

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MECMUA-İ EDEBİYYE'DE EDEBİ TENKİT
(1899-1900)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra ÖZDEMİR

Balıkesir, 2019

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MECMUA-İ EDEBİYYE'DE EDEBİ TENKİT
(1899-1900)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra ÖZDEMİR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Kahraman BOSTANCI

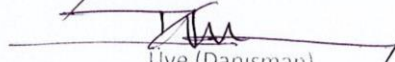
Balıkesir, 2019

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAYI

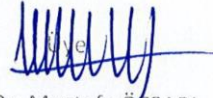
Enstitümüzün Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda 201412511005 numaralı Kübra Özdemir'in hazırladığı "Mecma-i Edebiyede Edebî Tenkit (1899-1900)" konulu yüksek lisans tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 06.09.2019 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/~~OY ÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. Yüksel TOPALOĞLU

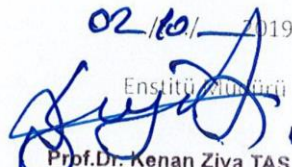

Üye (Danışman)

Prof. Dr. Kahraman BOSTANCI

Üye

Prof. Dr. Mustafa ÖZSARI

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım

02/10/2019

Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Kenan Ziya TAŞ
Müdür

ÖN SÖZ

Mecmua-i Edebiyye'nin elli altı sayılı ilk koleksiyonun matbûat hayatındaki yeri "**1899-1900**" yıllarını kapsamaktadır. Bu yıllarda edebiyat tarihi açısından "Servet-i Fünûn/Edebiyat-ı Cedide Dönemi" olarak adlandırılan edebi anlayışın hüküm sürdüğü görülür.

Tanzimat Dönemi'nde denemeleri yapılan, Batı edebiyatının edebi türlerinin en başarılı örnekleri, Servet-i Fünûn edebiyatçıları tarafından verilmiştir. Servet-i Fünûn Dönemi sanatçıları, devrin sansür politikası sebebi ile edebi eserlerde ferdi meselelere, sanat ve sanatçıya dair teorik konulara daha çok eğilmişlerdir. Hâl böyle olunca Servet-i Fünûn devrinde edebi tenkit ayrı bir önem kazanmıştır. Bunun yanında Tanzimat Dönemi ile Batılılaşmaya başlayan edebiyatımız, teknik bakımından da tamamıyla Batılı bir nitelik kazanmıştır.

Yaygın adlandırmaya göre Servet-i Fünûn Dönemi Türk Edebiyatı adını, Servet-i Fünûn dergisinden almaktadır ve bu adlandırmadan da anlaşılacağı gibi dönem içerisinde dergiler ve gazeteler büyük önem arz eder. Devrin ve neslin edebi ortamının tam manasıyla kavranabilmesi için de dönemin gazete ve dergileri incelenmeye muhtaçtır. Devrin edebiyat ortamının ve bu devrin sanatçılarının edebi kaygılarının izini sürebilmek için biz *Mecmua-i Edebiyye*'deki edebi tenkit yazılarını incelemeyi uygun bulduk.

Tezimizin giriş bölümü "***Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Kadar Dergicilik Hareketleri***", "***Başlangıcından Servet-i Fünûn'a Kadar Tenkit Üzerine Bir İnceleme***" ve "***Mecmua-i Edebiyye'nin Dergisinin Özellikleri***" olarak üç alt başlıktan oluşmaktadır.

Tezimizin "***Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Eleştiriler***" isimli birinci bölümünde, edebi meseleler üzerine teorik tenkit yazılarını, edebi şahsiyet ve eserlerle ilgili eleştirileri ve güzel sanatlar üzerine teorik tenkit yazılarını inceledik.

Tezimizin ikinci bölümünde, “*Divan Edebiyatı Üzerine Eleştiriler*” başlığıyla, edebiyat tarihi üzerine teorik tenkit yazıları ile divan edebiyatı şâirleri üzerine yazılan eleştirileri inceledik.

Tezimizin üçüncü bölümünde “*Yabancı Edebiyat ve Edebiyatçılar Üzerine Eleştiriler*” başlığıyla yabancı edebiyat ve edebiyatçılar üzerine teorik tenkit yazılarını inceledik.

Tezimizin ekler kısmında *Mecmua-i Edebiyye*’nin elli altı sayılık ilk koleksiyonunun dizinine ve çalışmaya esas olan metinlerin künyesine yer verdik.

Öncelikle beni bu çalışmaya yönelten ve çalışmam boyunca benden desteklerini esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Kahraman BOSTANCI’ya, kıymetli fikirleriyle ufkumu açan Prof. Dr. Mustafa ÖZSARI’ya ve Prof. Dr. Yüksel TOPALOĞLU’na, öğrenim hayatım boyunca üzerimde emeği olan tüm hocalarıma, nişanlım Yasin ÖZEL’e ve en çok da geniş aileme teşekkürlerimi borç bilirim.

Kübra ÖZDEMİR
Bursa, 2019

ÖZET

MECMUA-İ EDEBİYYE'DE EDEBİ TENKİT (1899-1900)

ÖZDEMİR, Kübra

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kahraman BOSTANCI

2019, 158 Sayfa

“*Mecmua-i Edebiyye’de Edebi Tenkit*” isimli bu çalışma, 16 Haziran 1899-10 Mayıs 1900 tarihleri arasında elli altı sayı çıkarılmış *Mecmua-i Edebiyye*’nin edebi tenkit yazılarını kapsar. *Mecmua-i Edebiyye* tarih, fen, dil ve edebiyat, eğitim gibi konularda yazıların yayımlanmasının yanı sıra haber yönünden de oldukça zengindir.

Tezimizin giriş bölümü , "Başlangıcından II. Meşrutiyet'e kadar Türkiye'de Dergicilik Hareketleri", "Başlangıcından Servet-i Fünûn'a Kadar Tenkit Üzerine Bir İnceleme" ve "Mecmua-i Edebiyye Dergisinin Özellikleri" olarak üç alt başlıktan oluşmaktadır.

Tezimizde ele aldığımız edebi tenkit yazıları üç bölümde incelenmeye çalışılmıştır. Tezimizin ekler kısmında, *Mecmua-i Edebiyye*’nin elli altı sayılı ilk koleksiyonunun dizini ve çalışmaya esas olan metinlerin künyesi yer almaktadır.

“Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Eleştiriler” isimli birinci bölümde, edebi meseleler üzerine teorik tenkit yazıları, edebi şahsiyet ve eserlerle ilgili eleştiriler ve güzel sanatlar üzerine teorik tenkit yazıları incelenmiştir. İkinci bölümde, “Divan Edebiyatı Üzerine Eleştiriler” başlığıyla edebiyat tarihi ve divan edebiyatı şâirleri hakkında yazılan eleştiriler incelenmiştir. Üçüncü bölümde “Yabancı Edebiyat ve Edebiyatçılar Üzerine Eleştiriler” başlığıyla yabancı edebiyatlar ve edebiyatçılar üzerine yazılan eleştiriler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Mecmua-i Edebiyye*, Edebi Tenkit, Makale, Eleştiri

ABSTRACT

LITERARY CRITICISM IN MECMUA-İ EDEBİYYE

ÖZDEMİR, Kübra

Master Degree, Department of Turkish Language and Literature Advisor:

Adviser: Prof. Dr. Kahraman BOSTANCI

2019, 158 Pages

This study called “Literary Criticism in *Mecmua-i Edebiyye*”encompasses literary criticism writings in which were published as fifty- six issues between the dates of 16 June 1899-10 May 1900. *Mecmua-i Edebiyye* is rich not only in terms of writings about history, science, language and literatüre, education but also as regards information.

In the introduction part of the thesis "From İts Beginning to Until Second Constitutionalist in Movement Turkey", “Criticism A Starting From until Servet-i Fünûn” and "Mecmua-i Edebiyye Magazine Features" as is composed of three sub-titles."

Literary critism writings that we have covered in our thesis are examined in three chapters.In the appendices of our thesis, the index of the first fifty-six collection of *Mecmua-i Edebiyye* and the citation of the texts based on the study are given.

In first chapters, criticisms over the New Turkish Literature, theoretical criticism writings on the literary issues and fine arts and criticism about the literary figures and work are examined.

In the second chopter, under the head of “ Critisms about Divan Literature”, criticisms about the history of literature and poets of Divan Litarature are examined.

In the third chapter, theoretical criticism writing on Foreign Literatuers and writers under the title of “Foreign Literature and Foreign Writers” are viewed.

Key Words: *Mecmua-i Edebiyye*, Literary Criticism, Article, Criticism

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Başlangıcından II. Meşrutiyet'e Türkiye'de Dergicilik.....	1
1.2. Başlangıcından Servet-i Fünûn'a Kadar Tenkit Üzerine Bir İnceleme	12
1.3. Mecmua-i Edebiyye Dergisinin Özellikleri	18
1.4. Problem	22
1.5. Amaç	22
1.6. Önem	22
1.7. Sınırlılıklar	23
2. İLGİLİ ALAN YAZIN	24
2.1. Kuramsal Çerçeve	24
2.2. İlgili Araştırmalar	24
3. YÖNTEM.....	26
3.1. Araştırma Modeli	26
4. BULGULAR ve YORUMLAR	27
4.1. Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Eleştiriler	27
4.1.1. Edebi Meseleler Üzerine Teorik Tenkid Yazıları	27
4.1.1.1. <i>Mecmua-i Edebiyye</i> 'de Edebi Musâhabeler.....	27
4.1.1.2. Sanat-ı Şiir ve Edeb.....	31
4.1.1.3. Şi'r –i Avâm.....	32
4.1.1.4. Tenkid Merakı.....	34
4.1.1.5. Musâhabe; Toderini'nin Osmanlı Edebiyatı Yazması Üzerine	36
4.1.1.6. E.(İlyas) Sükûtî, “Makâle-i Edebîyye; Tekrîre Dâir”	40
4.1.2. Edebi Şahsiyet ve Eserlerle İlgili Eleştiriler	42
4.1.2.1. <i>Mecmua-i Edebiyye</i> 'de <i>İcmâl-i Edebîler</i>	43
4.1.2.2. Muzaffer Mihri, Varaka	60
4.1.2.3. Musâhabe, Mefâhir-i Şuarâ.....	61
4.1.2.4. Mukayese-i Eşâr;.....	66
4.1.2.5. Mukâyese-i Eşâr; Kâzım Paşa.....	69

4.1.3. Güzel Sanatlar Üzerine Teorik Tenkit Yazıları	70
4.1.3.1. Tiyatro İle İlgili Eleştiri Yazıları.....	70
4.1.3.1.2. Âsâr-ı Edebiyyece Bir Noksanımız.....	70
4.2. Divan Edebiyatı ve Edebiyat Tarihi Üzerine Eleştiriler	77
4.2.1. Mensiyyât	77
4.2.2. Mehmed Muhlis, Sahâif-i Şuarâ-yı Sâlife; Rûh-i Bağdâdî	78
4.2.3. Mehmet Muhlis, Sahâif-i Şuarâ-yı Sâlife, (Vâsıf-ı Enderûnî)	80
4.2.4. Mehmet Muhlis, Sahâif-i Şuarâ-yı Sâlife (3) (Nâzim).....	82
4.2.5. Musâhabe; Bâkî.....	86
4.2.2. Edebiyat Tarihi Üzerine Teorik Tenkit Yazıları	88
4.2.2.1. İmzasız, Tedrîsât-ı Tarihiyye'nin Kısm-ı Edebîsi.....	88
4.2.2.2. Musâhabe (Osmanlı Tarihi)	89
4.2.2.3. Bir Mecelle-i Cemîle; Tarih-i Edebiyat-ı Osmâniyye.....	91
4.3. Yabancı Edebiyatlar ve Edebiyatçılar Üzerine Eleştiriler	93
4.3.1. Yabancı Edebiyatçılar Üzerine Eleştiriler.....	93
4.3.1.1. Mecmûa; Theophil Gautier'in Menbâ Şiirine Dair	93
4.3.1.2. Musâhabe; Pierre Loti	94
4.3.2. Yabancı Edebiyatlar Üzerine Teorik Tenkit Yazıları	95
4.3.2.1. <i>Mecmua-i Edebiyye</i> 'de "Edebiyat-ı Milele Bir Nazâr"	95
4.3.2.2. Musâhabe; Hikmet-i Hayvânât	108
4.3.2.2. Musâhabe, Poet Fabüliste	109
4.3.2.3. Musâhabe (Théâtre France'nin Yanması ve Âlem-i Medeniyette Edebiyâtın Taammümü).....	111
5. SONUÇ.....	113
KAYNAKLAR	114
EKLER.....	118
EK 1- Çalışmaya Esas Olan Metinler	118
EK 2-Mecmua-i Edebiyye Dergisi'nin Dizini	121

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
İSAM	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi
M.Ö.	: Milâttan önce
M.S.	: Milâttan sonra
n.	: Numara
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TUDOK	: Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi
vb.	: Ve benzeri

1. GİRİŞ

1.1. Başlangıcından II. Meşrutiyet'e Türkiye'de Dergicilik

“Siyaset, edebiyat, teknik, ekonomi vb. konuları inceleyen ve belirli aralıklarla çıkan süreli yayın, bülten, mecmua” olarak Türkçe Sözlük'te¹ karşılık bulan derginin ilk örnekleri Gutenberg'in baskı makinasına icat etmesinden yaklaşık iki yüzyıl sonra, on yedinci yüzyılda Avrupa da görülmektedir. Bunlardan bazılarının isimlerini sıralayacak olursak:

Almanya'da Johann Rist tarafından yayınlanan Erbauliche Monats-Unterredungen'i (1663-68), Denis de Sallo tarafından 1665'te Fransa'da yayınlanan ve ilk bilimsel dergi örneği sayılan Journal des Sçavans (sonraları Savants), İngiltere de aynı yıl yayınlanan Philosophica Transactions (Acta Philosophica), Roma da 1668 yılında yayınlanan Giornale de Letterati, Almanya da Otto Mencke ve 1682 yılında çıkarılan Acto Eruditorum, 1672'de yayınlanan Mercure Galant 1704 yılında İngilterede yayınlanan Review,1790 yılından Richard Steele ve Joseph Adison tarafından yayınlanan Spectator ve Edward Cave tarafından 1731 yılından yayınlanan, adında “Magazine” (dergi)”sözcüğüne ilk kez yer verilen The Gentleman's Magazine isimlerini sayabiliriz.²

Köklerine bakacak olursak broşür, el ilanı, almanak gibi örneklerine rastlayabileceğimiz dergilerin bizdeki ilk örnekleri ise on dokuzuncu yüzyılda yayımlanmıştır.

“Bir yayının okurlar tarafından dergi olarak algılanabilmesi için bünyesinde beş temel özelliği barındırması gerekmektedir. Bu temel özellikleri yinelemek gerekirse şunlardır:

• Düzenli bir yayın aralığının bulunması (en az haftada bir-en fazla üç ayda bir),

---

¹ “Dergi”, Türkçe Sözlük, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları,11. Baskı, 2011, Ankara, s.635

² Filiz Balta Peltakoğlu “Dergiciliğin Gelişimi ve Türkiye’de Kadın Dergileri”, Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı:9, Ocak 1995, s.1

- İçinde okunacak metinlerin yer alması,
- Okurlar tarafından talep edilmesi ya da para karşılığında satın alınması,
- Diğer yayınlardan bağımsız olarak dağıtılması,
- Ciltli olması

Tüm bu özelliklerin bir araya getirilmesi dergicilik tanımına ulaşılmasını sağlayacaktır.”³

İlk Osmanlı-Türk Matbaası, İbrahim Müteferrika tarafından 1727 yılında açılmıştır. İlk tamamı Türkçe resmi olan *Takvim-i Vekayi* 1831’de yayınlanmıştır.

Osmanlı Devleti’nde ilk dergi 1849 yılında “*Vakâyi-i Tıbbiye*” adıyla Hekimbaşı Abdülhak Molla tarafından yayımlanmıştır.

Bu tarihler göz önünde bulundurulduğunda ilk Osmanlı dergisinin matbaanın Osmanlı’ya gelmesinden yüz yirmi iki yıl, ilk Osmanlı gazetesinden ise on sekiz yıl sonra yayın hayatına başladığı söylenebilir.

“Osmanlılar kitap ve gazete basımında olduğu gibi dergi yayını alanında da Avrupa’dan oldukça geri kalmışlardır.”⁴

Osmanlı’da gazete ve dergi yayıncılığının hız kazanması Tanzimat ile birlikte Batı’ya yönelişin sonucunda olmuştur. Bu yönelişin sonucunda Osmanlı aydını, halka Batı’yı tanıtmak ihtiyacı duymuştur. Tanzimat’tan itibaren Osmanlı basını bu amaca hizmet etmiştir. Tüm bu sebeplerle *“İlk dergi Vakâyi-i Tıbbiye’nin yayın tarihi olan 1849’dan Ahmet İhsan (TOKGÖZ)’ün 1891 yılında kurduğu Servet-i Fünûn’a değin uzanan dönem Osmanlı dergiciliğinin ansiklopedist çağıdır.”⁵*

Bu dönemde yayımlanan dergiler Batı’yı özellikle Batı’daki bilimsel ve teknik gelişmeleri Osmanlı okuyucusuna tanıtmak görevini üstlenmiştir.

Daha önce adını zikrettiğimiz *Vakâyi-i Tıbbiye* dergisi özellikle Avrupa’daki tıbbi yeniliklerin ve sağlık yönetmeliklerinin duyurulması, halkın sağlıkla ilgili olarak eğitilmesi ve ülke içinde tıbbi vak’aların açıklanması gibi amaçlarla yayın

³ Aslı GönençYapar, “*Türkiye’de ve Fransa’da Dergicilik ve Kadın Dergileri*” İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2006, s.8

⁴ Bülent Varlık, “Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul: İletişim Yayınları, 1985 s. 112-117

⁵ Zafer Toprak, “*Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı*”, *Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*, 1. Baskı, İstanbul: Gelişim Yayınları,1984,s. 13

hayatında yerini almıştır. İlk sayısı 26 Mart 1849'da yayımlanan *Vakâyi-i Tibbiye*, *Mekteb-i Tibbiye-i Şahane*'nin basım evinde tab olunan bir tıp dergisidir. Derginin her sayısı 2-4 sayfa olarak çıkmıştır. Dergideki yazılar imzasızdır. “*Derginin ikinci sayısında, Vakâyî-i Tibbiye'nin de Fransızca bir nüshasının neşredilmeye başlandığı belirtilmektedir. Vakâyî-i Tibbiye ile büyük benzerlikleri olan Gazette Medicale de Constantinople'in sözü edilen bu Fransızca nüsha olduğu sanılmaktadır.*”⁶ Dergi 1849-1852 yılları ortasında yirmi sekiz sayı çıkarılmıştır. Aynı adı taşıyan 1879 tarihli bir dergi mevcut ise de iki dergi arasındaki tek ilgi isim benzerliğidir.

Vakâyî-i Tibbiye'nin yayın hayatına son verilmesinden on yıl kadar sonra 1862 yılında *Mecmûa-i Fünûn* yayınlanmıştır. Dergi Münif Efendi (Paşa)'nın kurduğu *Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye*'nin yayın organıdır.

“*Aylık periyodla yayınlayacağı bildirilen derginin çoğu zaman düzenli yayın aralığı kriterini yerine getirememesi nedeniyle Mecmûa-i Fünûn'u Türkçe dergiciliğin ilk başçısı olarak zikretmek mümkündür.*”⁷

Mecmûa-i Fünûn, Osmanlı'nın ilk özel gazetesi *Tercüman-ı Ahval*'in yayımlanmasından iki yıl sonra yayımlanırken, ikinci özel gazete *Tasvir-i Efkâr* bu dergiden yalnızca birkaç gün ya da hafta önce yayımlanır. “*Derginin ilk sayısında, cemiyetin nizamnamesi de yayımlanmıştır. Buna göre cemiyetin maksadı; kitap, telif ve tercümesi, umuma ders verilmesi, mümkün olabilen her türlü vesait ile Osmanlı Devleti'nde ilim ve bilimin yayılmasına çalışmak olarak açıklanmıştır. Cemiyetin ayda bir kez bir ilmi dergi yayınlayacağı belirtilirken, bu dergiye çeşitli ilim ve bilim dallarına dair yazılarla, eğitim, ticaret ve sanayiye dair yazıların kabul edilip dini, güncel ve politik meselelere dair gerek cemiyet azalarından gerekse dışarıdan gönderilerek yazıların kabul edilmeyeceği belirtilmiştir.*”⁸ Cemiyet nizamnamesine bakıldığında Münif Paşa'nın halkı eğitmek amacını kendine görev edindiği görülmektedir.

---

⁶ Varlık, a.g.e, s.117

⁷ Belkıs Ulusoy Nalcıoğlu, “*Tanzimat Döneminde Dergicilik*”, (*Osmanlı'da Muhafif Basının Doğuşu*) 1828-1878, 1. Baskı, İstanbul: Yeditepe, Mayıs 2013, s. 373

⁸ Belkıs Ulusoy Nalcıoğlu, “*Türkçe Dergiciliğin Sancılı Başlangıcı, Dergicilik Üzerine*”, (Editör Prof. Dr. Aslı Yapar Gönenç), İstanbul: Koyu Kitap, 2013, Şubat, s. 11
“*Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'nin Nizamnamesi*”, *Mecmua-i Fünûn*, No:1 Muharrem 1279, s.1

“*Mecmûa-i Fünûn*’da işlenen nice konu (felsefe yazıları, tarih, coğrafya, iktisat, sanayi, jeoloji, yol, şirket, ilm-i servet-i milel, çalışmanın önemi, elektrik, hürriyet hukuku, jeoloji ilmi, çocuk terbiyesi, beden eğitimi, sanayi ve tarımdan hangisi daha uygundur, buharlı makinalar ve küçük işçi çocuklar vs.) onun yeni bilimlerin hayata geçirilmesi hususundaki ısrarını gösterir ve *Mecmûa-i Fünûn*’u bütün müsbet bilimlerin Türkiye’deki tarihçesi için temel kaynak durumuna getirir.”⁹

Derginin içeriğinin çeşitliliğine ve yazar kadrosuna bakıldığında Münif Paşa’nın bu görevini fazlasıyla yerine getirdiği söylenebilir. Edhem Paşa, Cemil Paşa, Reşid Paşazade, Halil Bey, Ohannes Efendi gibi isimler derginin yazarları arasındadır. *Mecmûa-i Fünûn* Tanzimat aydını için, 18. Yüzyıl Fransız ansiklopedistlerinin misyonunu üstlenmiştir ve adeta bir okul mahiyetindedir. Eğitim alanındaki verdiği üstün hizmetlerin yanı sıra nihayet beşinci sayısında bizzat Münif Efendi’nin “*Ehemmiyet-i Terbiye-i Sıbyan*” adıyla, Türkçe’de modern pedagojiye dair ilk tecrübe yazısı çıkar.¹⁰

Mecmûa-i Fünûn’un adeta bir okul gibi işlenmesinin altında yatan sebep elbetteki *Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye* mensuplarının son derece iyi eğitim almış, aydın kimseler olmasıdır. “*Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye*” tam anlamı ile bir seçkinler örgütüdür. Üye olabilmek için Türkçe’nin dışında Arapça ve Farsça dillerinden birisi ile İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca ve Rumca dillerinden birisini bilmek zorunludur. Bir diğer ifade ile üyeler Türkçenin dışında bir Doğu bir de Batı dilinin bilme durumundadır.”¹¹ Bir Dârülfünûn kurulması fikri de yine bu kurumun ve derginin çevresinde doğmuştur. Kitap telif ve tercümesi, halka açık yeni bilimleri ve bilimsel gelişmeleri konu edinen konferanslar verilmesi, bu konferansların dergide yayınlanması, genel halkın istifadesi amacıyla bir okuma salonu tarzında kıraathane kurulması yine bu cemiyetin yaptığı işler arasındadır.¹²

---

⁹ İnci Enginün, “*Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat’tan Cumhuriyet’e (1839-1923)*”, 4. Basım, İstanbul: Dergâh Yayınları, Ağustos 2003, s. 41

¹⁰ Ahmet Hamdi Tanpınar, “*XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*”, Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, s.172

¹¹ Varlık, a.g.e. , s. 117

¹² “Suret-i hal-i cemiyet”, *Mecmua-, Fünûn*, No:24, Haziran 1864, s. 481, “Cemiyet Merkezinde Kıraathane güçadı”, *Mecmua-i Fünûn*, No:22, Nisan 1864, s. 423-424

Mecmûa-i Fünûn, çeşitli tercümelelerin yayınlanmasının yanı sıra; yazı dili ve harfler konusundaki yayımları ve tutumu ile de edebi açıdan büyük önem arz etmektedir. Harflerin değiştirilmesi görüşü tarihimizde ilk kez Münif Paşa tarafından *Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniyye*'nin Çiçek Pasajı'ndaki merkezinde, 12 Mayıs 1862 (13 Zilkade 1278) tarihinde verilen bir konferansla ortaya atılmıştır. "Verilen bu konferans, sonra dergide yayımlanmıştır.(n. 14, Temmuz 1863, Safer 1280) Mirza Fethali Ahundov' un harflerle ilgili önerisi de aynı sayıda tartışılmıştır."¹³

Mecmûa-i Fünûn'un bu şekilde iki yıl düzenli olarak yayınlanmasına karşın; üçüncü yıl İstanbul'da başlayan kolera salgını sonucu yazar kadrosundaki dağılımların etkisiyle otuz üçüncü sayıda yayınına ara verilmiştir. Derginin ikinci dönemi Mayıs 1866 tarihinde otuz dördüncü sayı ile başlamışsa da on dört sayı yayınladıktan sonra bu dönemde sekteye uğramıştır. 1883 yılında Münif Paşa dergiyi tekrar canlandırma çalışmalarına girmiş olsa da dergide yer alan "Bir Yıldız Böceği ile Bir Yolcu" yazısı sebebiyle bu dönem daha ilk sayıdan son bulmuştur. Buna sebep olarak o dönemdeki basın sansürünün olduğu düşünülmektedir. "Yıldız" sözcüğü Abdülhamid ile özdeşleşmiştir o dönemde yasak sözcükler listesindedir."¹⁴

Tasvir-i Efkâr'ın 1910 tarihli 252. ve 253. sayısında Ebuzziya Tevfik, Münif Paşa için, "Münif Efendi'nin *Mecmua-i Fünûn* ile memleket çocuklarına yaptığı hizmeti, yine üzümlere söylüyorum, devlet yapmamıştır, belki de yapmak isteyenlere engeller çıkarmıştır." demiştir.¹⁵

Ocak 1863 tarihli "*Mecmûa-i İber-i İntibah*" Osmanlı Süreli Yayınları arasında, düzenli yayın aralığına sahip ikinci dergidir, denilebilir. Ahmed Şukrizade Ali Haydar Bey' in kurduğu "*Cemiyet-i Kitabet*" tarafından çıkarılmış bir dergidir.¹⁶

---

¹³ Münif, "İslah-ı Resmi Hatta Dair Bazı Tasavvurat", *Mecmua-i Fünûn*, no. 14, s. 74-77

¹⁴ Dündar Akunal, "İlk Türk Dergisi 'Mecmua-i Fünûn'", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, 1985, s. 117

¹⁵ Ebuzziyâ Tevfik, "Münif Paşa, Hayatı ve İşleri", *Yeni Tasvîr-i Efkâr*, n. 252-253, 1910(Akunal, a.g.e., s. 118'den naklen)

¹⁶ Ayrıntılı Bilgi İçin bakınız: Belkıs Ulusoy Nalcıoğlu, "*Tanzimat Döneminde Dergicilik*", (*Osmanlı'da Muhalif Basının Doğuşu*) 1828-1878, 1. Baskı, İstanbul: Yeditepe, Mayıs 2013, s. 384

Mecmûa-i İber-i İntibah dini ve politik konulara yer vermeden iki ayda bir yine halkı eğitmek amacıyla çıkarılmıştır. Derginin birinci sayısına Ali Haydar Bey tarafından yazılan Mukaddime’ de “*Türkçe ve yabancı dillerde, tarih ve coğrafya konularını kapsayan ‘ibret ve intibah olacak’ telif olunmuş kitap ve makalelerden tercüme edilerek daha önce Tercümân-ı Ahval de yayımlanan bölüm ve risaleleri Mecmua-i İber-i İntibah adıyla ayrıca basıp, okullarda okutulmak üzere ihda kılmak (hediye etmek)*”¹⁷ amacıyla yayın hayatına başladığı duyurulmuştur. Bu dergi de tıpkı *Mecmûa-i Fünûn* gibi halkı eğitmek amacıyla yayın hayatına başlamıştır.

“*Bu dönem dergilerinin başında: ‘Fenni ve edebi mecmuadır.’, ‘Siyasetten başka her şeyden bahseder’ veya ‘Edebiyat, hikemiyat, siyasiyat, gazeliyat, teracim-i ahvâl, tarih, tiyatro, hikayat ve fünûn ve maarif ve her nevi âsâr ve letâiften bahseder.’ şeklinde çeşitli açıklamalar ile amaçlar belirtilirken; mecmuaların kimisinde de açıklamalara rastlanılmamaktadır.*”¹⁸ Derginin ilk sekiz sayısı Ali Haydar Bey tarafından yayınlanmıştır ve dergideki yazıların pek çoğunun tarih konulu olduğu görülür¹⁹. Derginin yayınına 1864 yılında ara verilir. 1865 yılında *Cemiyet-i Kitabet Mecmûa-i İber-i İntibah*’ın devamı niteliğinde olan “*Mecmua-i İbretnümâ*”yı yayınlar.

“*Mecmûa-i İbretnümâ*”, Meclis-i Vâlâ Başkâtibi Mahmud Celaleddin’in kontrolünde dergini ikinci yayın dönemi başlamıştır. Dergi bu ikinci yayın döneminde sekiz sayı daha yayınlanır. Derginin bu döneminde daha güncel konulara yer verilmiştir. Örneğin Türk basınında yaşanan gelişmelere dair haber ve makalelere rastlanır, yayın hayatına yeni başlayan dergi ve gazeteler üzerine yazılan kısa tanıtımlar dergi sütunlarında yerini almıştır.²⁰ Mayıs 1866 tarihli on altıncı. sayısından sonra derginin yayınlanmasına son verilmiştir.

1863 yılı Şubat ayında *Mecmûa-i İber-i İntibah*’ın yayına başlamasından bir ay sonra resimli dergilerimizin ilklerinden olan *Mir’at* yayın hayatına

¹⁷ Ali Haydar, “*Mukaddime*”, *Mecmua-i İber-i İntibah*, No:1 Ocak 1863, s. 1.

¹⁸ Nurcan Şen, "Tanzimat Devri Periyodikleri ve Dergicilik", *Türkiyat*, Sayı 5, 2009, s.383.

¹⁹ “Saltanat-ı Gazi Sultan Osman” *Mecmua-i İber-i İntibah*, No:2; Ali Haydar, “Muhakeme-i Tarihiye”, *Mecmua-i İber-i İntibah*, No2; “İran Tarihi”, *Mecmua-i İber-i İntibah*, No:2 vb.

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Belkıs Ulusoy Nalcioğlu, “*Mecmua-i İber-i İntibah*”, (*Osmanlı’da Muhalef Basının Doğuşu*) 1828-1878, 1. Baskı, İstanbul: Yeditepe, Mayıs 2013, s. 383.

başlamıştır. Adı geçen bu yayın da tıpkı diğer iki Osmanlı dergisi gibi ilmi bir yayın olup halkın eğitimine katkı sağlamak amacıyla yayınlanmıştır. Dergide Batı Avrupa ülkelerinde ziraat, sanayi, ulaşım vs. alanlarında kullanılmak üzere geliştirilen makineler, alet ve cihazlar resimli bir şekilde tanıtılmıştır. O tarihlerde Babiâli Tercüme Odasında görevli bir memur olan Namık Kemal, gazeteciliğe *Mir'at* dergisinde başlamıştır.

Namık Kemal, Montesquieu'nun "*Considenations sur les causes de la grandeur et de la decadence des Roma ins (Roma Devleti'nin Esbab-ı ikbal ve zevali\Romaluların Yükseliş ve Çöküşünün Nedenleri Üzerine Düşünceler)*" adlı eserinden parçaları tercüme ederek "*Kemal*" imzasıyla *Mecmua-i İber-i İntibah*'da yayınlamıştır.²¹ *Mirat*'ta felsefi ve edebi konular, şiirler ve gazeller , *Mecmûa-i İber-i İntibah*'a nazaran daha çok yer almıştır. *Mir'at*, *Mecmûa-i Fünûn* ile giriştiği bir tartışma sonucunda üç sayı yayımlandıktan sonra bir daha yayınlanmamıştır.

Seraskerlik tarafından 1871 yılında *Ceride-i Tıbbiye-i Askeriyye* yayınlanmaya başlamıştır. Aylık olarak yayınlanan bu dergi 1921 yılına kadar bu isimle, 1921-1931 yıllarında "*Askeri Tıb Mecmûası*"; 1931-1949 yıllarında "*Askeri Sıhhiye Mecmûası*"; 1949-1957 yıllarında ise "*Askeri Sıhhiye Dergisi*" ismiyle yayınlanmıştır. Derginin içeriğini bilimsel yazılar, askeri bilgiler, haberler ve çeşitli resimler oluşturmuştur.²²

Ülkedeki iktisat ve ticaret sorunlarını konu edinen "*Takvim-i Ticaret*" ise 1865 yılında yayın hayatına katılmıştır. Haftalık yayınlanan bu derginin bir de Fransızca nüshası mevcuttur. (*Le Moniteur du Commerce*). Bu dergi 1866-1873 yılları arasında yüz on dört sayı yayınlanır.²³

Haftalık "*Ayine-i Vatan*" Mehmet Arif tarafından 1867 yılında yayınlanır. 1866 yılında ise 'Maarif' dergisi yayınlanır. 1867 yılına geldiğinde ise

---

²¹ Nalcioğlu, a.g.e., s. 392.

²² Ayrıntılı bilgi için bakınız. Ayfer Can Tunalı, "Ceride-i Askeriyenin Tarih Araştırmalarındaki Yeri", *Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt 23, Sayı 36, 2005, s. 195-211.

²³ Zafer Toprak, "Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı", *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984) Gelişim yayınları*, İstanbul, 1984, s.15.

“*Tuhfet-üt-Tıb*” dergisi fen konulu olarak yayınlanmıştır. İlk çocuk dergisi kabul edilen “*Mümeyyiz*”²⁴ 1869 yılında ahlâklı ve çalışkan çocuklar yetiştirmek amacıyla çıkarılmıştır. Osmanlı’da yayınlanan ilk kadın dergisi ise 1869’de Ali Raşit ve Filip Efendi’nin çıkardıkları “*Terakkî*”²⁵ gazetesinin eki olarak yayınlanan “*Muhadderât*”tır.1869-1870 yılları arasında kırk sekiz sayı çıkan bu ilave pazar günleri neşredilmiştir.

1870 yıllarına gelindiğinde dergicilik faaliyetleri hız kazanmıştır.12 Teşrînisani 1286 (24 Kasım 1870) tarihinde, Teodor Kasap tarafından yayınlanmaya başlayan “*Diyojen*”²⁶ Osmanlı basınında Türkçe olarak çıkarılan ilk siyasi-mizah dergisidir. *Diyojen* yüz seksen üç sayı yayımlandıktan sonra imtiyazı iptal edilerek yayın durdurulmuştur. “*Yurt dışına kaçmak zorunda kalan Ali Suavi’nin Ulûm dergisi 19. yüzyıl fikir dergiciliğinde önemli bir adımdır. Ek olarak abecesel sırayla bilimlere üzerine ayrıntılı bilgi içeren bir ansiklopedi veren Ulûm, Vakâyî-i Tıbbiye’nin başlattığı ve Mecmûa-i Fünûn geliştirdiği ansiklopedist geleneği sürdürür. Batı felsefesi tarihi ilk kez Ali Suavi’nin kalemiyle Ulûm’da ’ yer alır.*”²⁷

1872 senesinde Ahmed Midhat Efendi tarafından yayınlanan “*Dağarcık*” ise on bir sayı çıkmıştır. “*Dağarcık*” yazılarının niteliği ile pek çok okuyucu kazanmış, bu da yayıncıları taklide yöneltmiştir. Tıpkı “*Dağarcık*” gibi edebiyat, felsefe, tercüme, fen gibi konularda yazıların yayımlandığı pek çok dergi çıkmışsa da uzun ömürlü olamamışlardır. “*Dağarcık*” Matbaalar Nizamnamesi gereğince, neşredilebilmesi için izin alınmadığı gerekçesiyle Mart-Nisan 1873’de yayımına hükümetçe son verilmiştir. Ve Ahmed Midhat Efendi az bir zaman sonra sürgüne gönderilmiştir.²⁸

---

²⁴Şeyma Gençel, “Çocuk Dergileri”, Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler, Gelişim yayınları, İstanbul,1984, s. 186.

²⁵ Alim Kahraman, “*Terakkî*”, TDV İslam Ansiklopedisi, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi,40. Cilt, İstanbul, 2011, s.481-482.

²⁶ Ziyad Ebüzziya, “*Diyojen*”, TDV İslam Ansiklopedisi, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 9. Cilt, İstanbul, 1994, s. 479-410.

²⁷ Toprak, a.g.e. , s. 15.

²⁸ Nalcioğlu,a.g.e. ,s.404.

1871-1876 yılları arasında toplam otuz dört sayı çıkarılan “*Kırkambar*” ise Ahmed Midhat Efendi’nin kendisi Rodos sürgünündeysen, Mehmed Cevdet Bey’in imtiyaz sahipliğinde yayınlanmıştır.²⁹

“1871 yılından itibaren dergi sayısında önemli bir artış gözlemlenmektedir. 1872’de üç, 1873’te de ondan fazla dergi yayın hayatına girer. Bunlardan *Cüzdan* “Siyasiyat, edebiyat, hikemiyat, fünûn, tarih, tiyatro, hikâyat, teracim-i ahval ve sair neşri mücaz olan her nev’i âsârî cami bir dergidir.” Aynı yıl çıkan diğer dergilerin içerikleri de *Cüzdan*’inkinden farklı değildir.”³⁰

Hüsni Bey’in imtiyaz sahipliğinde çıkarılan “*Mirat-ı Vatan*” yalnızca üç sayı yayınlanabilmiştir. *Sandık*, *Asar-ı Perakende*, *Armağan*, *Kasa*, *Müteferrika*, *Öteberi* dergileri de birkaç sayı çıkarıldıktan sonra yayın hayatı son bulan Osmanlı dergilerindedir. 1873 yılında Nuri Bey tarafından yayınlanmaya başlayan “*Revnak*” ise on bir sayı yayınlanmıştır.³¹ 1873 yılında Teodor Kasap tarafından “*Çingiraklı Tatar*” dergisi yayınlanmıştır. Dergi sadece Türkçe değil, Rumca, Ermenice, Bulgarca ve Fransızca olarak yayınlanmıştır.³² *Ravzat’ül Maarif*,(1870-1871),*Nevadir-ül Asar* (1873), *Medeniyet* (1874), *Geveze* (1875), *Keşkül*(1875), *Mir’at İber* (1876), *Çaylak* (1876), *Bahçe* (1878), *Derme-Çatma* (1878), *Yadigâr* (1878), *Mecmûa-i Ulûm*(1879)³³

1880’li yıllar Osmanlı basın tarihinde dergicilik hareketlerinin hız kazandığı ve pek çok derginin yayın hayatına katıldığı yıllar olmuştur. “*Tanzimat Devri’nde daha çok gazete sütunlarında toplanmış olan edebi çalışmalar,1880’den sonra edebiyat dergilerinin çoğalmaya başlaması üzerine Edebiyyât-ı Cedide Devri’nde dergilere kaymış; Batıda olduğu Türkiye’de de değişik edebi eğilimlerin organlığını yapan dergiler kurulmuş bulunuyordu. Bu devirde de, Batı edebiyatı ve Divân*

---

²⁹ Okay M., Orhan, “*Kırkambar*”, TDV İslam Ansiklopedi, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul,2002, 25. Cilt, s. 475-476.

³⁰ Varlık, a.g.e., s. 114.

³¹ Kenan Demir, "Osmanlı’da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi (1849-1923)", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:9, Nisan 2016, s.78 .

³² Turgut Kut, “*Teodor Kasap*”, TDV İslam Ansiklopedisi, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, Cilt:40, 2011, s. 473-475.

³³ Demir, a.g.m. s.80.

edebiyatı taraftarlığı olarak başlıca iki edebi eğilim bulunduğu için dergilerin bu iki eğilim etrafında toplandıkları görülür.”³⁴

“*Mecmûa-i Ebüzziyâ*” 1880-1912 yılları arasında haftalık ve onbeş günlük yayımlanan ilmî, edebi, siyasi dergidir. 159. sayısıyla 15 Ağustos 1912’de yayın hayatı sonlanan dergi Ebüzziyâ Tevfik Bey’in yönetiminde yayınlanmıştır.³⁵ Bu dönemde yayınlanan “*Vasita-i Servet*” veterinerlik ve ziraat alanında ilk yayın ‘*İnsaniyet*’ dergisi ise doğrudan doğruya kadın konulu ilk yayındır.³⁶ “*Güneş*”³⁷, Beşir Fuad’ın 1884 Ağustos’unda çıkardığı ilmi dergidir. Yazı kadrosunda Abdülhak Hâmid, Ahmed Rasim, Besim Ömer, Hüseyin Avni, Muallim Naci, Şemseddin Sami gibi isimlerin yer aldığı “*Güneş*” in 1885 yılında on ikinci sayısında yayın hayatı son bulmuştur. 1885 yılında yayınlanan “*Berk*” dergisi cep kitabı boyutundadır. Yazarları arasında Halit Ziya (Uşaklıgil), Ali Kemal gibi isimler yer almıştır. 12 Nisan 1884-27 Mayıs 1884 tarihleri arasında sadece dört sayı çıkarılan “*Haver*”³⁸ Halit Ziya tarafından ‘*O zamanın en mühim bir risalesi.*’ olarak kabul edilmiştir. Bu dergi II. Abdülhamid döneminin edebî-fenni konulu kısa ömürlü dergilerinden biridir.

Menemenlizâde Mehmed Tâhir’in çıkardığı *Asâr* ve her sayısında dönemin önde gelen edebiyatçılarından birisinin yazısına yer veren “*Gayret*” dönemin diğer dikkate değer dergilerindedir.

“1880’li yılların ilk yarısı Türk dergiciliği için altın dönem olmuştur. Önceki dönemin ‘Dağarcık (1872), Kırganbar (1873), Dolap (1873) gibi dergilerin ardından Mecmûa-i Ebüzziyâ (1880), Hazîne-i Evrâk (1881), Hafta (1881), Mir’at-ı Âlem (1881), Âfâk (1882), Mecmûa-i Âsâr (1882), Güneş (1884), Gayret (1886), Berk (1886), Teâvün-i Aklâm (1886), Manzara (1887), Nilüfer (1887) gibi dergiler yayın hayatına girmiştir.”³⁹

---

³⁴ Kenan Akyüz, “*Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*”, İstanbul, İnkılap Yayınları, 2015. s.88.

³⁵ Alim Kahraman, “*Mecmûa-i Ebüzziyâ*” TDV İslam Ansiklopedisi, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, Ankara, 28. Cilt 2003, s.268-269.

³⁶ Varlık, a.g.e., s.117.

³⁷ Orhan Okay, “*Güneş*”, TDV İslam Ansiklopedisi, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, Cilt:14, İstanbul, 1996, s. 296-297.

³⁸ Orhan Okay, “*Haver*”, TDV İslam Ansiklopedisi, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, Cilt:16, İstanbul, 1997, s.527-528.

³⁹ Alim Kahraman, “*Matbuat*”, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt:28, Ankara, 2003, s.121-125.

1880’li yılların ikinci yarısından itibaren sansür uygulamalarının yayıncıları zor durumda bırakması sebebiyle birçok yayıncı yurtdışına kaçmıştır. Hıfzı Topuz’a göre önceleri yalnızca siyasal gazeteler sansürden geçiriliyorken; 1882’den itibaren her çeşit gazete ve dergiler de sansüre tabi tutulmuştur. Türkçe ve azınlıkların diliyle yayımlanan gazeteler; yabancı dillerde basılan gazeteler; yerli ve yabancı kitaplar olarak sansüre uğrayan yayınlar üçe ayrılabilir.⁴⁰

Burun, sakal, tepe vb. günlük hayatta kullanılan kelimeler dahi sansürden nasibini almıştır. “*Halit Ziya’nın verdiği örneklere göre “burun“ Abdülhamid’in iri burnuna, “birader“ kelimesi Sultan’ın kardeşine, “tepe“ yıldız tepesine, “sakal, boya“ sultanın boyalı sakalına gönderme sayıldığı için yasaktı.*”⁴¹

Düşünce özgürlüğünü kısıtlayan bu siyasal baskı ortamında edebiyatın gazetelerden dergilere; toplumsaldan şahsi söyleyişe kayması kaçınılmaz olmuştur.27 Mart 1891’de İstanbul’da Ahmet İhsan (Tokgöz) tarafından çıkarılan *Servet-i Fünûn*, başlarda daha çok bilimsel ve teknik alanlarda yayın yaparken yazı işleri müdürlüğüne Tevfik Fikret’in gelmesiyle edebiyat ve sanat dergisi haline gelmiştir. “*O zamana kadar türlü dergilerde değişik yazan ve Avrupai bir edebiyata taraftar olan gençleri tek derginin etrafında toplayarak eski edebiyat taraflarına karşı tek bir cephe kurmak isteyen Recai-zâde Ekrem, Mekteb-i Mülkiyeden öğrencisi olan Ahmed İhsan’ı Servet-i Fünûn’un böyle bir yayın organı haline getirilmesi hususunda razı edince, Galatasaray’dan öğrencisi olan Tevfik Fikret’i de derginin başına getirdi ve kısa bir zaman sonra, Servet-i Fünûn memleketin sadece en büyük sanat ve edebiyat dergisi olmakla kalmayarak Türk edebiyatının modernleşmesinde çok mühim hizmeti bulunan bir yayın organı haline de geldi.*”⁴²

11 Mayıs 1311-7 Ağustos 1319 (23 Mayıs 1895-20 Ağustos 1903) tarihleri arasında Mehmed Tahir (Baba Tahir) tarafından “*Ma’lûmât*” dergisi yayınlanmıştır. İlmî fennî ve edebî muhtevalı haftalık dergi, bazı resim ve fotoğraflar ihtiva

---

⁴⁰ Hıfzı Topuz, “II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi”, İstanbul, Remzi Kitapevi, 2016, s. 54.

⁴¹ Halit Ziya, “Kırk Yı”l, s. 663 (Gül Yuva Mete, *Modern Türk Edebiyatı’nın Fransız Kaynakları*, 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017, s. 94 ‘den naklen).

⁴² Akyüz, a.g.e. , s. 88.

ettiğinden dolayı *Musavver Malûmât*⁴³ adıyla da tanınır. Dergideki “İcmâl-i Edebî” sütununda yapılan haftalık basın ve edebiyat değerlendirmeleri önemlidir. Dergi dört yüz yirmi üç sayı yayınlanmıştır. Adı geçen dergi, *Servet-i Fünûn* dergisiyle sanat ve edebiyat anlayışı bakımından zıt bir çizgide yayın hayatını sürdürmüştür.⁴⁴

Bu dönemde yayınlanan diğer dergilerden bazıları şunlardır: *Mektep* (1891), *Osmanlı Terakki-i Ziraat* (1834), *Mütalaa* (1896), *İrtikâ* (1897), *Musavver Fen ve Edeb* (1899), *Resimli Ziraat Gazetesi* (1905), *Gülşen-i Edeb* (1899), ve *Mecmua-i Edebiyye* (1899)... vb.

II. Meşrutiyetin ilanı ile sansürün kalkması sonucu pek çok yeni dergi yayın hayatına başlamıştır. Önceleri basın daha çok İstanbul merkezli iken bu tarihten sonra pek çok vilayet gazetesi ve dergisi yayın hayatına dâhil olmuştur.

1.2. Başlangıcından Servet-i Fünûn'a Kadar Tenkit Üzerine Bir İnceleme

“Düşünmek” eyleminin bir sonucu olan tenkit insanla birlikte her zaman var olmuş, dünyadaki değişimlerle paralel olarak farklı adlandırmalar altında geçerliliğini sürdürmüştür. Tenkit insanın ilgi duyma, inceleme ve değerlendirme yetilerinin bir sonucudur ve bu eylemlerin hayata geçirildiği her sahada mevcuttur, denilebilir. “ *Tenkit bir seçimdir. Çünkü insan en basit ihtiyaçlarını kendi tercihlerine ve seçimlerine göre düzenler. İnsan, ilgi duymadığı nesneyi göremez, algılayamaz. Dolayısıyla burada bir tenkit fikri de söz konusu değildir.* ”⁴⁵

Türk Dil Kurumu'nun güncel Türkçe Sözlüğünde “ *Bir insanı, bir eseri, bir konuyu doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleme işi; Bir edebiyat veya sanat eserini her yönüyle değerlendirerek anlaşılmasını sağlamak amacıyla yazılan yazı türü, tenkit, kritik.* ”⁴⁶ olarak yer alan eleştiri, (tenkit) Batılı anlamda Tanzimat ile birlikte edebiyatımıza girmiştir. Bunun yanı sıra insanın ilgisin

---

⁴³ Abdullah Uçman, “*Ma'lumat*”, TDV İslam Ansiklopedisi, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, Cilt: 27, Ankara 2003, s.543-545.

⁴⁴ Akyüz, a.g.e., s.89.

⁴⁵ Bilge Ercilasun, “*Servet-i Fünûn Edebiyatında Tenkit*”, 3. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2013, s.89.

⁴⁶“Eleştiri”, <https://sozluk.gov.tr/>, 04.09.19.

bir ürünü olması sebebiyle, sözlü geleneğin “alkış ve kargış”larından divan edebiyatının şairler tezkirelerine kadar tenkide benzer nitelikte eserler olduğunu söylemek mümkündür.

Yaygın anlayış Tanzimat’tan önce edebiyatımızda tenkitin olmadığı yönündedir. Ancak; “*Divan edebiyatı hakkında kendi döneminin insanı düşünmemiş, çalışmamış, araştırmamış ve eleştiride bulunmamış değildir. Bunların hepsini yapmışlar ama kendi şartları, anlayışları, imkân ve gelenekleri içerisinde.*”⁴⁷

Divan edebiyatında tenkide kaynaklık eden eserleri sıralayacak olursak; Şuara tezkireleri; şairlerin divan ve divançelerinin önsözlerinde belirttikleri sanat ve edebiyat nazariyeleri; *Hüsn-ü Aşk, Hevesnâme, Hayriye* gibi bölümleri edebi tenkit taşıyan eserler; tarih, edebiyat tarihi ve belâgat kitapları söylenebilir.⁴⁸ Fakat özelde divan edebiyatı genelde klasik Türk edebiyatı henüz tenkit örnekleri açısından yeteri kadar incelenebilmiş değildir. “*Klasik Türk edebiyatını Divan, Tasavvuf ve Halk edebiyatı olarak bölümlendiği ve bu bölümler esas alınarak incelendiği düşünülürse, eserdeki sanat ve edebiyatla ilgili düşünceleri ortaya çıkarmak o kadar kolay görünmemektedir.*”⁴⁹

“*Tenkrit*”, Fransızca “*critique*” kelimesini dilimizde karşılığı olarak kullanılan bir edebiyat terimidir. Tenkit ile birlikte muâheze, muhâkeme, ilm-i nakd, intikad, terimleri de Tanzimat ve Servet-i Fünûn Devreleri’nde kullanılmıştır.

Batılı anlamda tenkidin Türk edebiyatında ortaya çıkması ise edebiyatın ve sanatın toplum amacına icra edilmesini öngören Tanzimat edebiyatçıları ile olmuştur. Tanzimat döneminde edebi tenkit bağlamında iki yaklaşım ön plana çıkmıştır. “*1) Türk edebiyatının yenileşmesi ve değişmesi süreci içinde Divan edebiyatı adı verilen eski Türk edebiyatının bütünüyle reddi veya eleştirilmesi; 2) Bu dönem edebiyatçılarının, tanıyabildikleri kadar da olsa batılı edebi örneklere benzer yeni bir edebiyat kurulması yolundaki gayret ve çabaları.*”⁵⁰

---

⁴⁷ Dursun Ali Tökel, “Divan Edebiyatında Eleştiri” (Eleştiri Özel Sayısı), Hece, yıl.7, Ankara, sayı 77/78/79, 2003, s.16.

⁴⁸ Ali Fuat Bilkan, “Divan Edebiyatında Tenkit”, Milli Kültür, İstanbul, Sayı 54, 1986, s.11.

⁴⁹ Ercilasun, a.g.e., s. 491.

⁵⁰ Abdullah Uçman, “Tanzimat ve Servet-i Fünûn Dönemi Türk Edebiyatında Eleştiri”, s.48, (Özel Sayı), Hece Eleştiri, sayı:77-78-79, Mayıs\ Haziran \ Temmuz, 2003 yıl:7.

“ Tanzimat Dönemi eleştirmenlerini birinci ve ikinci döneme ayırabiliriz. Birinci dönemde Şinasi, Namık Kemal ve Ziya Paşa yer alırken ikinci dönemde Abdülhak Hamid, Recaizade Mahmud Ekrem ve Muallim Naci, Beşir Fuad ve Mizancı Murad bulunmaktadır.”⁵¹

Tanzimat birinci dönem tenkitleri için her ne kadar sistemli olmadıkları söylenebilse de yeniliğin yolunu açtıkları bir gerçektir. Bu dönemde birçok kalem tartışmaları yaşanmıştır. Bunların ilki *Tasvir-i Efkâr* ve *Tercüman-ı Ahval* gazetelerinde sade ve halkın anlayabileceği bir dil kullanmaya başlayan Şinasi ile *Ruznâme* yazarlarından Said Bey arasında yaşanmıştır. Edebiyat tarihimizde “ *Mesele-yi Mebhusetü'n- anha*” olarak yer edinen bu tartışma Şinasi'nin kendisinin kullandığı dille alay edenlerin gazetelerinde bulunduğunu düşündüğünü yanlışlar üzerinden ilerlemiştir. (Mebhusetü'n- anha yerine mebhusu anh;tûl ü dıraz yerine dürü dıraz gibi). Bunun dışında *Fatih Tezkiresi* ile alakalı yazısı da Şinasi'nin tenkit örneği sayılabilecek eserleri arasındandır.

“Batılı anlamda tenkit türünde birçok eser veren sanatçıların başında Nâmık Kemâl gelir. Nâmık Kemâl'in *Tasvîr-i Efkâr* gazetesinde yayımlanan ‘*Lisân-ı Osmânî'nin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazâtı Şâmindir*’ başlıklı makalesi yeni Türk Edebiyatı'nın ilk beyânnâmesidir. Bu makalede Nâmık Kemâl edebiyatı bir ‘dil’ meselesi olarak ele alır. Eski edebiyatı dil açısından tenkit eder.”⁵² Nâmık Kemâl'in Batı edebiyatı, şiir, tiyatro, roman, dil ve eski edebiyat üzerine eleştirilerinin yer aldığı diğer eserleri: *Tahrîb-i Harabat*, *Ta'kîb-i Harâbât*, *Celâl Mukaddimesi*, *Bahar-i Dâniş Mukaddimesi*, *İrfan Paşa'ya Mektub*, *Son Pişmanlık (İntibah) Mukaddimesi*, *Ta'lîm-i Edebiyat Üzerine Bir Risâle* ve sanat ve edebiyat çevresine yazdığı mektuplar, *Mes Prisons Muahazesi* vb. eserleridir.

Ziya Paşa dönemin tenkit alanında dikkat çeken bir diğer isimdir. Dönemindeki yazarların aksine eski edebiyat geleneğinin içindedir. “*Şiir ve İnşa*” makalesinde savunduğu görüşlerini, “*Harabat Mukaddimesi*”nde tamamen

---

⁵¹ Yasin Beyaz , "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Edebiyatında Tenkidin Genel Seyri", *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, , Yalova, Yıl.5, Sayı:8, s.943 cilt.4 2014.

⁵² Kahraman Bostancı, “*Peyâm'da Edebi Tenkit*”, İstanbul: Kesit Yayınları, 2010, s.29.

değiştirmiştir. Bu sebeple Namık Kemal ile aralarında kalem münakaşaları yaşanmıştır.

Ebüzziyâ Tefvik Bey'in "tenkit" terimini Batı'daki "critique" ile karşılaştırdığı, "Muâheze ve Tenkid Kelimelerine Âid İzahât" başlıklı makalesi de bu devrin tenkit örnekleri arasındadır.

Tanzimat ve sonrası *Servet-i Fünûn* devri edebiyatının fikri temellerini atan Recâizâde Mahmud Ekrem Bey ise bu devrin bir diğer tenkit türünde eser veren ismidir.

"Batı retoriğine yönelmiş ilk edebiyat kuramcılarında olan Ekrem'in bu dönemde üç niteliği ortaya çıkar: Tanzimat Edebiyatı'nın estetiğini yapması, Muallim ve Zihniyeti savunması, *Servet-i Fünûn* topluluğunun oluşumuna ciddi anlamda katkı sağlaması".⁵³ Ekrem Bey'in tenkit anlayışını yansıtan eserleri ise şöyledir: *Talim-i Edebiyat*, *Zemzeme Mukaddimeleri*, *Takdir-i Elhan* ve *Takrizât*.

Abdülhak Hamid'in tenkit yönünde değerlendirilebilecek eserlerini: "Bir Şairin Hezeyanı, Nâkâfi, Makber Mukaddimesi ve Duhter-i Hindu'nun Hatime Bölümü" şeklinde sıralayabiliriz. "Hamid, "Bir Şairin Hezeyânı'nda kendi şiir anlayışını ortaya koyar ve romantik tarzda şiir yazdığını ifade eder. "Nâkâfi"de ise bu tabirden hareket ederek eski edebiyat ve o zihniyeti savunanları eleştirir."⁵⁴

Tanzimat döneminin dikkatleri üzerine çeken bir diğer tenkitçisi ise Muallim Naci'dir. Onun tenkit örneklerinden mektuplaşma şeklinde olanlar ayrı bir önem arz eder. "Muhaberât" ve "Muhaverât" Ahmed Mithad Efendi'ye yazdığı mektuplardan oluşurken "İntikâd" Beşir Fuad'a yazdığı mektuplarından oluşur. Naci'nin diğer eserleri, *Muallim*, *Mektuplar*, *Demdeme* ve *Islahat-ı Edebiyye*'dir.

"Demdeme" Rezaizade'nin kendisine *III. Zemzeme Mukaddimesi* 'nde yönelttiği eleştirilere cevap niteliğinde olması sebebiyle ayrı bir önem arz eder.

---

⁵³ Muharrem Dayanç, "Eleştiri Tarihi", Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2012, s.70.

⁵⁴ Beyaz, a.g.e., s.969.

Türk edebiyatında ilk kez realizm ve natüralizmden bahseden Beşir Fuad, sanat ve edebiyatın pozitif bilimlerle ters düşmemesi gerekliliğini savunmuş ve döneminin edebiyatında "*Hayaliyyun-Hakikiyyun*" tartışmasının başlamasına neden olmuştur. Ahmed Mithad Efendi "*hayaliyyun-hakikiyyun*" tartışması esnasında Beşir Fuad'a hitaben "*Fen ve Şiir ve Şi'r-i Fenni*" adlı yazısı ile "*Müşâhedât*"ın ön sözünde realizmden ne anladığını yazar.⁵⁵

Bu dönemde tenkitleriyle dikkat çeken bir diğer isim ise Mizancı Murat'tır. Onun "*Mizan*" gazetesindeki "*Üdebamızın Numune-i İmtisalleri*" başlıklı yazı dizisi, "*Musahabe-i Edebiyye*" isimli birkaç yazısı ve "*Turfanda mı yoksa Turfa mı?*" eserinin önsözü dikkat çeken tenkit örnekleridir. Tanzimat sonrası Menemenlizâde Mehmed Tâhir, Mehmed Zîver, Ali Kemal, Mehmed Re'fet, Mehmed Celâl gibi isimlerin kaleme aldığı tenkit örnekleri de dikkate değerdir.

Batılı anlamda, sistemli tenkitin ilk başarılı örnekleri Servet-i Fünûn devrinde ortaya konmuştur. "*Ülkemizde bütün nitelikleriyle Batılı ölçütlerine uygun bir eleştiri doğmuş oldu. Batı'da olduğu gibi eleştiriye hem bir bilim, hem edebî bir tür olarak kabul ettiler, eleştiri yazılarını edebi bir tür düzeyine getirdiler. Tanzimat'tan günümüze kadar uzanan eleştiri sürecinin en kuvvetli dönemlerinden birisi Servet-i Fünûn dönemi eleştirisidir*".⁵⁶

Bu dönemde yazarlar sadece Fransız edebiyatının değil Alman, İngiliz, Rus, İsveç ve İspanyol edebiyatlarının da etkisinde kalmışlardır. Sembolizm, Parnasizm, Naturalizm ve Realizmin etkisinde kalan edebiyatçılar nesirde ise Pozitivisttir. Eleştiri de Hippolyte Taine'i örnek alırken, Taine'nin edebi eseri "*ırk, dönem ve çevre*" merkezinde el alan görüşünü benimsemişlerdir. Servet-i Fünûn döneminde sanatın "*şahsi ve muhterem*" olduğu düşüncesi hakimdir. Bu sebeple sanatta "*toplumsal fayda*" yerine "*estetik kaygı*" ön plana çıkar.

Servet-i Fünûn devri edebiyatçılarının tenkit konusundaki teorik görüşlerini özetlemek gerekirse:

---

⁵⁵ Abdullah Uçman, "*Tenkid*", TDV İslâm Ansiklopedisi, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul, Cilt:40, 2011, s. 462.

⁵⁶ Mustafa Özseri, "*Eleştiri Tarihi*", Eskişehir, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2012, s.96.

"1. Tenkit Batı'da bağımsız bir türdür; bizde ise çok yeni olduğundan henüz terimleri bile iyice belirlenmemiştir. Bizde tenkit genellikle kusur arama şeklinde anlaşıldığından henüz ciddi tenkit örnekleri ortaya konulamamıştır. Tenkitçinin görevi kusurları sergilemek değil eserin edebî değerini göstermektir.

2. Tenkit mutlak kurallara bağlanamaz. Tenkit hüküm vermekten ziyade kişisel duygu ve zevkleri ortaya koyan değerlendirmeler yapmaktır. Bu değerlendirmeler tabii olarak sübjektif olacaktır.

3. Batı edebiyatını iyice tanıyabilmek için tenkit türünün Batı'daki gelişme çizgisinin bilinmesi gerekir; çünkü her edebî dönem bir öncekinin tenkidiyle hazırlanır. Servet-i Fünûncular, tenkit konusundaki görüşlerini ortaya koydukları bir kısım yazılarında estetik ve sanat meseleleriyle birlikte edebî eser ve edebiyat, dil ve üslûp, şiir, hikâye, roman ve Batı'daki edebî akımlar üzerinde durmuşlardır. Onların tenkit tarihimizdeki önemi tenkidi müstakil bir tür olarak kabul etmeleridir. Servet-i Fünûncular içinde sadece tenkid ile uğraşan Ahmed Şuayb'dır. Başta Taine olmak üzere, Sante Beauve, Mademe de Stael, Ferdinand Brunetiere, Emile Faguet, Anatole France gibi eleştirmenlerden ve eserlerinden söz etmiştir."⁵⁷

Servet-i Fünûn Devri edebiyatçılarının tenkite dair bazı eserlerini örneklendirecek olursak: Tevfik Fikret, "Musâhabe-i Edebiyye"leri ile mektupları Halid Ziya'nın "Hikaye" adlı eseri ; Mehmed Rauf'un hikaye ve romana dair yazdıkları; Hüseyin Cahid'in "Kavgalarım" olarak kitaplaştırılan kalem münakaşaları gibi eserleri sayabiliriz.

Prof. Dr. İsmail Parlatır Tevfik Fikret'in "Musâhabe"lerine ilişkin şu tespitlerde bulunur:

"Servet-i Fünûn dergisinin 256. sayısında bir mukaddime ile ilk Musahabe-i Edebîyye'yi kaleme alan Fikret, bu hareket içinde bir tür edebî sohbet geleneğini başlatmış oldu. Edebî sohbet geleneği diyorum; çünkü, bu köşede harekete katılan birçok sanatçı Musahabe-i Edebîye başlığı altında değişik konularda edebî sohbetler kaleme almıştır ve bir anlamda da sanat ve edebîyat görüşlerini dile getirmişlerdir. Bu

---

⁵⁷ Uçman, a.g.e. , s.464.

niteliği ile de *Musahabe-i Edebîyye*, *Fikret*'in başlatması ile bu topluluğun karakteristik bir ifade vasıtası olmuştur.”⁵⁸

Daha başka *Servet-i Fünûn* Devri yazarları da "edebî sohbet" denemesine girişmişlerdir. *Mecmua-i Edebîyye*'de de bu geleneğin devamı niteliğinde “*Musâhabe*”ler görmekteyiz.

1.3. Mecmua-i Edebiyye Dergisinin Özellikleri

Mecmua-i Edebiyye dergisi 8 Safer 1317 (16 Haziran 1899) ve 6 Cemaziyevvel 1318 (1 Eylül 1900) tarihleri arasında elli altı sayı olarak İstanbul'da çıkarılmıştır. Bu derginin, sorumlu müdürü ve sayfa düzeni değiştirilerek, 25 Ekim 1900 – 2 Ekim 1902 tarihleri arasında çıkarılan 85 sayılı bir koleksiyonu daha mevcuttur. *Mecmua-i Edebiyye*, “eğitim, fen, edebiyat ve bilim” gibi çeşitli alanlardan beslenen bir dergidir. *Mecmua-i Edebiyye*'nin ilk üç sayısı haftalık periyotlar halinde düzenli olarak cuma günleri yayımlanır. Daha sonraki sayıların tamamı bir haftalık, iki haftalık gecikmelerle dahi olsa Perşembe günleri yayımlanır. (44. Sayı haricinde) *Mecmua-i Edebiyye*'nin yayımlandığı gün, başlığının altında “*Şimdilik Perşembe günleri neşr olunur.*”⁵⁹ ifadesiyle belirtilmiştir. Derginin incelememize konu olan elli altı sayılı ilk koleksiyonu bir yıl iki ay on beş gün süreyle yayınlanmıştır. *Mecmua-i Edebiyye*'nin 19, 34, 43, 48, 53 ve 55 numaralı sayılarının yayımlanmasında bir haftalık gecikmeler olmuştur. *Mecmua-i Edebiyye*'nin 21. sayısının tarihi ise 20. sayısı ile aynıdır. Bu durumun sebebinin baskı hatası olduğunu düşünmekteyiz. *Mecmua-i Edebiyye*'nin 44. sayısı ise 10 günlük gecikme ile yayımlanmıştır. Buna sebep olarak 44. Sayının yayımlanma tarihinin hicri yeni yıla denk getirilmesi gösterilmiştir. Son olarak 56. sayı üç hafta aradan sonra yayımlanmıştır. Bu sayıların haricinde *Mecmua-i Edebiyye* haftalık olarak yayımlanır. Yayınlanmadaki bu aksaklıklara, derginin yayımlanmasının planlandığı tarihin bayram gibi özel günlere denk gelmesi gösterilirken, bazıları için hiçbir açıklama yapılmamıştır. *Mecmua-i Edebiyye* 19x27 boyutlarında çıkarılmıştır. Derginin tüm sayıları “4” sayfadan ibarettir. Dergide yayımlanan yazılar dört sütun

---

⁵⁸ Parlatur, a.g.e, s.12.

⁵⁹ *Mecmua-i Edebiyye*, 8 Safer 1317/4 Haziran 1315/16 Haziran 1899, n:1, İstanbul,s.1.

halinde dizilmiştir. *Mecmua-i Edebiyye* üçüncü hamur kâğıda basılmıştır. *Mecmua-i Edebiyye*'nin fiyatı İstanbul için on para iken “*Vilayet-i Şahane için nüshası 20 paradır*”. *Mecmua-i Edebiyye*'nin yayımlandığı tarihte abonelik kavramı da yerleşmiştir. Bu sebeple *Mecmua-i Edebiyye*'nin abonelik ücretinin İstanbul ve tüm iller için bir senelik yirmi beş kuruş olarak belirlenmiş olduğunu, abone ücreti yerine posta pulu kabul edileceğini başlığının solundaki ifadeden öğrenmekteyiz. *Mecmua-i Edebiyye*'nin başlığının sol tarafındaki ifadeden merkezinin, Bab-ı Ali caddesindeki Attar Yorgaki Efendi'nin dükkânı olduğunu öğrenmekteyiz. *Mecmua-i Edebiyye*'nin tirajı hakkında bilgi elde edemedik. *Mecmua-i Edebiyye*'nin başlığının sağ üst köşesinde “*Umûr-ı idare ve tahririyyesine Selanikli Teyfik Efendi nezaret eder.*” ifadesi, sol üst köşesinde ise “*Umûr-ı idare ve tahririyyesine müteallik hususat için Teyfik Efendi'ye müracaat olunur.*” ifadesi yer alır. *Mecmua-i Edebiyye*'nin elli altı sayısının da idare ve yazı işleri sorumlusu “*Selanikli Teyfik Efendi*”⁶⁰ dir. Derginin en üstünde sağdan sola sırasıyla adet bilgisi, derginin kaç yıldır yayımlandığı belirten birinci sene yahut ikinci sene ibaresi, hicri yayın tarihi, rûmi yayın tarihi, “efrenci” ifadesiyle birlikte miladi yayın tarihi ve kaçınıcı cilt olduğunu belirten bilgi yer alır.

Mecmua-i Edebiyye'nin başlığının hemen sağında yer alan “*Edebiyat, fûnün ve maarif ve mutayebat-ı edebiyye, şunun-ı maarif ve terakkiden bahseder. Tenvir-efkâra hizmet eyler.*” ifadeleri yer alır. *Mecmua-i Edebiyye* bu ifadelerle içeriğinin edebiyat, fen, eğitim, fıkralar, eğlenceli hikâyeler ve yeni gelişmelerden oluşacağını bildirir. Dergi, fikirlerin aydınlatılmasını, ahlâkın yüceltilmesini, ümmetin bilgilerinin arttırılmasını amaç edinir.⁶¹

Derginin, padişahın emir ve ferman buyurmasıyla “*Mecmua-i Edebiyye*” isminde çıktığını derginin ilk sayısında yer alan “*İfade-i Mahsusa*” adlı metinden öğrenmekteyiz.⁶²

Mecmua-i Edebiyye'de; İsmail Safâ, Mehmet Muhlis, Süleyman Cehdi(Süleyman Nazif), Mehmet Emin, Teyfik Fikret, Musahipzade Celal, Ahmet

---

⁶⁰ “Tevfik, Selanikli”,Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, ,cilt 8, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1976,s.330.

⁶¹ *Mecmua-i Edebiyye*, 8 Safer 1317/4 Haziran 1315/16 Haziran 1899, n:1,İstanbul, s.1.

⁶² *Mecmua-i Edebiyye*, 8 Safer 1317/4 Haziran 1315/16 Haziran 1899, n:1, İstanbul, s.1.

Mithat, Ahmet Celal, Ahmet Cemil, İlyas Sükûti, Muallim Fevzi, Suud Safveti, Tahir-ül Mevlevi, Ahmet Fâik gibi isimlerin eserleri bulunur. Derginin yazı heyetine ait düşüncelerin belirtildiği yazılar “*Mecmûa*” başlığı altında imzasız olarak yazılmıştır. Derginin çıkış tarihindeki değişikliklere ilişkin veya dergiye eser göndereceklere mesaj niteliğindeki yazılar ise “*İfade-i Mahsusa*” başlığı altında ilk sayfada ya da son sayfada yer almaktadır.⁶³

Mecmua-i Edebiyye'de yayımlanan şiir, mensur şiir, hatıra, hikâye; edebi, fenni ve tarihi konulu makale, Doğu ve Batı edebiyatından tercüme, seyahat, fıkra ve eleştiri tarzındaki birçok eser, dergiyi muhteva bakımından zengin hale getirmiştir. *Mecmua-i Edebiyye*'de derginin yayın politikası uyarınca hem yeni tarzda hem de eski tarzda birçok şiir yayımlanmıştır. Bu şiirler konu itibarıyla çeşitlilik göstermekte ise de *Servet-i Fünûn* devrinin geneline hâkim şahsî ızdırap ve aşk konulu şiirler göze çarpmaktadır. Bunların yanı sıra Batı ve Doğu edebiyatlarından birçok tercüme şiir *Mecmua-i Edebiyye*'nin sütunlarında kendilerine yer edinmiştir. Dergide şiirleri yer alan yabancı şairlerden bazılarının örnek verecek olursak: George Bruno: *Bulutlar*, Teofil Gautier: *Menbâ*, Charles Baudelaire: *İtilâ*; Mevlana Câmî: *Kaside-i Feride*, Paul Bourget: *Akşam*; *La Martine*: *Son Bahar*, Mülâhaza; Arman Silvestri: *Nilüfer* isimlerini söyleyebiliriz.⁶⁴ *Mecmua-i Edebiyye*'de şiirlerin bir kısmı “Güldeste-i Eşar”, bir kısmı “Şiir”, bir kısmı “*Âsâr-ı Vâride*” başlığı adı altında yayımlanmıştır. “Güldeste-i Eşar” başlığı altında devrin tanınan şairlerinin şiirlerine iktibas yoluyla yer verilirken; “*Âsâr-ı Vâride*” başlığı altında ise *Mecmua-i Edebiyye*'ye eser gönderen edebiyat meraklılarının şiirlerine yer verilir. Dergide Tevfik Fikret, İsmail Safâ ve İsak Ferera gibi şairlerin daha önce *Servet-i Fünûn*'da yayımlanmış şiirlerine de yer verilmiştir.

Mecmua-i Edebiyye'de birçok hikâye de yayımlanmıştır; fakat derginin genel muhtevasına bakıldığında hikâyelerin daha az yer kapladığı görülür. Bu hikâyeler genelde “*Küçük hikâye*”, “*Âsâr-ı Vâride*”, “*Asâr-ı Edebiyye*” başlıkları altında yer almıştır. *Âdem Rıza*, *Eğinli Ömer Aziz*, *M. Servet*, *M. Asaf* gibi isimler *Mecmua-i Edebiyye*'de hikâyeleri yayımlanan yazarlar arasındadır. Hikâyelerin konusu

---

⁶³ *Mecmua-i Edebiyye*, 8 Safer 1317/4 Haziran 1315/16 Haziran 1899, n:1, İstanbul, s.1.

çeşitlilik göstermekle birlikte ümitsizlik, mutsuzluk, gam, kader, sefalet gibi konular dikkat çekmektedir. Bu hikâyelerin büyük bir kısmı imzasızdır. Dergideki bir kısım hikâyeler ise “Küçük hikâye” üst başlığıyla sütunlarda yerini almıştır. Ahmet Fâik, Pertev Suad ve Giresunlu Mehmed Hamdi gibi isimler bu hikâyeleri kaleme alan yazarlar arasındadır. Bunun yanında hemen hemen her sayıda mensurelere de yer verildiği görülmektedir. Mensurelerin de genel teması aşk, ayrılı, hasret, çaresizlik, mutsuzluk üzerindedir. *Mecmua-i Edebiyye*’de fenni ve edebi makaleler de dikkat çekmektedir. Derginin yirmi yedinci sayısındaki edebiyatımızdaki tekrar sanatına ilişkin makalenin yazarı Elif (İlyas) Sükûti Bey’dir. Bunun yanı sıra fenni konulu makaleler “*Musâhabe*”, “*Tabîyyat*”, “*Fenniye*” vb. başlıklar altında okuyucu ile buluşur. “*Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti*” başlığıyla derginin ikinci sayısından itibaren yayınlanmaya başlayan tarihi makaleler ise ayrı bir önem arz etmektedir. Bu yazı dizisinde Türklerin tarihi Orta Asya’dan itibaren anlatılmaktadır. Derginin ellinci sayısında Arminius Vámbéry ’nin “*Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti*” yazı dizisine ilişkin kaleme aldığı bir değerlendirme yazısı mevcuttur. Bunun yanı sıra “*Musâhabe*” başlığı altında da tarih makaleleri kaleme alınmıştır. Dergide “*Şuunat-ı Edebiyye ve Fenniye*”, “*Şundan Bundan*” ve “*Mütenevvia*” başlıkları ise Dünya’dan çeşitli haberler için ayrılmıştır. *Mecmua-i Edebiyye*’deki bu sütunlarda dünyaca ünlü edebiyatçıların ölüm ve hastalık haberleri; onların adlarına dikilen heykeller, Dünya’dan icatların haberleri, fenni haberler ve daha pek çok muhteva yer almaktadır. *Mecmua-i Edebiyye* dergisi haber yönünden oldukça zengin olmakla birlikte ayrıca incelemeye muhtaçtır. Dergide “*Seyahat*” başlığıyla kısa seyahat yazıları da yayınlanmıştır. Bu seyahat yazıları genelde yurtdışına ilişkin yazılardır. *Mecmua-i Edebiyye*’de yayımlanan, yabancı edebiyatlardan Yunan ve Latin edebiyatlarını konu edinen “*Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar*” başlıklı yazı dizisi o devir edebiyatçılarımızın başka edebiyatlar hakkındaki birikimlerini göstermesi bakımından son derece önem arz etmektedir. Dergide “*Hûşecin-i Eş’ar-ı Osmaniyye*” başlığı altında divan edebiyatı şairlerinden İbn-i Kemal, Ahmed Paşa vb. divan sahibi olmayanların ya da şairler tezkirelerinde şiiirlerine yer verilmeyen şairlerden birkaç beyite örnek verilmiştir. Bu yazı dizisi kırkinci sayıda başlamış ve kırk bir, kırk üç, kırk dördüncü sayıda devam etmiş kırk altıncı sayıda son bulmuştur. *Mecmua-i Edebiyye*’de “*Musâhabe*” başlığı altında yayımlanan yazılar ise genelde ilk sayfada yer almaktadır. Bu yazılarda tarihi, fenni ve ilmi konulara değinilmekle birlikte geneli edebi eleştiri mahiyetindedir. Dergide musâhabeler dışında “*İcmâl-i*

Edebî” yazı dizisi, “*Sahâif-i Şuarâyı Sâlife-*” yazı dizisi, “*Mukayese-i Eş’ar*” başlıklı iki inceleme ,“*Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar*” yazı dizisi ve bir edebi makale edebi tenkide örnek teşkil etmektedir.

Devrin ve neslin edebi ortamını daha iyi çözümleyebilmek adına biz “*Mecmua-i Edebiyye*’deki Edebi Tenkit”leri incelemeyi uygun bulduk.

1.4. Problem

Çalışmanın problemini, 1899-1900 yılları arasında çıkan *Mecmua-i Edebiyye*’de yer almış edebî tenkit yazılarının incelenmesi oluşturmaktadır.

1.5. Amaç

“*Mecmua-i Edebiyye’de Edebi Tenkit (1899-1900)*” isimli bu çalışmada, incelenen metinler çerçevesinden, yazıldıkları devrin üslubunu ve edebî ortamını ortaya koymayı ve değerlendirmeyi amaç edinen bir araştırmadır. Bu bağlamda Yeni Edebiyat üzerine teorik tenkit yazıları başta olmak üzere pek çok makale incelenmiştir.

1.6. Önem

Edebi mecmûalar, edebiyat araştırmaları bakımından en önemli kaynaklardandır. Mecmualar bize devri ve nesli tanıtmaktadır. Edebiyat tarihi açısından bakıldığında hiçbir yazar yalnız değildir, çevresi ve nesli etrafında edebi kişiliği oluşmuştur. Bir devrin edebi ortamını ortaya koyan eserlerin başında da edebi tenkit yazıları gelir. Bir eserin kendi dönemindeki öneminden hareketle edebiyat tarihi için taşıdığı anlamını belirlemek için tenkide başvurulmuştur. Tezimizde yaptığımız incelemenin önemi de buradan gelmektedir.

1.7. Sınırlılıklar

Bu çalışma 1899-1900 yılları arasında yayımlanmış *Mecmua-i Edebiyye'nin* 56 sayılık ilk koleksiyonunun incelenmesi ile sınırlıdır. Aynı dönem içerisinde tenkit metinlerine yer veren başka mecmualar da bulunmaktadır.

Tenkit yazılarının zaman zaman şahsiliğe kayması ve yer yer edebi meselelerde taraflı davranılması sebebiyle sadece *Mecmua-i Edebiyye*'yi inceleyerek dönemin tamamı hakkında genel bir tespit bulunamayız.

2. İLGİLİ ALAN YAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Eleştirme,eleştiri kelimeleri ile de karşılık bulan tenkit, “... *Herhangi bir sahada ortaya konulan eserlerin, meselelerin başarılı ve başarısız taraflarına, yanlış veya eksik taraflarına olumlu anlamda katkı sağlamayı amaçlar*”.⁶⁵ Tenkit, insanın beğenme, seçim yapma, karar verme gibi yetilere sahip olduğunun göstergesi olan ve değer yargılarını sergileyen yoğun bir zihin faaliyetidir.

“Tenkit”, dilimizde Fransızca “critique” kelimesinin karşılığı olarak kullanılan bir edebiyat terimidir. Tanzimattan önce tenkit kavramı için “ilm-i nakd” tabiri kullanılmıştır. “*Tanzimat ve Servet-i Fünûn devrilerinde tenkit kelimesi bugünkü kadar yaygın değildi. Onun yerine şu kelimeler kullanılmaktaydı: Muaheze, muhakeme, ilm-i nakd, intikad*”. Tenkit kelimesi hala kullanılıyor olsa da yerini yavaş yavaş *eleştiri kelimesine bırakacağı görülmektedir.*”⁶⁶ Tezimize kaynaklık eden edebi tenkit metinleri, ait oldukları yazarların edebi şahsiyetleri kadar, devrinin siyasi ve sosyal edebi ortamını ve tarihini de gözler önüne sermektedir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Burada bahsedilen kaynaklar doğrudan *Mecmua-i Edebiyye*’yi konu edinen ve faydalanılan kaynaklardır.

---

⁶⁵ Kahraman Bostancı,” *Edebiyat Gazatesi Peyâm’da Edebi Tenkit*”, 1. Baskı, İstanbul, Kesit Yayınları, 2010, s.28.

⁶⁶ Ercilasun, a g e. , s.489.

Prof. Dr. Orhan Okay danışmanlığında Ayşe Yılmaz tarafından *Mecmua-i Edebiyye*'nin tezimize kaynaklık eden elli altı sayılı kısmı "Tahlili Fihrist, İnceleme ve Seçilmiş Yazılar" şeklinde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.⁶⁷

Ayşe Yılmaz'ın, "*Mecmua-i Edebiyye Dergisinin Özellikleri*" başlıklı bir makalesi, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*'nin 2004 yılının 11. sayısında elli altı sayılı koleksiyona dair yayımlanmıştır.⁶⁸

Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın *Milli Kültür Dergisi*'nin Şubat 1982 sayısında "*Eski Notları Karıştırırken Mecmua-i Edebiyye*" başlıklı bir makalesi bulunur. Bu makale derginin seksen beş sayılı ikinci koleksiyonunu konu edinir. Bu makalede Mehmet Kaplan *Mecmua-i Edebiyye*'deki şiirleri tematik tasnife tabi tutar.

Derya Yurdun, seksen beş sayılı koleksiyonu İnceleme, Tahlili, Fihrist Seçme Metinler şeklinde yüksek lisans tezi olarak Prof. Dr. Ali İhsan Kolcu danışmanlığında hazırlamıştır.⁶⁹

Dergâh Yayınları'nın *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* yedinci cildinde "*Mecmua*" maddesinde *Mecmua-i Edebiyye*'nin içeriğinden, yazar kadrosundan ve şiirlerinden bahsedilmiştir. Bu madde de *Mecmua-i Edebiyye*'nin seksen beş sayılı ikinci koleksiyonuna dairdir.⁷⁰

Orhan BAYRAK'a ait "*Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü(1831-1993)*" adlı eserde "*Mecmua-i Edebiyye*" maddesi altında derginin yayınlandığı ilk ve son tarihe yer verilir.⁷¹

---

⁶⁷ Ayşe Yılmaz, "*Mecmua-i Edebiyye Dergisi-Tahlili Fihrist, İnceleme ve Seçilmiş Yazılar*", Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001.

⁶⁸ Ayşe Yılmaz, "*Mecmua-i Edebiyye Dergisi'nin Özellikleri*", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 2004, sayı 11, Kültür Ocağı Vakfı Yayınları, s.167-192.

⁶⁹ Derya Yurdun, "*Mecmua-i Edebiyye İnceleme, Tahlili Fihrist, Seçme Metinler*", Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1999.

⁷⁰ Tanju Oral, "*Mecmua*", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, Ankara, 2003, s.173-174.

⁷¹ Orhan Bayrak, "*Mecmua-i Edebiyye*", *Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü(1831-1993)*, Küll Yayınları, İstanbul.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

“*Mecmua-i Edebiyye’de Edebi Tenkit (1899-1900)*” isimli bu çalışmada, *Mecmua-i Edebiyye’de* bulunan edebi tenkit yazıları tespit edilmiştir. Bu yazılardan edebi değeri yüksek olanlar seçilmiş, incelenmiş ve teze dâhil edilmiştir.

Edebi tenkit yazıları konu itibariyle tematik bir tasnife tabi tutulmuştur. Bu sıralama yapılırken kronoloji göz önünde bulundurulmuştur.

Mecmua-i Edebiyye araştırılırken, Beyazıt Devlet Kütüphanesi’nin “Hakkı Tarık Us Koleksiyonu” esas alınmıştır. *Mecmua-i Edebiyye’nin* bu koleksiyonda bulunmayan “16 Haziran 1899” tarihli birinci sayısı için Milli Kütüphane’nin elektronik arşivinden yararlanılmıştır. Bunun haricinde *İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı* ve *İSAM* Kütüphanesi’nin elektronik arşivlerindeki nüshalarla elimizdeki nüshalar arasında karşılaştırma yapılmıştır.

Mecmua-i Edebiyye’nin tüm sayılarına ulaşıldıktan sonra mecmua üzerine yazılmış kitap, tez, makale ve ansiklopedi maddeleri araştırılmış ve faydalanılan eserler kaynakçada belirtilmiştir. *Mecmua-i Edebiyye* ile doğrudan ilgili olmayıp, buradaki yazıların incelenmesi esnasında ihtiyaç duyulan ve yararlanılan kitaplar, sözlükler, tezler, makaleler ve elektronik kaynaklar da kaynakçaya eklenmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Eleştiriler

Mecmua-i Edebiyye'de ilk tespit ettiğimiz edebi tenkit makale dizisi 'Musâhabe' başlığını taşımaktadır. *Mecmua-i Edebiyye*'de bu başlıklı yazıların geneli edebi muhtevalı olmakla birlikte fenni, tarihi ve iktisadi konulu olanlar da mevcuttur.(n.43,n.42,n.44,n.46 vb.) .Bu musâhabelerden alt başlıklı olanlar ayrıca içindekiler kısmında bu alt başlıkla yer almıştır. *Mecmua-i Edebiyye*'deki edebi tenkit makalelerini üç ana başlık altında toplamamız nedeniyle, bu musâhabeler de farklı bölümlerde bulunmaktadır. "Yeni Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler" başlıklı bu bölümde, musâhabeler haricinde bir tek "Makale-i Edebiye; Tekrîre Dair" başlıklı edebi tenkit makalesi mevcuttur. Bu başlık altında toplam altı adet musahâbe ve bir edebi makale incelenmiştir. Yaptığımız incelemelerde musâhabelerin yazarını tespit edememekle birlikte *Mecmua-i Edebiyye*'nin imtiyaz sahibi Mehmet Ekrem Bey olduğunu düşünmekteyiz.

4.1.1. Edebi Meseleler Üzerine Teorik Tenkid Yazıları

4.1.1.1. *Mecmua-i Edebiyye*'de Edebi Musâhabeler

Mecmua-i Edebiyye'de imzasız olarak "Musâhabe" başlıklı dönemin edebi meselelerinden bahseden yazılar yayımlanır. Bu yazılar genelde mecmuanın ilk sayfasında yer alır.

Mecmua-i Edebiyye'nin 8 Safer 1317 tarihli birinci sayısında “Musâhabe” başlığıyla imzasız olarak bir yazı yayımlanır. Yazar, bu yazıda Osmanlı şiirinde yenileşme konusuna, kafiye meselesi üzerinden değinir.⁷²

Yazar, şâir İsmil Safâ'nın bir gazetede tesadüf edip okuduğu “Hâtıralar” isimli şiiri için “*Lisân-ı şiiri başka bir letâfetle memzûc bulunan şâir-i mâderzatın âsar-ı latifesini okumak başkaları için de öyle olduğuna şüphe yok ise de hele benim için medâr-ı iktisâb-ı zevk-i rûhânîdir*” der.⁷³

Yazar, katıldığı bir edebiyat ortamında yine aynı şiir üzerinden devam eden kafiyeleştirme tartışmalarından bahsederken, İsmail Safâ'nın “belki” ve “eski” kelimelerini kafiyeleştirmesi üzerine olan fikirlerini açıklar.⁷⁴

Bu edebiyat sohbetinde “*Hatıralar*” şiiri üzerinden “*Osmanlı şiirinde yenileşmeye gidilmeli mi gidilmemeli mi?*” sorusuna yanıt aranmış ve buradan hareketle iki farklı görüş meydana çıkmıştır.⁷⁵

İlk görüşü savunan yazarlar tarafından Osmanlı şiirinin asırlardır kullanılan kafiyeleştirme şeklinin (göz için kafiye) korunmasının gerekliliği, aksi takdirde şiir inceliğinin ve güzelliğinin lekeleneyeceği belirtilir.⁷⁶

Karşıt görüşte olanlar ise, şiirde yenileşmenin her asırda olagelmiş bir durum olduğunu, şiirin kendine has tarzının bu yenileşmeyi gerektirdiğini söylerken, halk şiirinin kafiyeleştirme şeklinin (kulak için kafiye) asırlardır bu şekilde olduğunu söyler.⁷⁷

Yazar, görünüşte ses benzerliği olan her kelimenin kafiyeli kabul edilmesinin, ölçsüzlük olacağını belirtirken, “eski” ve “belki” kelimelerini kafiye yapmada kullanmanın şi'r-i âvamda yıllardır olduğunu bu kelimelerin kafiyeli kabul

---

⁷² İmzasız, “Musâhabe”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 1, 8 Safer 1317/16 Haziran 1899, İstanbul, s.1-2

⁷³ A.g.m., s.1

⁷⁴ A.g.m., s.1

⁷⁵ A.g.m., s.1

⁷⁶ A.g.m., s.1

⁷⁷ A.g.m., s.1

edilmesine aşına olduklarını söyler. Fakat Osmanlı şâirleri arasında uyuşmazlığın büyümemesi için kafiye şeklinde gidilen bu yenileşmenin edebiyat kurallarına ilişkin düzenlenecek kitaplara da yerleştirilmesinin gerekli olduğu vurgulanır.⁷⁸

Yazıda Fransız bir şâirin, şiirde yenileşmeye dair şu sözlerine yer verilir:

*“Nazm ve nesr hasâis-i haseneyi aralarında taksim eyledikleri zaman nazım fevkalade bezenmek, gayet zarif ve hoş-âyende görünmek husûsâsını kendisine almıştır. Bunun için âlem-i imkânda ne kadar vesâit-i tezeyyün varsa nazımın dest-i zarafetine, bunları daima istediği gibi istimâl etmek salâhiyeti de yed-i ihtiyârına tevdi olunmuştur.”*⁷⁹

Yazar, bu sözlerin Osmanlı edebiyatında yenileşme taraftarları ve karşıtlarınca mutlaka bilinmesi gerektiğini söyler.⁸⁰

Mecmua-i Edebiyye'nin ikinci sayısında yayımlanan musâhabede yazar, *Sabâh Gazetesi*'nin basın hayatı yazarı Hüseyin Cahid Bey'in, kendisinin bir önceki yazısına yönelttiği eleştirilere⁸¹ cevap verir ve bu yazıda da kafiye konusuna değinir.⁸²

Yazar, Hüseyin Cahid'in:

*“İmâlesiz mahzûfatsız⁸³ şiir söylemeyen adam sükût etsin. Yahud şiir söyleyecek ise doğru söylemenin yoluna baksın çaresini bulsun.”*⁸⁴

sözüne karşılık:

*“Hâlbuki nazımda bize üstâd olan milletler ile şu son zamanlarda lisân-ı nazm-ı kavanîn-i sâlimeye rabt etmiş bulunan milletler nezdinde de mahzûfatsız vesâiresiz şiir söylenildiği görülmüyor. Mademki nazımda bir ahenk, bir vezin bulunup ;söz bu ahengin bu veznin mukteziyatına göre yürütülüyor, nazım şâirden ziyade aheng ve veznin hükmüne tabidir demek olur. Bunun için ekser ahvâlde imâlesiz, mahzûfatsız şiir söylemek kâbil olamıyor.”*⁸⁵ der.

⁷⁸ A.g.m., s.1

⁷⁹ A.g.m., s.1

⁸⁰ A.g.m., s.2

⁸¹ Hüseyin Cahid “Hayât-ı Matbuât 8”, *Sabâh*, n.3442, 7 Haziran 1315 /19 Hairan 1899

⁸² İmzasız, “Musâhabe”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 2, 15 Safer 1317/ 23 Haziran 1899, İstanbul, s.1.

⁸³ Mahzûfat: Eski yazıda noktasız harflerle yazılmış. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın Kitapevi, 25. Baskı, 2008.

⁸⁴ A.g.m., s.1

⁸⁵ A.g.m., s.1

Yazara göre tamamen noktasız harflerden ya da imalesiz olacak şekilde şiir yazmak mümkün olmadığından Farsça'da kaç kelimenin değiştirildiği herkesçe bilinmektedir.⁸⁶

Yazar Hüseyin Cahid'in:

“Nesirde vücûduna mesâğ-ı edebî olmayan, imâlâtın mahzûfatın şiirde mevcûdiyetine cevaz verilmesi bilemem ne derece doğrudur.”⁸⁷ görüşünü de ,

“Öyle bir şeye cevâz verilmesi Hüseyin Câhid Beyefendi için doğru görülmeyebilir. Fakat nazm-ı tabî kelâmı bile tagyîr etmek salâhiyetini hâiz olan şiirin her asırda her millet nezdinde öyle mümtaz bir halde bulunmak hakkını hâiz olduğu umûmen müsellemler olduğu da bedîhiyattandır.”⁸⁸ diyerek eleştirir.

Hüseyin Cahid'e göre kafiye ancak kulak içindir. Şiirde aynı seslerin tekrarı zihinde hoş bir etki yaratır; ancak bu sağlanmayacak olursa şiirin asıl zevki kaçır.⁸⁹

Yazar Hüseyin Cahid'in bu görüşüne:

“Aynı esvâtın (yani seslerin) tekerrürü sadâ ve hikmet-i tabîyye kavânini muktezasınca dimağ üzerinde hoş bir tesir hâsıl eder” sözü doğru ise kafiye sem için değil, dimağ üzerine bir kat daha tesir hâsıl etmek için yapılıyor.” diyerek yanıt verir.⁹⁰

Yazara göre bir dilde şiir yazmak için kafiyenin lazım olması, öteden beridir bu kurala uyuluyor olmasındandır. Dünya üzerinde Latin edebiyatı, Eski Yunan edebiyatı gibi bazı edebiyatlarda kafiyenin kullanılmadığı şiirler görülmektedir. Bu örnekler vasıtasıyla şiir zevkinin kafiyesiz de hissedilebildiğini belirtir.⁹¹

---

⁸⁶ A.g.m., s.1

⁸⁷ A.g.m., s.1

⁸⁸ A.g.m., s.1

⁸⁹ A.g.m., s.1

⁹⁰ A.g.m., s.1

⁹¹ A.g.m., s.1

Yazar, önceki yazısında kafiyelendirme şeklinde genişletmeye gidilebileceğini, ancak bu genişletmenin suiistimal derecesine varmasına sebebiyet vermemek için bazı tedbirler alınmasını gerekli gördüğünü vurgular.

Hüseyin Cahid Bey bu görüşe:

“Şiirde bir takım kuyûdâtın mevcûdiyetinden şikâyet eder iken şimdi yeniden bir takım kuyûdât mı icâd edelim?” diyerek karşı çıkar.⁹²

Yazara göre şiirde kafiye kullanımı biraz gevşetilirse, bazıları Osmanlı şiirinden kafiyeyi tamamen kaldırmaya girişirler. Yazar, Osmanlı şiirinin kafiyeye ihtiyaç duyup duymadığına karar vermeyi Hüseyin Cahid Bey’in edebi zevkine bırakır.⁹³

4.1.1.2. Sanat-ı Şiir ve Edeb

Mecmua-i Edebiyye’nin üçüncü sayısında çıkan “*Sanat-ı Şiir ve Edeb*” başlıklı musâhabede Fransızca “*art*” kelimesinin dilimize “*sanayi*” olarak çevrilmesinin üzerinde durulurken; sanayi kelimesinin kapsadığı güzel sanat dallarına da değinilir.⁹⁴

İmzasız olarak yayımlanan bu musâhabede “Fransızca (*Beaux arts*)” teriminin dilimize iki farklı şekilde çevrilmesinin üzerinde durulur. İlk çeviri olan “*sanâyi-i nefîse*”nin “*sanâyi-i bedîa*” dan daha çok kabul gördüğünden bahsedilir.⁹⁵

Bu makalede dikkat çekilmek istenen bir başka konu ise (*art*) sözcüğünün dilimizde karşılık bulduğu “*sanâyi*” kelimesinin kapsamıdır. “*Beaux arts*” tabiri ile şiir, müzik, mimari, heykel ve resim sanatlarının karşılık bulduğundan söz edilir.⁹⁶

---

⁹² A.g.m., s.1

⁹³ A.g.m., s.1

⁹⁴ İmzasız, “Musâhabe”, *Mecmua-i Edebiyye*, nr. 3, 22 Safer 1317/30 Haziran 1899, İstanbul, s.1

⁹⁵ A.g.m., s.1

⁹⁶ A.g.m., s.1

Yazar heykeltıraşlık, ressamlık, müzik ve mimari ile şiir ve edebiyat sanatını karşılaştırırken iyi bir şâirin, ruh tercümanı olarak anılabileceğinden bahseder.⁹⁷

Yazara göre kırk-elli milyonluk bir nüfusu ayrı ayrı derinden etkileyen bir hadiseyi, şâir beş on satırda anlatabilir. İşte şiir sanatının yüceliği de buradan gelir. Makalede “*Şiir ve edebiyat sanatının bu yüce özellikleri hangi milletin edebiyatında tam manasıyla anlaşılmuş ise o millet kalıcı eserler meydana getirmeyi başarmıştır*” denilir.⁹⁸

4.1.1.3. Şi’r –i Avâm

Mecmua-i Edebiyye’nin yirmi sekizinci sayısında yayımlanan “*Musâhabe*” başlıklı makale halk şiiri konuludur.⁹⁹

Yazarın *Mecmua-i Edebiyye*’deki yirmi dokuz ve otuz ikinci sayılarındaki musâhabeleri de bu yazıya gelen eleştirilere cevap niteliğindedir.¹⁰⁰

Yazar, yirmidokuz ve otuz ikinci sayılarındaki musâhabeleri de bu yazıya gelen eleştiriler üzerine devam niteliğinde yazar.¹⁰¹

Yazar, “*Şiir adını verdiğimiz edebî türün yüksek bir sanat zevkini yansıttığı şimdiki haline bürünmeden önce, her millet nezdinde halk mahsulü olduğu gerçeği eski bir kuraldır*” der. Yazara göre, her milletin edebiyat tarihine bakıldığında şiirler kitaplaştırılmadan önce halk zihnine yerleşerek başka başka şâirlerin yetişmesi için kıymetli bir hazine olmuştur.¹⁰²

Yazar, Eski Yunan edebiyatı yazarlarından Homeros’un ünlenmesini sağlayan “*İlyada ve Odysseus*” isimli eserlerinin, kendisinden dört beş asır önce gelmiş geçmiş insanların fikir ve lisanından sentezlenmiş halk şiirlerinden izler

---

⁹⁷ A.g.m., s.1

⁹⁸ A.g.m., s.1

⁹⁹ İmzasız, “Musahâbe; Şi’r –i Avâm”, *Mecmua i- Edebiyye*, n. 28, 18 Şaban 1317/ 21 Kasım 1899, İstanbul, s.2

¹⁰⁰ A.g.m., s.2

¹⁰¹ A.g.m., s.2

¹⁰² A.g.m., s.2

taşıdığını belirtir. Hatta Arapların da meydana getirdikleri şiirlerin bunun gibi olduğunu, *Muallakât-ı Seb'a*¹⁰³ zamanında *Ukaz-ı Edeb*'te¹⁰⁴ seçilen kasîdelerin bile yazıya geçirilmeyip kaybolduğuna değinir. Yazar, şiirlerin bu şekilde zihinlerde saklanması sonucu kimbilir ne kadar kıymetli şiir ziyan olmuştur diyerek hayıflanır.¹⁰⁵

Yazar, bir millette şâirler zümresinin kendilerinin öncesinde yetişen şâirlerin şiirlerinden, hissiyatlarından ve fikirlerinden feyiz aldığını ve adeta bu öykümlerinin bir tohumun toprağa düşmesine benzediğini, rüzgârın esme yönüne göre tohumun toprağa düşeceğini ve o yönde yetişeceğini, böylece yeni bir şiirin ortaya çıkmış olacağını söyler.¹⁰⁶

Yazar, şiirlerin asırlarca unutulmaması için en önemli aracın, sonraki asırlarda yaşayacak olan şâirlerin beğenisi olduğunu söyler.¹⁰⁷

Yazar, halk şâirlerinin şiirlerinin bizim edebiyatımızda da hakkıyla bilinmediğine dair bir tespitte bulunmuştur. Osmanlı edebiyatı tarihine bakıldığında, vaktiyle her esnafın bir şâiri olduğunu ve bu şâirlerin çoğunun okuma yazma bilmediğini hatırlatır. Yazar, halkın hislerine tercüman olan bu şâirlerin şiirlerine tarih sayfalarında yer ayrılmasının gerekliliğini savunur.¹⁰⁸

Yazar, devrin edebiyatçıları arasında “*Âşık Kerem*”, “*Ferhad ile Şirin*” gibi evvelki eserlerin hiç düşünmeden hor görüldüğünü söyler. Bu tutumu:

“Hiç düşünmüyoruz ki bugün medâr-ı istihkâr addeylediğimiz bir edebiyatımız var ise onun çocukluk zamanını o gibi âsâr teşkil ediyor.” sözleriyle eleştirir.¹⁰⁹

---

¹⁰³Süleyman Tülücü, "Muallakât", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/muallakat> (25.09.2019).

¹⁰⁴Elnure Azizova, "Ukâz", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ukaz> (25.09.2019).

¹⁰⁵A.g.m., s.2

¹⁰⁶A.g.m., s.2

¹⁰⁷A.g.m., s.2

¹⁰⁸A.g.m., s.2

¹⁰⁹A.g.m., s.2

Yazar, dönemin edebiyatçılarınca halk şiirine önem verilmediğinden yakınır, bu sebeple bir kısım halk şiiri örnekleri unutulup kaybolmuştur. Yazara göre halk şiirine karşı bu tutum devam eder de halk ağzındaki örnekler kayıt altına alınmazsa bütün bir halkın birikimi kaybolur.¹¹⁰

Yazar, bizim edebiyatçılarımızın halk şiirine karşı tutumu ile Avrupalı edebiyatçıların tutumlarını karşılaştırır. Yazar, Avrupalı edebiyatçıların halk şiirinin araştırılmasına ve muhafaza edilmesine son derece önem verdiklerini söyler.

*“Bunlar için yalnız kendi milletlerinin eş’âr-ı avâmı değil milel-i sâirenin avâmı meyânında zuhûr eden ümmî şâirlerin güftârları da kıymetdâr oluyor. Onları da toplamağa bezl-i nakt ü vakt ediyorlar”.*¹¹¹

Yazar Monsieur Pahtimos adında bir beyin, Yunan adalarından halk şiirlerini toplayarak oluşturduğu eserini beğendiğini söyler. Yazara göre bu eser, , halk şâirlerine de yer vermesi bakımından dikkat çekidir. Yazar, adı geçen bu eserde şimdilik yalnız Osmanlı adalarıyla Yunan adaları arasında yayılan halk şiirlerinin toplandığını, eserin içerisinde hakikaten edebi değeri yüksek örneklerle rastlandığını ifade eder.¹¹²

4.1.1.4. Tenkid Merakı

Mecmua-i Edebiyye'nin 28 Kânun-ı Evvel 1899 tarihli yirmidokuzuncu sayısında imzasız olarak yayımlanan musâhabe daha önce “*Şi’r-i Avâm*” başlığıyla yayımlanan başka bir musâhabeye gelen eleştiri üzerine kaleme alınmıştır.¹¹³

Yazar, o zamanlar edebiyat ortamında en çok da edebi incelemelerin yükselişte olduğunu söyler. Ona göre özellikle gençler okudukları her şeyi içeriğine ve kapsamına bakmadan, anlamaya çalışmadan edebi tenkite tabi tutarak, siyasi, edebi ya da fenne dair bir gazetede yayımlıyor ve bundan övünç duyuyor.

---

¹¹⁰ A.g.m., s.2

¹¹¹ A.g.m., s.2

¹¹² A.g.m., s.2

¹¹³ İmzasız, “Tenkid Merakı”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 29, 25 Şaban 1317/ 28 Kânun-ı Evvel 1899, İstanbul, s.1-2.

Yazar, bu tavrın gençlik heyecanına verilerek hoş görülebileceğini fakat her zaman bu harekete hoş görüyle bakılacak olursa gençlerin doğru düşünmeyi ve doğru sonuca varmayı öğrenememelerine sebep verileceğinden bazı yeni heves tenkitçilere cevap verilmesi gerektiğini söyler.

Yazar, bu sebeple geçen haftaki sayıda yer alan “Şi’r-i Avâm” yazısına “Hüseyin Kâzım”ın getirdiği eleştiriye cevap vermek ister.¹¹⁴

Hüseyin Kâzım, yazısında Keremlerin, Ferhatların sözlerinin halk şiirinden sayılamayacağını söyler. Hüseyin Kâzım’a göre; hazırlıksız söylenen sözler saf şiir sınıfındandır ancak bu sözleri bulmak için iyice araştırma ve inceleme yapmak gerekir. Hüseyin Kâzım, safiyâne bir aşkın mahsulü ile bodrum matbaalarında yalan yanlış basılan şeylerin birbirine karıştırılmaması gerektiğini vurgular. Kâzım, bu ikisini birbirinden ayırmanın edebiyatın ilerlemesine katkı sağlayacaksa gerekli olduğunu söyler. Ayrıca, “Şi’r-i Avâm” yazısında geçen “...şiir denilen zâde-i ikbâl” ifadesini sade bulmayarak anlamadığını belirtir.¹¹⁵

Yazar, Hüseyin Kâzım’ın “Şi’r-i Avâm” yazısının yazılış amacını da yazıyı da anlamadığından yakınıır.¹¹⁶

Yazar, halk şiiri böyle olmalıdır öyle olmamalıdır gibi bir tanımlamaya gitmediğini söyler. Yazar, “Şi’r-i Avâm” yazısında hali hazırdaki edebiyatımızın önceki devirlerine bakılacak olursa sonunda Şi’r-i Avâma varılacağını öne sürmektedir. Yazara göre şi’r-i avâm’da, dikkate değer noktalar, fikirler bulunacaktır.¹¹⁷

Yazar, Şi’r-i Avâm’da bahsettiği konulara açıklık getirmeye devam eder:

*“Erbâb-ı himmetten birisi çıkmış da Osmanlı-Yunan adalarında
efvâh-ı avâma dair olan âsârı cem’e himmet etmiş,
musâhabelerimizde eş’âr-ı avâmımız içinde böyle bir himmet sarf*

---

¹¹⁴ A.g.m., s.1

¹¹⁵ A.g.m., s.1

¹¹⁶ A.g.m., s.1

¹¹⁷ A.g.m., s.1

*edilmesi temennisi dermeyân olunmuştur. Bundan bizim “şi’r-i avâm” taraftarı olduğumuz anlaşılmamak lazım gelir.”*¹¹⁸

Yazar, önceki yazısında Yunan adalarının halk ağzında icra edilen eserlerinin derlenerek kitaplaştırıldığından, bu uygulamanın Osmanlı halk şiiri için de yapılmasının faydalı olacağından bahseder. Bu konuya değinmekle halk şiiri taraftarı olduğunun düşünülmemeyeceğini söyler.¹¹⁹

Hüseyin Kâzım Bey, “Şiir denilen zâde-i ikbâl” sözüne anlam veremediğini söyler. Yazar bu eleştiriye, Hüseyin Kâzım Bey anlam veremedi diye bu söz anlam dışı kalmamıştır, şiirin ikbâli (geleceği) hayal dünyasındadır, demiştir.¹²⁰

Yazar, önceki yazısında şâirane fikirler içermesi bakımından halk şiirini övdüğünü ve buna bir örnek verdiğini söyler. Yazar, Hüseyin Kâzım’a halk içinde yetişen bir şâiri övmenin nesi yanlıştır, der.¹²¹

Yazar, son olarak eleştiriye girişilmeden önce, yazılanların anlamını ve amacını iyice anlamak gerektiğini belirtir.¹²²

4.1.1.5. Musâhabe; Toderini’nin Osmanlı Edebiyatı Yazması Üzerine

Mecmua-i Edebiyye’nin otuz ikinci sayısında imzasız olarak yayımlanan musâhabede “şi’r-i avâm” konusuna devam edilir.¹²³

Yazar, şiir yeteneğinin doğuştan geldiğini söyleyerek, ümmilerin (okuma-yazma bilemeyen) de şiir söyleyebileceğini belirtir. Osmanlı şâir tezkirelerinde, Osmanlı edebiyatının başlarında da bu gibi şâirlerin zikredildiğini söyler. Yazar, bu

---

¹¹⁸ A.g.m., s.1

¹¹⁹ A.g.m., s.2

¹²⁰ A.g.m., s.2

¹²¹ A.g.m., s.2

¹²² A.g.m., s.2

¹²³ İmzasız,” Musahâbe”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.32, 17 Ramazan 1317/18 Kânun-i Sâni 1900, İstanbul, s.1

tezkirelerden Âşık Çelebi Tezkiresini örnek vererek tezkire içerisinde bir hayli ümmî şâirden bahsedildiğini söyler.¹²⁴

Yazar, her ümmî şâirin söylediği şiirin edebiyat dairesine dâhil edilemeyeceğini, bu şâirlerin şiirlerinin bir kısmının gayet âmiyane olduğunu söyler. Fakat bu âmiyane şiirlerin dinlenmesi sebebiyle, halk içerisinde şiir merakı oluştuğunu vurgular. Yazara göre, şi'r-i avâm toplumun her kesiminde edebiyat merakı uyanmasına hizmet ettiği için önemlidir.

Yazar, Fransa'da ve başka milletler arasında da bu gibi iyi şâirlerin takdir gördüğünü, bundan sonra da böyle olması gerektiğini söyler. Bu şâirlerden Hippolyte Mataboni adlı şaire ait "*Beyaz saçlar*" adlı şiiri yazısına ekler.¹²⁵

Yazının ikinci kısmında Reşad Beyefendi tarafından gönderilmiş bir yazıya yer verilmiştir.¹²⁶

Reşad Beyefendi yazısında, *Mecmua-i Edebiyye*'nin otuz birinci sayısında Toderini adında bir İtalyanın *Osmanlı Edebiyatı Tarihi* yazması üzerine kaleme alınan makaleyi eleştirir.

Reşad Beyefendi'ye göre hangi konuda olursa olsun başka millet yazarlarının, bize dair yazdıkları eserler görüldüğü veya işitildiği zaman, bu gibi eserlerin bizim yazarlarımızca yazılmamış olması üzüntü verir.¹²⁷

Reşad Beyefendi *İkdam* ve *Mecmua-i Edebiyye*'ye yazı heyetine hitaben; bizim edebiyatçılarımızca bu gibi eserlerin yazılmamasından kaynaklanan üzüntünün, böyle yabancı yazarların kaleme aldıkları eserleri duyuncu ya da görünce değil her daim olması gerektiğini söylerken, edebiyatçılarımızın Toderini gibi eserler yazmak için teşviğe muhtaç olduklarını vurgular.

---

¹²⁴ A.g.m., s.1

¹²⁵ A.g.m., s.1

¹²⁶ A.g.m., s.1

¹²⁷ A.g.m., s.1

Reşad Beyefendi'ye göre bu çabaların faydalı olması için, gazetelerle *Mecmua-i Edebiyye* gibi ciddi yayın organlarında edebi eserler olarak yayımlanan, özellikle şiir olarak yer tutan faydasız eserler yerine; Batılıların gayet ciddi ve yararlı eserler vücuda getirmek konusunda ilerlerken uyguladıkları yöntemleri anlattıkları makalelere yer vererek edebiyatçılarımıza cesaret verilmelidir. Yazar zaten basın ve yayının birinci vazifesi de bu olmalıdır, der. ¹²⁸

Yazar, o zamanda özellikle gençler arasında “*Fıkra*” ve “*Hikâye*” adı altında her cümlesi hatta her kelimesi başka bir yerden aşırılmış; kelimeleri ve anlamları garip birer ikişer sütunluk yazılarla; şiir adı altında yine bu şekilde sözlerle edebiyat yapmanın son derece yayıldığını, bu kadar yayın arasından okunacak bir şey bulunamadağını üzüntüyle söyler. Yazar, bu gibi eserlerin de lazım geleceğini söylerken “ *Her makamın makalı, her ormanın çakalı vardır.*” şeklinde dilimize giren Arapça atasözüne atıfta bulunarak, henüz bu gibi eserlerin zamanı olmadığını söyler. ¹²⁹

Yazar, kendi zamanında fen ve eğitim alanlarına önem verilmesini gerekli görür, ancak bu ihtiyaç giderildikten sonra bu gibi işlerle uğraşılması gerektiğini söyler. Aksi takdirde böyle hikâyeler ve bunun gibi şeylere vakit harcayacak olursak aslında ihtiyacımız olan şeyleri ihmal ederiz, bu tutum da yine bizim zararımıza olur der.

Yazar bu konu da:

“*Elvermedi mi Nedim ü Nefi*

Şi'rin bize var mı hiç nef'i?”

beyitine yazısında yer verir. Yazar, yeni tarzda edebiyat yaparken dahi birkaç iktidarlı şahısların yazdıkları kıymetli eserleri değerlendirmeye çalışarak, ciddi ve faydalı şeyler yazmaya özenilmelidir der. Yazar, “*Edebiyatımızın tarihi yoktur.*” denilirse hiçbir edebiyatçının sessiz kalmayacağını söyler. ¹³⁰

---

¹²⁸ A.g.m., s.1

¹²⁹ A.g.m., s.1

¹³⁰ A.g.m., s.1

Reşad Beyefendi, devrinden önceki edebiyatçıların sonrakilere bıraktıkları eserlerin gerektiği gibi incelenecek olursa edebiyat tarihimize ait birçok bilgi elde edileceği ve böylece istenildiği gibi bir edebiyat tarihi kitabının meydana geleceğini vurgular. Yazara göre, Toderini gibi ondan önce ve sonra siyasi ve edebi hayatımızı konu edinen ve bunun gibi daha birçok yönden Osmanlı'yı anlatan kitaplar, bu yol ile yazılmıştır. Yazar, bu konudaki görüşlerini Âlî'nin *Künhü'l-Ahbâr*'ına ve Almanyalı Hammer'in tarihine vurgu yaparak sürdürür.¹³¹

Yazar, bir Batılı birkaç sene İstanbul'da oturmakla *Osmanlı Edebiyatı Tarihi* yazabiliyorken; Doğu'da Doğulu olarak doğmuş, Doğu'nun edebiyat eserleri ile eğitilmiş bir Osmanlı'nın daha iyi bir eser yazabilme yeteneğinin olduğunu söyler. Yazara göre, o eseri yazan Batılı eserini oluştururken, yazarın da söylediği gibi, antika kitapları araştırıp, uygun yöntemler ile inceleme metodunu kullanmıştır.¹³²

Yazar, edebiyat tarihi oluşturmak için kaynak teşkil eden kitapların dağınık bir şekilde olsalar da kütüphanelerden toplanmasının kolay olduğunu söyler.¹³³

Yazar, bundan yedi sekiz yıl önce bir şâirler tezkiresi oluşturmak gayretine giriştiğini söyler. Bu tezkireyi Osmanlı'nın kuruluşundan kendi devrine kadar gelmiş geçmiş şâirlerden; yenilikçi, gerçek tarz sahibi olanlarla, meşhur olanlarından; saygınlık derecesi ve harf sırası esasına dayanarak, Osmanlı edebiyatının geleceğini ve Osmanlı şiirinin o günkü durumunu içine alacak şekilde yazmaya başladığını vurgular. Yazar, bu yazdıklarınının *Kamusu'l Âlâm* ciltleriyle iki cilt tutacağını söyler.

Yazar, bu tezkireyi oluştururken eski-yeni bütün şâirlerin tezkirelerini satın alma, özel ve genel kütüphanelerden temin etme gibi çeşitli yollar ile topladığını, sonrasında bunlardan edindiği bilgileri tarih kitaplarından inceleyerek doğruladığını belirtir. Yazar eserini, bu gibi eserlerin günden güne rağbet görmediğini düşündüğü için ve maliyetini kaldıramayacağı gerekçesiyle bastırmadığını söyler. Yazar tezkiresinden övünmek için söz etmediğini, sadece örnek olarak gösterdiğini belirtir.

---

¹³¹ A.g.m., s.1

¹³² A.g.m., s.1

¹³³ A.g.m., s.1

Yazar, kendisi eğer bu yolda bir şey yapabiliyorsa düz yazı ve şiirin geleceğine dair mükemmel bir edebiyat tarihi oluşturacakların da olabileceğini söyleyerek yazısını sonlandırır.¹³⁴

4.1.1.6. E.(İlyas) Sükûti, “Makâle-i Edebîyye; Tekrîre Dâir”

Mecmua-i Edebiyye'nin yirmi yedinci sayısında Elif Sükûti imzası ile çıkan makalede edebiyatımızda tekrar sanatının kullanımına örnekler dâhilinde değinilmiştir.¹³⁵

Sükûti'ye göre tekrar, ifadeye açıklık vermek ve ifadenin okuyucudaki etkisini arttırmak amacı ile yerine göre kullanılan kelime ya da cümle tekrarlarıdır ki bu tekrarlar iki, üç, dört ve daha fazla olabilir.¹³⁶

Sükûti, tekririn dile yatkınlığı sebebiyle ‘istifham, istiare, iltifat, tenasüb, terdid, tedric, teşbih, teşhis, intak, tevriye, telmih, rücu, seci, aks, kat,nida sanatlarına nazaran daha anlaşılır ve kullanışlı olduğunu belirtir.¹³⁷

Yazara göre tekrar göze hoş görünmesi, kulağa hoş gelmesi sebebiyle; ince, saf ve nazik bir sanattır. İnsanın coşkun hisler ve ince fikirlere kapılmasına sebep verir. Adeta bahâr rüzgârının ezgilerinin; sık yapraklı ağaçların, çiçeklerin kokusunun tekrar ile okuyucuyu kapladığını söyler. Tekrar sanatı bu ve bunun gibi daha pek çok manevi hisse sebebiyet verdiği için diğer söz sanatlarına üstün gelir.¹³⁸

Yazar, tekrar sanatına örnekler verir:

*“Sabâ eser, gusûn-ı ter
-Ki murg-ı aşka lânedir-
Fısıldaşır, sükût eder:
Bu bir güzel terânedir!*

---

¹³⁴ A.g.m., s.1

¹³⁵ E. Sükûti, “Makâle-i Edebiyye-Tekrîre Dâir”, n:27, 11 Şaban 1317/14 Kânunuevvel 1899, İstanbul, s:2-3,

¹³⁶ A.g.m., s.2

¹³⁷ A.g.m., s.2

¹³⁸ A.g.m., s.2

*Akar çağıl çağıl o su
-Ki bağlara revânedir-
Meler başında bir kuzu...
Bu bir güzel terânedir!*

*Çoban kaval çalar, anın
Hayâtı şâirânedir;
Güler perîsi tarlanın,
Bu bir güzel terânedir!*

*Öter hezâr-ı nağme-ger
-Ki şevki bî-bahânedir-
Öter, öter, öter, öter:
Bu bir güzel terânedir!*

*Fakat bu tıfl-ı can-rubâ
-Ki ruhtan nişânedir-
Gülerken ağlıyor... Bana
Bu en güzel terânedir!
(Bahâr-ı terânedâr ...)”¹³⁹*

*“Lâkin (Yine sevdâ, yine sevdâ, yine sevdâ!)
(Sevdâ)yı muhît cümle emeller
(Sevdâ)da sitemler.”¹⁴⁰*

*“Bahârda bir ağaçlığa girerseniz, bakarsınız ki zemini
zümrüd gibi çayırlar, çemenlerle mefrûş, (mine gibi) parlak, (mine
gibi) nâzik çiçeklerle menkûştur.”¹⁴¹*

*“Gibi müciz fıkralardır. Lâkin siz bunun farkında olmazsınız -yahud-
olamazsınız... Siz, evet; siz, yalnız bir şey hissedersiniz ki o da
rûhunuzun neşveler, ye'sler, ıztıraplar arasında çırpınmasıdır.”¹⁴²*

Yazar, tekrar sanatına verilebilecek pek çok örneğin olduğundan fakat yazısında hangi birine yer vereceğine karar veremediğinden bahseder. Haftalık dergilerin birinde çıkan, “Rûznâme-i Hicrân” isimli Mehmed Enis’e ait şiiri son derece beğendiğini ve tamamen bu sanata örnek teşkil edebileceğini söyler.¹⁴³

---

¹³⁹ A.g.m., s.2

¹⁴⁰ A.g.m., s.2

¹⁴¹ A.g.m., s.2

¹⁴² A.g.m., s.2

¹⁴³ A.g.m., s.2

Yazar, bazı yeni yetişen edebiyatçıların yazdıklarını solmuş sararmış çiçeklere benzetir. Bazılarının yazdıklarını ise dikenlere, yabancı otlara benzetir. Bu kötü örnekler yüzünden iyi şiiirden de vazgeçileceğinden yakınıdır. Yazar tekrar sanatının kullanıldığı bir şiiir örneği ile durumu açıklayarak yazısını sonlandırır.¹⁴⁴

“Çektiğim çile senin aşkınla,
Sabrımı, tâcımı mahvetti benim!
Gülmez artık dil-i sevdâ (efkenim!)
Bu haber fikrimi berbâd etti
Eşk-i çeşmânımı müzdâd etti

Ben nasıl girye-ver-i hazân olmam,
Gel ümîd-i visâlim soluyor.
Her telâki sonu hicrân oluyor,
Bu haber fikrimi berbâd etti
Eşk-i çeşmânımı müzdâd etti

Derd-i hicrinle hemen ağlayayım,
Baht-ı nâ-sâzıma lânet ederek,
Buna râzı mısın ey nazlı melek?
Bu haber fikrimi berbâd etti
Eşk-i çeşmânımı müzdâd etti.”¹⁴⁵

4.1.2. Edebi Şahsiyet ve Eserlerle İlgili Eleştiriler

Mecmua-i Edebiyye’de tespit ettiğimiz ikinci edebi tenkit makale dizisi “İcmâl-i Edebî” başlığını taşımaktadır. Yaptığımız incelemeler sonucunda özellikle *Mecmua-i Edebiyye* ‘de adı geçen “İrtikâ, Musavver Fen ve Edep, Ma’lumat, Resimli Gazete” gibi yayınlarda da bu başlıklı makalelerin çeşitli yazarlar tarafından kaleme alındığını gördük. [Ahmed Râsim; *İrtikâ*, n.2, n.3 n.4; Mehmed Âsaf n.165; *Musavver Fen ve Edep*; Ahmed Melih; n.170; Remzi (Vodinalı), n.128, Rahmî, n.186; İmzasız n.1; *Malûmat*; İmzasız, n.57, n.70 vb.] İncelediğimiz dergide “İcmâl-i Edebî” başlıklı makalelerin konusunu o haftanın edebi olayları teşkil etmektedir. Yazar bu başlık altında o hafta çıkan yayınlardaki edebi eserleri, bazılarını makalelerini aynen nakletmiş ve haftanın edebi olaylarına, kalem münakaşalarına değinmiştir. (n.4,n.5 vb.) *Mecmua –i Edebiyye*’de “İcmâl-i Edebî” başlığı altında

¹⁴⁴ A.g.m., s.2

¹⁴⁵ A.g.m., s.3

yedi makale yayınlamış, bu makalelerin tamamı da tezimizde “Edebi Şahsiyet ve Eserlerle İlgili Eleştiriler” alt başlığında incelenmiştir. Bu bölümde İcmâl-i Edebî başlıklı makaleler haricinde dört makale daha mevcuttur.

4.1.2.1. *Mecmua-i Edebiyye’de İcmâl-i Edebîler*

Mecmua-i Edebiyye’de “İcmâl-i Edebî” başlığıyla yedi adet makale imzasız olarak yayımlanmıştır. Bu makalelerin kim tarafından yazıldığını tespit edememekle birlikte, *Mecmua-i Edebiyye* yazarlarından Mehmet Asâf veya imtiyaz sahibi Mehmet Ekrem Bey olduğunu düşünmekteyiz. Mehmet Asâf’ın dönemin dergilerinde bu başlıklı yazıları bulunmaktadır.

Mecmua-i Edebiyye’de “İcmâl-i Edebî” başlığı ile yayımlanan ilk makale 28 Sâfer 1317/ 2 Temmuz 1899 / 24 Haziran 1315 tarihli dördüncü sayıdadır.¹⁴⁶

Yazar, bundan böyle edebiyat dünyasındaki olayları haftalık olarak yazmak hususunda büyük bir ismin teşvikiyle bu işe giriştiğini belirtir. Bu teşviğe layık olacağını, düşmanlık içeren ifadeler yerine objektif ve ayrıntılı tespitler yapmaya çalışacağını belirtir.¹⁴⁷

Yazara göre edebiyatımızda eleştiriye ve incelemeye muhtaç eserler bulunmaktadır. Yazar, bu eserleri objektif, açık, anlaşılır ve hakarettten uzak bir üslupla inceleyeceğini belirtir. Ona göre bu eleştiri tarzının doğruluğu gelecekteki edebiyat eleştirmenleri tarafından da kabul edilecektir.¹⁴⁸

Yazar bu haftaki gazeteler arasında içeriğinin zenginliği sebebiyle *Resimli Gazete*¹⁴⁹ de yayımlanan Recâizâde Mahmud Ekrem’in şiirinin birincil geldiğini söyler. Bu şiirin üstünlüğünden bahsedip tamamını aktarmaya mecmuanın hacminin yetmediğinden yakınır.¹⁵⁰

---

¹⁴⁶ İmzasız, “İcmâl-i Edebî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.4, 28 Safer 1317/ 2 Temmuz1899, İstanbul, s.1

¹⁴⁷ A.g.m., s.1

¹⁴⁸ A.g.m., s.1

¹⁴⁹ Recâizâde Mahmud Ekrem , “Kuzu”, *Resimli Gazete*, n.8,17 Haziran1315,İstanbul, s.113-117.

¹⁵⁰ A.g.m., s.1

Yazar, *Ma'lûmat*¹⁵¹ gazetesinin bu haftaki sayısının edebi eserler açısından oldukça zengin olduğunu belirtir. *Malumat*'ta yayımlanan F. Reşad Beyefendi'nin "Mülakat" adlı şiirinin, şâirane üslubunu över.¹⁵²

Yazar, hikmetli sözleriyle bilinen merhum Remzi Baba için beyit yazan Nuri Şeyda Bey'i över. *Ma'lûmat*'ta yayımlanan beyit şu şekildedir:

*"Benim mezarıma bakman hakaret ile ki men
Eğerçi mücrimim ammâ muhibb-i Mevlâyım"*¹⁵³

Yazar, bu beyit sebebiyle Remzi Baba'nın anılmış olduğunu belirtir ve Nuri Şeydâ Bey'e teşekkürlerini sunar. Remzi Baba'nın şiirlerinin divan şekline getirilmesi halinde, bu durumun bir kayıp değil, güzel bir iş olacağını vurgular.¹⁵⁴

Yazar, *Mecmua-i Edebiyye*'yi *Servet-i Fünûn*'un bir dostu olarak görür. Bir önceki sayıda *Servet-i Fünûn* şiirlerinden bahsedildiği için bu sayıda bahsedilmediğini söyler. Gelecek sayıda *Servet-i Fünûn* şiirlerinden bahsedilmeye devam edileceğini belirtir.¹⁵⁵

Musavver Terakki'de yayınlanan bir nazire¹⁵⁶ olumsuz eleştiri alır. Bu şiir nazire üslubundan uzak olup kötü ve taklitçi bir tarz içerir. Yazar da *Musavver Terakki*'nin bu eleştirisine katılır.¹⁵⁷

Yazar, "*Musavver Fen ve Edeb*" adlı mecmuayı birçok yönden eleştirir. Öncelikle bu mecmuanın içeriğinin günden güne daha titiz ve düzenli bir şekilde hazırlandığını belirtir. Bu yayında edebiyat ve fen konularında önemli yazıların bulunduğunu söyler. Yazar burada yayınlanan "*Şafaktan Sonra*"¹⁵⁸ şiirinin "*Zulmet-*

---

¹⁵¹ Faik Reşad, "Mülakât", *Ma'lûmat*, n. 8,7 Haziran 1315, İstanbul, s.190.

¹⁵² A.g.m., s.1

¹⁵³ A.g.m., s.1

¹⁵⁴ A.g.m., s.1

¹⁵⁵ A.g.m., s.1

¹⁵⁶ M. Alâeddin, "Nazire", *Musavver Terakki*, n.14, 13 Kânun-i Sâni 1315/ 23 Ramazan 1317, İstanbul, s.1

¹⁵⁷ A.g.m., s.1

¹⁵⁸ Ayın Nâci, "Şafaktan Sonra", *Musavver Fen ve Edep*, n.14, 21 Safer 1317/17 Haziran 1315, İstanbul, s. 213

i esmer/ mesâ-yı bahâr” mısra'ının vezin olarak doğru fakat anlam olarak eksik olduğunu söyler. *Musavver Fen ve Edeb'in* daha iyi yerlere gelebileceğini söyler.¹⁵⁹

Yazar, *Kadınlara Mahsus Gazete, İrtikâ ve Mecmua-i Edebiyye*'nin kendilerini yenileyerek yayımlandığını edebiyatseverlere duyurur.¹⁶⁰

Henüz bir iki sayısı çıkan “*Gülşen-i Edep*” dergisinin yine bu hafta da yayımlanmadığını haber verir.¹⁶¹

Yazar “*İstitrâd*” isimli resimli gazetede yer alan “*Trampetçi*”¹⁶² adlı şiirin ve yanında yer alan resmin ahlâka uygun olmadığını ve derginin ciddiyetine yakışmadığını belirtir.¹⁶³

Mecmua-i Edebiyye'nin 5 Rebiülevvel 1317/1 Temmuz 1315/13 Temmuz 1899 tarihli beşinci sayısında “*İcmâl-i Edebî*” adlı yazı dizisinin ikincisi yer alır.¹⁶⁴

Bu makalenin konusu ise *Tercümân-ı Hakîkât Gazetesi*'nin Perşembe günü¹⁶⁵ sayısındaki imla meselesi hakkındadır.¹⁶⁶

Yazara göre, yaklaşık kırk seneden beri yaş, siyasi görüş vb. farkı olmadan bütün Osmanlı yazarları imla meselelerini heyecanlı bir şekilde tartışmaktadır. Bu tartışmalar yüzünden, özellikle dil ve edebiyat öğrencileri büyük zorluk yaşamaktadır. Yazar, gelişmiş devletlerin lisan ve imlasını iyileştirmeye büyük önem verdiklerini; bizim ise bu duruma hak ettiği önemi vermeyip buna rağmen çocuklarımızdan lisan ve dil hassasiyeti beklediğimizi söyler. Yazara göre, bu hale bir sebep aranacak olunursa, bizde ortaya çıkan her faydalı fikri daha en baştan

---

¹⁵⁹ A.g.m., s.1

¹⁶⁰ A.g.m., s.1

¹⁶¹ A.g.m., s.1

¹⁶² İmzasız, “*Trampetçi*”, *İstidrât*, n:8, 17 Haziran 1315, İstanbul, s.116.

¹⁶³ A.g.m., s.1

¹⁶⁴ İmzasız, “*İcmâl-i Edebî*”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.5, 5 Rebiülevvel 1317/13 Temmuz 1899, İstanbul, s.1-2

¹⁶⁵ *Tercümân-ı Hakikat*, 27 Safer 1317 (6 Temmuz 1899-24 Haziran 1315), İstanbul

¹⁶⁶ İmzasız, “*İcmâl-i Edebî*”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.5, 5 Rebiülevvel 1317/13 Temmuz 1899, İstanbul, s.1

çürütüp, reddetmek âdetinin olması gösterilebilir. Bundan dolayı hiçbir konuda faydalı bir neticeye varılamamaktadır.¹⁶⁷

Yazar, resmi yazışmalarda sandık kelimesinin "*sandûkî*" şeklinde yazılırsa çok büyük tepki göreceğini söyler. Yazara göre Arapça kelimeler, asıl imlasıyla yazılmalı, konuşma esnasında Türkçe telaffuza dikkat edilmelidir.¹⁶⁸

Yazar, *Tercûman-ı Hakikat*'in bu konuyu gündeme getirmesi vesilesiyle herkesçe kabul görececek bir imla sisteminin oluşturulmasını devrin âlimlerinden talep eder.¹⁶⁹

Yazar, Tevfik Fikret'in Abdülhak Hamit hakkında *Servet-i Fünûn*'da¹⁷⁰ yazdığı bazı satırları zikrederek bu satırların kendilerini bir hayli güldürdüğünü söyler:

*“Dehâ, ey neyyir-i esrârı fesahatzâr-ı ilhamın,
Senin pîşânî-î Hâmid midir o reng-i ârâmın?
Güler, ey dâhî-î a'zâm sırrın fevkinde ecrâmın;
Olur, meşhûd-ı fikrim yâda geldikçe büyük nâmın”*¹⁷¹

Yazar, *Resimli Gazete*' de Selanikli Hilmi'nin yazdığı "*Tasvir-i Hissiyât*"¹⁷² başlıklı makaleyi takdir eder. Yazarın *Tasvir-i Hissiyât* makalesinde, insanın hislerine rağmen vicdanı ile doğru veya yanlış ayırt etmesine dair öne sürülen görüşleri son derece yerinde bulur.¹⁷³

Yazar, "*Bîzâr-ı Hayat*" adlı şiiri çok beğenmiş ve tamamını yazısına dâhil etmiştir. Yazar, *Resimli Gazete*'nin mizanpajını ve kullandığı resimleri son derece beğendiğini ve gazeteyi takdir ettiğini belirtirken adı geçen yayının matbuat âleminde daha iyi yerlere geleceğine dair olan inancının tam olduğundan bahseder.

---

¹⁶⁷ A.g.m., s.1

¹⁶⁸ A.g.m., s.1

¹⁶⁹ A.g.m., s.1

¹⁷⁰ Tevfik Fikret, "Aveng-i Tesavir", *Servet-i Fünûn*, 434.sayı, 9 Nisan 1897, İstanbul, s.7.

¹⁷¹ A.g.m., s.1

¹⁷² Selanikli Hilmi, "Tasvir-i Hissiyât", *Resimli Gazete*, N.9, 24 Haziran 1315, İstanbul, s.133-135.

¹⁷³ İmzasız, "İcmâl-i Edebî", *Mecmua-i Edebiyye*, n.5, 5 Rebiülevvel 1317/13 Temmuz 1899, İstanbul, s.1.

“Bizâr-ı Hayat”¹⁷⁴

Şimendüfer geliyor kız çekil! -Aman artık
Usandım ömr-i garibimden âh... Çiğnensem
Zavallı kız geçiyorken ezildi, gitti yazık
Deyip de nâmımı rikkatle ansalar âlem

Gibi tefevvüh-i târ u elîm ile... me'yûs
Alîl ruhuna bir ibtisâm-ı mahviyyet
Bırakmak istedi, lâkin şedîd bir kâbus
Çökünce beynine birden, yığıldı bî-takat

Tren, o heykel-i seyyâr-ı fenn ü sa'y u hüner
Tren, o koskoca bürhân-ı içtihad-ı beşer
Kemâl-i sürat ü heybetle uçtu peşinden

Nedir memâta bu meylin yazık değil mi ki sen
Açılmamış güle benzer, şefik dilbersin
Fakat niçin?-bu ne hikmet- hayata muğbersin”¹⁷⁵

Yazar, “Musavver Terakki” adlı yayının bu haftaki sayısını oldukça beğenir ve önceki sayılarından üstün bulur. Yazar, *Musavver Terakki*’nin 24 Haziran 1315\7 Temmuz 1899 tarihli 42. Sayısında yer alan (ss.329-331) Müstecabizâde İsmet Bey’in kaleme aldığı “Yazılmış Bulundu”¹⁷⁶ başlıklı makaleyi değerlendirir.

O dönem edebiyatında hâkim olan edebi kalem tartışmalarından biri de “Dekadanlık”tır. Ahmed Mithad Efendi *Servet-i Fünûn/Edebiyat-ı Cedide* taraftarlarını bu unvanla itham etmektedir. “1890’lı yıllarda hareketli bir şekilde tartışılan ve Dekadanlık meselesinin bir parçası olduğu ‘eskilik-yenilik’, ‘yerlilik-yabancılık’, ‘millîlik-gayrimillîlik’ gibi konuların, esasında Batılaşmayı yenileşmeyi baştan kabul etmiş iki grup arasında yaşandığını ve Batılaşmanın\ yenileşmenin düzeyinde ve mahiyetinde anlaşmamaktan kaynaklandığını kabul etmek

¹⁷⁴Fâik, “Bizâr-ı Hayat”, Resimli Gazete, 28 Safer 1317/ 24 Haziran 1315, n.15, İstanbul, s.226.

¹⁷⁵ A.g.m., s.1

¹⁷⁶ 1) Müstecabizâde İsmet “Yazılmış Bulundu” *Musavver Terakki* 24 Haziran 1315\7 Temmuz 1899 n.42, İstanbul, s. 329-331.

2) Müstecabizâde İsmet, “Yazılmış Bulundu” *İrtikâ*, 29 Safer 1317\7 Temmuz 1899\ 25 Haziran 1315, İstanbul, s. 67-69).

gerekir.”¹⁷⁷ Ahmet Rasim hocası Ahmed Mithad Efendi’nin “Dekadan” yakıştırmalarının yanına “Topatan”¹⁷⁸ tabirini eklemiştir.¹⁷⁹

Müstecabizâde İsmet Bey adı geçen makalesinde, bu tartışma esnasında birtakım yazarlar tarafından kullanılan bazı tabirlerin ve yakıştırmaların, tartışmanın taraftarlarınca da ciddiyetten uzak bulunacağını delilleriyle ispat etmiştir.¹⁸⁰

Yazara göre, hâli hazırdaki yazarlardan birtakım kimseler arasında gerçekleşen bu tartışmalar neticesinde ortaya çıkan sözler; milletin evlatlarına fikirlerini terbiyeyi telkin etmesi lazım gelen edebiyat gazeteleri sayfalarında görülmemelidir. Yazar, bu sebeple eski edebiyat taraftarları ve yeni edebiyat taraftarları yazarların bir diğerinin şahsiyetine yönelteceği eylemlerin *Terakkî* gazetesi gibi *Mecmua-i Edebiyye* dergisi tarafından da hoş karşılanmayacağını vurgular. Yazar, bundan böyle kinayelerin ve özellikle eleştirilerin yazara değil esere yöneltilmesini, *Mecmua-i Edebiyye* olarak daha eski, daha tecrübeli yayınlardan bekler.¹⁸¹

Yazar, *Hanımlara Mahsus Gazete*’de yer alan faziletli Osmanlı kadınlarının kalemlerinden çıkan yazıların, övgüye layık olduklarından bahseder.

Yazar, *İrtikâ Gazetesi*’nde yayımlanan bir gazelin beytinin ikinci mısra’ını vezin açısından zayıf bulur ve bu zayıflığın bir hece eklemekle giderilebileceğini söyler.¹⁸²

---

¹⁷⁷ Fazıl Gökçek, “Bir Tartışmanın Hikâyesi: Dekadanlar”, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2009, İstanbul, s. 17.

¹⁷⁸ “Ahmet Rasim” Aylık Ansiklopedi, İskit Yayınevi, no.5, Eylül 1944, İstanbul, s. 132.

¹⁷⁹ Ömrüm Işıkyay, “Edebiyât-ı Cedîde karşısında Ahmed Rasim”, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, TUDOK 2010, cilt.1, İstanbul, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, Aralık 2011, s. 97-110.

¹⁸⁰ İmzasız, “İcmâl-i Edebî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.5, 5 Rebiülevvel 1317/13 Temmuz 1899, İstanbul, s.1

¹⁸¹ A.g.m., s.1

¹⁸² A.g.m., s.1

Mecmua-i Edebiyye'nin altıncı sayısında İcmâl-i Edebîyelerin üçüncüsü yayımlanır. Yazar, bu yazısında da haftalık Osmanlı yayınlarını değerlendirmeye devam eder.¹⁸³

Yazara göre edebiyatımızın hiçbir devresi ne tamamıyla kusursuz eserlerle dolu, ne de tamamıyla değersiz eserlerle doludur. Edebiyatımız gelişmesini çalışmaya bağlayan yazar, “*Tevfik-i ezel, gayrete âşıktır*” sözünü de örnek olarak verir.¹⁸⁴

Yazar, *Musavver Fen ve Edeb* mecmuasının bu haftaki sayısını değerlendirir. Ona göre bu yayın diğer rakiplerine karşı, baskı kalitesi ve içeriği ile üstün bir konuma gelmiştir. Yazar, bu övgüsününe sebep olarak *Musavver Fen ve Edeb*' in yayıncılıktaki ve içerikteki tüm gelişmeleri yakından takip etmesini ve bu mesleğe kendilerini adanmasını gösterir. Yazar böyle bir cabanın takdir edilmemesini uygun bulmaz. Yazar mecmûanın, İbrahim Cehdî(Süleyman Nazif) , Fâik Ali, A. Naci gibi önemli yazarların yüksek edebi ürünlerini ve fen alanındaki yeni tartışmaları sayfalarına taşımalarını över. “*Zavallı Necdet*”¹⁸⁵ unvanlı eseri yüceltir.¹⁸⁶

Yazar, daha sonra Ahmet Mithat Efendi'nin *Resimli Gazete*'de yayımlanan “*Musikiyan-ı Tabiat*”¹⁸⁷ başlıklı makalesini değerlendirir. Bu makalede çok kıymetli şiir ve nesir örnekleri bulunduğunu söyler.¹⁸⁸

Yazar, Mehmet Rauf'un *Servet-i Fünûn*'da yayımlanan hikâyelerini ve diğer nesirlerini dikkatle takip edip incelediğini, *Resimli Gazete*, *Musavver Fen ve Edeb*, *Malûmât*, *Hanımlara Mahsus Gazete* ve *Musavver Terakki* gibi yayınlarda çıkan bütün eserlerini de gözden geçirdiğini söyler. Yazar Mehmet Rauf'un eserlerinde

---

¹⁸³ İmzasız, “İcmâl-i Edebî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 6, 12 Rebiülevvel 1317/20 Temmuz 1899, İstanbul, s.1.

¹⁸⁴ A.g.m. , s.1

¹⁸⁵ Ömer Lütfi , “*Zavallı Necdet*”, *Musavver Fen ve Edeb*, 5 Rebiülevvel1317/1 Temmuz 1315, n.16, s.246- 247.

¹⁸⁶ İmzasız, “İcmâl-i Edebî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 6, 12 Rebiülevvel 1317/20 Temmuz 1899, İstanbul, s.1.

¹⁸⁷ Ahmed Mithad Efendi, “*Musikiyan-ı Tabiat*”, *Resimli Gazete*, n.10,1 Temmuz 1315, İstanbul, s.142-143.

¹⁸⁸ İmzasız, “İcmâl-i Edebî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 6, 12 Rebiülevvel 1317/20 Temmuz 1899, İstanbul, s.1.

kullandığı ifadeleri alakasız, fikrî alt yapısı düşük ve sanattan uzak bulur. Yazar Mehmed Rauf'un şiirlerinde tasvire yer verirken; çağdaşı olan şairlerin kullandığı metotları kullanması gerektiğini söyler. Yazara göre Mehmed Rauf ancak böyle yapacak olursa eserlerini okuyacakları etkileyebilir.¹⁸⁹

Yazar, Ahmet Mithad Efendi'nin yazısında bahsettiği derecede güzel sanatlı eserlere bu gazetelerde rastlayamadığından yakınıdır.¹⁹⁰

Yazar, geçen sayıda edebiyat eleştirisinin esere yönelik olması gerektiğini söylediğini hatırlatır. Eserin eleştirisinin, yazarın şahsiyetine yöneltilmesinin çirkin olduğunu tekrarlar.¹⁹¹

Yazar, *Servet-i Fünûn*'un şiir kısmında yer alan Tevfik Fikret imzalı şiiri yazısına aynen naklettiğine söyler. Yazar, Tevfik Fikret için "nüktenin piri" ifadesini kullanırken söz konusu manzumenin sanatlı bir üslupla yazıldığından övgüyle bahseder¹⁹².

Yazar, Hüseyin Cahid'in Salı günü *Sabâh Gazetesi*'nde "*Hayât-ı Matbûat*"¹⁹³ makalesinde bulunan edebi görüşlerine burada yer verir:

*"Edebiyatta ve bilhassa edebîyât-ı hâzıra-ı Osmâniyye'de ta' yîn-i nâma lüzum yoktur. Herkesin bir ismi vardır. Bir eserden mesul olan da sâhib-i eserdir. Bir muharririn hatasından diğer muharriri mesul tutmamak için umûmî bir nâma itiraz edip bahsi hüçâle düşürmekten ise sâhib-i esere doğrudan doğruya tevcîh-i muâheze etmek îcab eder."*¹⁹⁴

---

¹⁸⁹ A.g.m., s.1

¹⁹⁰ A.g.m., s.1

¹⁹¹ A.g.m., s.1

¹⁹² Tevfik Fikret,"Seninle", *Servet-i Fünûn* , 26 Haziran 1315,435. sayı,İstanbul, s. 295.

¹⁹³ Hüseyin Cahid, "*Hayât-ı Matbûat 12*", *Sabah Gazetesi*, n.3471, 6 Temmuz 1315/18 Temmuz 1899,İstanbul.

¹⁹⁴ İmzasız, "İcmâl-i Edebî", *Mecmua-i Edebiyye*, n. 6, 12 Rebiülevvel 1317/20 Temmuz 1899, İstanbul, s.1.

Yazar, bu fikirlere katılsa da eleştirinin asıl eserin mahiyetine yapılmasının gerekliliğini vurgulayarak yazısını sonlandırır.¹⁹⁵

Mecmua-i Edebiyye'nin yedinci sayısında “İcmâl-i Edebî” yazı dizisinin dördüncü makalesi yayımlanır.¹⁹⁶

Yazar, haftanın edebi olaylarını değerlendirdiği bu yazısında *Musavver Fen ve Edeb*, *Servet-i Fünûn*, *İrtikâ*, *Musavver Terakki* mecmualarından derlediği şiirleri değerlendirir.¹⁹⁷

Yazar, *Musavver Fen ve Edeb*'de yayımlanan ve ilahi aşkı etkileyici bir üslupla anlatan isimsiz bir şâirin şiirini bu sayıda okuyucu ile buluşturur:

“Bir nur düştü gönlüme, bir nûr-ı müncelî
Gördüm ki onda muhtefî kudsîyyet-i ilâh
Bir aşk geldi ruhuma bir aşk-ı sermedî
Ya Rab senin kemâline ettikçe ben nigâh

*Ahcâra da türâba da sensin veren zebân
Allah'tır terennüm-i câvid-i kâinât
Allah'tır hakîkât-i ekvân ü âsmân
Allahtır cihânda bahşeyleyen hayât!”*¹⁹⁸

Yazar, yine *Musavver Fenn ve Edeb* mecmuasında yer alan Şâir-i Mâderzâd (Anadan doğma şâir) İsmail Safâ Bey'e ait “*Değildir*” isimli şiiri eleştirir. Yazar İsmail Safâ Bey'in yüksek şâirlik yeteneğini överek bu şiire mecmualarında yer vermekle sayfalarını süslediklerini düşünür.¹⁹⁹

Yazar, *Servet-i Fünûn* dergisi'nde yayımlanan (Grub Levhalarından)²⁰⁰ isimli şiiri çok beğendiğini belirtir. Özellikle istiare sanatının en güzel örneklerinden biri olduğunu düşündüğü bu şiirin zihinlere yerleşmesi gerektiğini söyler.²⁰¹

---

¹⁹⁵ A.g.m., s.1

¹⁹⁶ İmzasız, “İcmâl-i Edebî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 7, 19 Rebiülevvel 1317/ 26 Temmuz 1899, İstanbul, s.1.

¹⁹⁷ A.g.m., s.1

¹⁹⁸ İmzasız,(Başlıksız), *Musavver Fen ve Edeb*, 12 Rebiül Evvel 1317/ 8 Temmuz 1315, n.17,İstanbul, s.258.

¹⁹⁹ A.g.m., s.1

²⁰⁰ Hüseyin Nazım , “*Grub Levhalarından*”, *Servet-i Fünûn*, 20 Temmuz 1899/17 Haziran 1315, Sayı 436, İstanbul, s.310.

Yazar, yine *Servet-i Fünûn*'da yayımlanan “*Rûh-ı Bîdâr*” isimli şiiri hastalığın incelttiği bir ruhun seslenişi olarak yorumlar ve şiiri yazısına ekler.²⁰²

*"Herşey: Kayalar, dalgalar, eşbâh u hayâlât
Herşey: Büyük ormanların âsûde serveti,
Herşey: Şeceristan ve sahârî uyuyordu.
Hatta geriden yükselen elhân-ı münâcât*

*Yalnız bu sükûnet-geh-i nâimde sevâhil
Bir dest-i nihânî ile bîdâr ü ziyâdâr;
Yalnız bu derin boşluğa menşûr olan envâr
Esrâr-ı semâviyyeyi deryâlara nâkil"²⁰³*

Yazar, *İrtikâ*'da yer alan bir şiirî vezin olarak eksik bulup *İrtikâ* dergisine bir ihtar yazısı gönderir. *İrtikâ*'dan da buna cevap gecikmez.²⁰⁴ Beyite ekleme yapmaya gerek olmadığını, basım hatasından dolayı “*subh olmamada*” yazılması gerekirken “*subh olmada*” şeklinde yazıldığından veznin eksik çıktığını söyler.²⁰⁵

Yazar, *Musavver Terakki* dergisinde yayımlanan Hayret Efendi'nin bir gazelini eleştirir. Hayret Efendi bu gazelinde²⁰⁶, Recâizâde'nin “*Yakacık'ta Akşamdan Sonra Bir Mezârlık Âlemi*” adlı şiirine nazire yazar. Bu şiirin bir kısmı yine bu sayıda yayımlanır.²⁰⁷

Mecmua-i Edebiyye'nin sekizinci sayısında da bir İcmâl-i Edebî makalesi yayımlanır.²⁰⁸

---

²⁰¹ İmzasız, “İcmâl-i Edebî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 7, 19 Reülevvel 1317/ 26 Temmuz 1899, İstanbul, s.1.

²⁰² A.g.m., s.1.

²⁰³ Faik Âli (Ozansoy), “Ruh- u Bîdâr”, *Servet-i Fünûn*, 20 Temmuz 1899/17 Haziran 1315, Sayı 436, İstanbul, s.310.

²⁰⁴ İmzasız, “Tuhafır”, *İrtikâ*, 9 Temmuz 1315/ 21 Temmuz 1899, n.19, İstanbul, s.77.

²⁰⁵ İmzasız, “İcmâl-i Edebî” *Mecmua-i Edebiyye*, n. 7, 19 Reülevvel 1317/ 26 Temmuz 1899, İstanbul, s.1.

²⁰⁶ Hayret Efendi, “Bir Tazmîn”, 8 Temmuz 1315/ 16 Rebiül Evvel 1317, s.245-246, adet 44, 2.sene

²⁰⁷ A.g.m., s.1.

²⁰⁸ İmzasız, “İcmâl-i Edebî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 8, 26 Rebiülevvel 1317, /3 Ağustos 1899, 22 Temmuz 1315, İstanbul, s.1.

Yazar, “İcmâl-i Edebî” yazı dizisini çıkarmaktan kastının edebi değeri bulunan eserleri okuyucu ile buluşturmak ve bu eserlerin tanınmasına yardımcı olmak olduğunu belirtir.²⁰⁹

Yazar, tanıtmak istediği edebi ürünlerin milli ve manevi değerlerimize uygun olmasını ve milli kültürümüzü tasvir eden edebi değeri yüksek ürünlerden oluşmasını ister.²¹⁰

Fakat milli dilimize uygun olmayan ve Avrupa özentiliğinden beslenen bazı eserlerin mecmuada kabul görmemesinin doğal olduğunu belirtir.²¹¹

Yazar, milli manevi değerlere uygun iyi düşünülmüş ve sanat değeri olan bir yazıyı nerede görürse görsün desteklediğini ve bu ürünleri kendi sayfasında da okuyucu ile buluşturduğunu belirtir.²¹²

Yazar bu noktada gerekli teşviki fazlasıyla yaptıklarını söyler. Yazar bu çabalarının tek amacının gelecekte Osmanlı edebiyatını tüm Dünya’da takdir edilir bir seviyeye getirmek olduğunu vurgular. Yazar, oluşturmak istedikleri bu büyük parlak edebiyata faydası olması için geçmişteki edebi eserleri de incelemenin gerekli olduğunu söyler. Bu incelemeye *Resimli Gazete*’deki kıymetli bir şâirin eski zamanlarda yazdığı bir kasîdeyi örnek olarak gösterir.²¹³

Yazar, oluşturmak istedikleri yeni ve parlak edebiyata kaynak olabilecek eserlerin yokluğundan şikâyet eder. Bu şikâyetin kasîde şâirine bir hürmetsizlik olmadığını söyleyerek bu kasîdeyi sayfasına ekler.²¹⁴

---

²⁰⁹ A.g.m., s.1

²¹⁰ A.g.m., s.1

²¹¹ A.g.m., s.1

²¹² A.g.m., s.1

²¹³ A.g.m., s.1

²¹⁴ A.g.m., s.1

“Kasîde”²¹⁵

*Bütün kasâid-i eslâf mûcib-i ibret
Kasîde nâmına hâsıl gönülde bir nefret*

*Kasîde câize mazmûnunu eder ihtâr
Kasîdeyi şuarâ cerre eylemiş âlet*

*“Falan filâna uzun bir kasîde yazmıştır”
Denildi mi bize biz şüphe etmeyiz elbet:*

*Ki şâirin o falan zâta var mürâcaatı
Diler ya caize ya başka türlü bir himmet*

*Ne ilm ü fazlına mevsûfun itimâd ederiz,
Ne de hulûsuna medhiyye-hânın emniyet,*

*Nasıl o sözler için itimâd câiz olur?
Şu âşikâr ki zımnında menfaat illet.*

*Bu hükmü vermeyelim de umûmuna, diyelim
Ki ekser öyle nakîzındadır akalliyyet*

*Ne bî-nevâ şuarâ-yı güzide vardır ki
Eder muhâfaza-ı itibâr ü haysiyyet;*

*Sual-nâme-i bahşiş değil kasîdeleri
Birer berât-ı samîmî-i hürmet ü hayret*

*Temeddüh olmasın işte o zümreden biri de
Fakirdir ki bu dâvâma sözlerim hüccet*

*Benim kasîdemi medhiyyemi alıp okuyan
Görür hakikati tasdîka gösterir rağbet*

Mecmua-i Edebiyye’nin dokuzuncu sayısında yayımlanan İcmâl-i Edebî’de yazar “*Musavver Fen ve Edeb*” mecmuasından bahseder.²¹⁶

Yazar, İcmâl-i Edebî’de *Musavver Fen ve Edeb*’in geçen hafta yayınlanmamasının oluşturduğu boşluğun fark edildiğini ifade eder. *Resimli Gazete*’nin de bu hafta yayınlanmadığını üzüntüyle bildirir. Yazar bu haftaki en

²¹⁵ İmzasız, “*Bir kasideden müfrez*”, *Resimli Gazete*, 15 Temmuz 1315/27 Temmuz 1899, n.12, İstanbul, s.170-171.

²¹⁶ İmzasız, “İcmâl-i Edebî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 9, 4 Rebitülevvel, 1317/ 10 Ağustos 1899, İstanbul, s.1.

dikkat çeken edebi ürünlerin *Servet-i Fünun*'un büyük şâiri Tevfik Fikret'in hikmetle dolu şiirleri olduğunu söyler.²¹⁷

Yazar, bu eserlerden en kıymetli gördüğü bir şiiri aynen yayınlamak, sayfasını süslediğini övünerek belirtir:

"Köyün Mezarlığında"²¹⁸

*Bütün mezarlığa sinmişti bir tarâvet-i lâl,
İştimm inledi - ben gözlerimle dinlerken
Sükûn-ı mevkii, âzâde fikr-i hikmetten, -
İçimde şüpheli bir sesle nâgehan şu suâl:*

*Nedir hakikati, ey sırr-ı ekber-i mescûd
"O yanda koskoca bir kâinat-ı hiss ü şühud
"Kalıp -üimîd-be-leb- katre cûy-ı ihsânın*

*"Zelîl, titreşiyorken der-i celâlinde,
"Bu seng-zâra yeşil bir sehâbe halinde,
"Yağar, yağar mütemâdi esîr-i gufrânın"*

*Cevap alır gibi oldum, içimde aynı sadâ
Tekerrür etti: "Yarın sen de bir avuç toprak
"Kesafetiyle gelirsin bu sâye-gâha, bırak
"Esîr-i feyzini döksün ilelebed Mevlâ!"*

Mecmua-i Edebiyye'nin onuncu sayısında İcmâl-i Edebî'lerin sonuncusu yayımlanır. Bu sayıdan sonra, bu başlıkla bir makale yayımlanmaz.²¹⁹

Yazar, Osmanlı Edebiyatı'nın en yenilikçi ve en kaliteli eserlerinin titizlikle aranıp seçilerek İcmâl-i Edebî makalelerinde onlara yer verildiğini tekrar hatırlatarak yazısına başlar. Geçen hafta ve bu haftanın edebiyat dergilerinde makaleler yayımlandığı gibi gazetelerde de bir iki önemli edebi makale yayımlanır.

---

²¹⁷ A.g.m., s.1

²¹⁸ Tevfik Fikret, "Köyün Mezarlığında", *Servet-i Fünun*, 3 Ağustos 1899, 18 Temmuz 1315, sayı 438 İstanbul, s.8.

²¹⁹ İmzasız, "İcmâl-i Edebî", *Mecmua-i Edebiyye*, n. 10, 11 Rebiülahir 1317/17 Ağustos 1899, İstanbul, s.1-2

Bu makaleleri, *İkdam Gazetesi*'nin Paris Muhabiri Ali Kemâl Bey yazar ve bunlardan birisinde, Muallim Naci'nin şâirliği hakkında kapsamlı tespitlerde bulunur.²²⁰

Ali Kemâl, Muallim Naci'nin edebiyat dünyasında ilk görüldüğü zamanlarda verdiği eserlere bakılarak Osmanlı şiirinin yenilikçi isimleri arasında gösterilirken, daha sonraları bu beklentiyi karşılamadığından bahseder.²²¹

Ali Kemâl Bey'in ikinci makalesi *İkdam*'ın geçen Cuma günkü sayısında neşredilir. Bu makalede kaplıcada bulunan Ali Kemâl ve arkadaşları Doğu şiirinin tuhaflığından bahseder. Ali Kemâl Bey özellikle Türklerdeki eski şiir anlayışını tuhaf bulur.

Ali Kemâl'e göre bu tuhaflık mana için lafz değil, lafz için mana aranmasıdır. Bu tuhaf durumun ilk bakışta imkânsız gibi görünse de hakikate uygun olduğunu söyler, bu görüşlerini ispat etmek için bir gazel düzenlemiştir.²²²

Yazar, bu gazelin incelenmesinin vazifesi dışında olduğunu söyler. Yazar, yalnızca Ali Kemâl Beyefendi'nin yazısının sonundaki değerlendirmeleri önemli görür, bu sebeple kendi incelemesinde, bu kısma yer verdiğini söyler.²²³

Ali Kemâl'e göre, mana için lafz uydurmak olağandışı bir durumdur. Bu yöntem insanın şiir yazma yeteneğini köreltir, adeta kalemını kırar. Ona göre, bu durumu tarafsızca inceledik Bakilerin, Fuzûlîlerin, Gâliblerin, Nedîmlerin, Koca Ragıbların böyle zor bir tarzı kullanmalarına rağmen, şiirlerinin kalitesi açıkça görülür. Ali Kemâl bu hayretini;

---

²²⁰ Ali Kemâl, "Günden güne tegazzül nasıl olur mu?", *İkdâm*, n.1831, 10 Ağustos 1899, İstanbul, s.3-4

²²¹ A.g.m., s.1

²²² A.g.m., s.1

²²³ A.g.m., s.1

*“Ne tâb-ı güzer, ne fikr-i avdet
Kaldım orada esîr-i hayret.”²²⁴*

beyitiyle belirtir. Ali Kemâl’e göre bu büyük sanatçılarımız, Shakespeare, Moliere, Racine, Hugo gibi Batı’nın büyük sanatçılarının izlediği yoldan gitselerdi Dünya çapında parmakla gösterilecek, daha güzel eserler meydana getirirlerdi. Fakat Ali Kemâl Bey kendi edebiyatçılarımızdan şikâyetçi görünmek istemez, böylesi bir tutumun nânkörlük olduğunu söyler. Fakat geçmişten bugünün yararına olacak şekilde faydalanmanın ve ibret almanın gerekliliği üzerinde durur. Çünkü dönemin gençleri Nefi, Nedim vb. gibi büyük şâirlerimize özenip onlar gibi şiir yazmaya çalışır; fakat bu konuda başarılı olamazlar.

Asrımızda bilinçli hiçbir insan, araştırmadan incelemeyen bir sözü ya da bir hükmü kabul etmez. Büyük şâirlerimizin gazellerini tahlil ettiğimizde ve nesre çevirdiğimizde kıymetleri anlaşılır. Bunlara özenen gençlerimizin şiirlerini tahlil ettiğimizde vezin ve kafiye çıkarıp nesre çevirdiğimizde bu şiirlerden geriye saçma bir öbek söz kaldığını görürüz.

Ali Kemâl’e göre anlamsız, çirkin, hatta iğrenç sözleri vezni ve kafiye ile ifade ettiğimizde en kötü ihtimale bile kabul görür. Bununla birlikte şiirin yalnızca vezin, kafiye ve söyleniş şeklinden ibaret olmayıp, seçkin ve derin anlamları içermesinin gerekliliği anlaşılmalıdır.²²⁵ Ali Kemâl’e göre manasız şiirin ruhsuz insandan farkı yoktur. Sürûrî’nin “*Hezeliyyât*” ve Nefî’nin “*Sihâm-ı Kaza*” gibi eserleri haklarında konuşmaktan bile tiksineceğimiz küfürleri içermesine rağmen; şiir olunca ezberlemek hassasiyetine kadar varılır. Özetle ne söylendiğinden ziyade nasıl söylendiğine bakılmaktadır.²²⁶

Ali Kemâl’e göre yeni tarzda eserler verdiğini söyleyen bazı yazarlar bile bu durumdan kurtulamamıştır. Fakat Talim Edebîyat’ı iyice okuyup anlayan herkes bu

---

²²⁴ A.g.m., s.1

²²⁵ A.g.m., s.1

²²⁶ A.g.m., s.1

durumun yanlışlığının farkına varır. Ali Kemâl Üstad Ekrem'in bu konuda çalışmaları sürdürmesi ve daha da geliştirmesi gerektiğini ifade eder.²²⁷

Ali Kemâl:

“Elvermedi mi Nedîm u Nef’î
Şiirin bize var mı hiç nef’i”

beyitini hatırlatır.²²⁸

Yazar, Ali Kemâl Bey'in *Shakespeare, Moliere, Racine* ve *Hugo* gibi edebiyatçılar hakkında bilgi sahibi olduğunu söyler. Yazara göre, bu sanatçılar Yunan ve Latin edebiyatlarından beslendikten sonra, kendi dillerinde eser vermeye başlamıştır. Yazar bizim şâirlerimizin ise Arap ve İran edebiyatlarını örnek aldıklarını, bu iki edebiyatın ise Yunan ve Latin edebiyatlarıyla mukayese edilemeyeceğini söyler. Çünkü Yunan ve Latin şâirleri felsefe, ahlâk ve hikmet konularında oluşturdukları trajedi ve komedilerinde çok ileri bir düzeyi yakalamıştır.²²⁹

İngiliz ve Fransız edebiyatçıları da bu eserleri inceleyerek faydalandılar. Bizim edebiyatçılarımız ise, Arap edebiyatının kahramanlık ve aşk konulu eserleriyle, İran edebiyatının *Şehnâme* tarzında yazılmış birkaç eserinden başka bir şey görememişlerdir. Örnek alanı bu kadar az olmasına rağmen, bizim edebiyatçılarımızın gösterdiği başarı harikuladedir.²³⁰

Ali Kemâl'e göre, bu sebeplerden dolayı Baki, Fuzûlî, Nedim, Koca Ragıb vb. sanatçılarımız *Shakespeare, Moliere, Racine, Hugo* derecesine yetişemediler. Fakat gençlerimizin bu sanatçılara yetişebileceğine dair ümitleri vardır.²³¹

Yazara göre, lisanımızın mükemmel bir şiir lisanı haline gelmesi için daha çok zaman vardır. Son dönem yenilik devri edebiyatımızda, Muallim Naci'den

---

²²⁷ A.g.m., s.1

²²⁸ A.g.m., s.1

²²⁹ A.g.m., s.1

²³⁰ A.g.m., s.1

²³¹ A.g.m., s.1

önceki sanatçılar ile Muallim Naci, lisanın nasıl işlenmesi gerektiğini anlattılar. Yazar, İzzetli Ali Kemâl Beyefendi'nin Muallim Naci'den beklediği yenilenme hizmetini, merhûmun daha ömrü olsaydı da gerçekleştirmeyeceğini, onun başarısının şiir lisanı ve Osmanlı düz yazısını icra etmekte olduğunu söyler.²³²

Yazar, Osmanlı lisanımız tamamen olgunlaştığında bizim de *Shakespeare*, *Moliere*, *Racine* vesâirenin eserlerine denk eserler vücuda getirecek edebiyatçılar yetiştireceğimizden şüphe edilemez, der.²³³

Yazar, Ali Kemâl Beyefendi'nin görüşlerini şu noktalarda eleştirir:

*“Ali Kemâl Beyefendi âheng-i elfâza aldandığımızdan, manaya ehemmiyet vermediğimizden şikâyet ediyor. Bu ifadeleri nefsi'l-emre mutâbıktır. Fakat şarklılara mahsûs hissiyatı unutmamak da lazımdır.”*²³⁴

Yazar, Şark edebiyatında genellikle lafız uygunluğunun çok önemli olduğunu söyler. Anlam olarak bir kıymeti olmasa da vezin, lafız ve şekil olarak güzel olan şiirlerin beğenilmesi alışlagelmıştır. Yazar, Ali Kemâl Bey'in de bu tespitlere katılacağını fakat bu duruma alışmak yerine ilerlemenin lüzumunu da bildiğini söyler.²³⁵

Yazar, bu noktada Ali Kemâl Bey ile aynı fikirdedir fakat şu an bu düşüncelerin doğruluğunu ne kadar yazıp yayınlasalar da benimsenmesinin zamanla olacağı açıktır. Ali Kemâl Bey de bunun farkındadır. Yeni tarzda oluşan edebi eserlerin geçmişi ancak elli yıl öncesine gider. Yazara göre bu zaman eski edebiyattan kopmak ve tam anlamıyla yeni bir edebiyat oluşturmak için çok kısadır.²³⁶

Yazara göre, oluşturulmaya çalışılan yeni edebiyatımız emekleme safhasındadır. Hatırı sayılır bir edebiyat birikimi oluşturmamız için epeyce zaman gereklidir.²³⁷

---

²³² A.g.m., s.1

²³³ A.g.m., s.1

²³⁴ A.g.m., s.1

²³⁵ A.g.m., s.1

²³⁶ A.g.m., s.1

²³⁷ A.g.m., s.1

Yazara göre, kadim şâirlerimiz ve onların örnek aldıkları İran şâirleri tabiatı taklit etmedi. Osmanlı şiiri için bu alan yenidir. Bu yeni anlayışa bağlı olarak, bugün fakir bir kulübe içindeki hayatı tasvir eden şiirler edebiyatımızda yenidir.²³⁸

Yazar son olarak, Yeni Edebiyat hakkında varılmak istenilen bu güzel hedeflere birdenbire ulaşamayacağını, tüm Dünya edebiyatlarının da bu yolu aşama aşama kaydettikleri gibi bizim edebiyatımızın da zamanla ilerleyeceğini belirtir. Bu gerçeğin Ali Kemâl Beyefendi tarafından da takdir edileceğini söyler.²³⁹

4.1.2.2. Muzaffer Mihri, Varaka

Mecmua-i Edebiyye'nin on birinci sayısında, gazetenin “Muzaffer Mihri” isimli bir okuyucusunun gönderdiği mektuba yer verilir.²⁴⁰ Bu mektupta yazar, *Mecmua-i Edebiyye* gazetesine duyduğu beğeniye belirttikten sonra, *Mâlûmât*'ta yer alan bir şiirin kafiye şekline değinir.

Muzaffer Mihri bu şiirin kafiye şekline akıl erdiremediğinden, bu yeni kafiye şeklinin nasıl olduğunu öğrenmek istediğini *Mecmua-i Edebiyye*'nin yazı heyetine bildirir.

Muzaffer Mihri:

“*An ile elân*” ve “*dökerken*”, “*geçerken, e derken ben*” kelimeleri nasıl takfiye edilmiş; caiz olur mu olmaz mı? Yani şerâit-i kafiyyeye muvâfık mıdır? Âcizlerimi ve emsâlim gibi nev-hevesleri tereddüdden kurtarmak, yani hakkımızda büyük bir lütufta bulunmak üzere mufassal bir cevap yazılmasını ‘*maârif-i umûmiyye nâmına ricâ eylerim*’.” demiştir.²⁴¹

---

²³⁸ A.g.m., s.1

²³⁹ A.g.m., s.1

²⁴⁰ Muzaffer Mihri, “Varaka”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.11, 18 Rebiülahir 1317/24 Ağustos 1899, İstanbul, s.3.

²⁴¹ A.g.e., s.1

Bu soruya cevap olarak *Mecmua-i Edebiyye*'de "Mecmua" başlığıyla bir teşekkür ve cevap yazısı yayımlanmıştır.

Bu yazıda, Muzaffer Mihri'nin sorusuna cevap olarak; an ile *elan*; *dökerken ben*, *geçerken ben*, *ederken ben* kelimelerinin kafiyeli kabul edilmesinin merhum Muallim Naci tarafından da kabul edilmediğinden ancak kendi zamanlarının şâirleri tarafından ve bazı eski devir şâirleri tarafından bunun gibi (*Hâne -meyhâne, dîlfikâr-kâr*) kelimelerin kafiyeli kabul edildiğinden, hatta Arap ve Acem şâirlerinin eserlerinde de bunun gibi uygulamaların görüldüğünden bahsedilir.²⁴²

Yazının sonunda; "*Handân ile giryânın takfîyesi zarûrette tecvîz olunacağını Müstecabizâde İsmet Beyefendi de dermeyân eylemişti. Binâenaleyh sual ve cevaba nazaran mîr-i mûmâileyhin ve mâlûmât refikimizin mütâlaalarını da istifâr eyleriz.*" denilmiştir.²⁴³

4.1.2.3. Musâhabe, Mefâhir-i Şuarâ

Mecmuâ-i Edebiyye'nin otuz beşinci sayısında imzasız yayımlanan "Mefâhir-i Şuarâ" başlıklı makalede eski edebiyat geleneğinden bahsedilirken, Tevfik Fikret'in sanatının kendisinden öncekileri aştığı vurgusu yapılır.²⁴⁴

Yazar, şâirliğin bir insan için büyük bir övgü vesilesi olduğunu söyler. Bundan daha üstün bir övünme vesilesi ise özellikle şark şâirleri arasında, mürettep bir divana sahip olmaktır.

Yazara göre, son dönem şâirleri arasında mürettep divan sahibi olmak eski önemini kaybetmektedir. Bunun sebebi olarak gazetelerde edebi sayfaların yer alması, hatta yalnızca edebiyat ile ilgili yayınların varlığı gösterilir. Şâirler şiirlerini bu mecralarda yayımlatıp zamanla da kitaplaştırmışlardır. Yazara göre, bu şiir kitapları eski geleneğimizdeki mürettep divanlarla kıyaslanmamalıdır. Çünkü bu şiir

---

²⁴² A.g.e., s.1

²⁴³ A.g.e., s.1

²⁴⁴ İmzasız, "Musâhabe; Mefâhir-i Şuara", *Mecmua-i Edebiyye*, n.35, 15 Şevval 1517/ 15 Şubat 1900, İstanbul, s.1.

kitaplarında münâcât, naat, kasîde, gazel gibi şiirler eski usûl ve tarzda yazılmamaktadır.²⁴⁵

Yazara göre, dönemin şâirleri münacat ve naat konusunda başarılıdır. Fakat kasîde türünde büyük farklılıklara gidilmiş, gazelde ise merhum Naci'den sonra pek bir ilerleme kaydedilmemiştir. Ayrıca dönem şâirleri, şâirlik yeteneklerini toplumsal gerçekleri anlatmakta kullanmışlardır. Bu sebeple şiirin alanı genişlemiştir. Yazara göre, her olay şâir için bir şiir sebebidir. Eski şâirler ise, şâirlik yeteneklerini en fazla kasîde yazarak göstermişlerdir. Özellikle “Bahâriyye ve Şitâ’iyye” tarzı kasîdeler iyice unutulmuştur. Yazar, dönemin “Rûbab-ı Şikeste”ler dönemi olduğunu belirtir.²⁴⁶

Yazara göre, geçen haftanın en önemli edebi hadisesi Tevfik Fikret’in, *Rûbab-ı Şikeste*’sinin yayınlanmasıdır. *Rûbab-ı Şikeste*, eski divanlar tarzında tertip edilmemiştir.

Yazar, *Rûbab-ı Şikeste*’yi son derece başarılı bulur. Fikret’in hayal ve düşünce dünyası bu eserine bire bir yansımıştır. Yazar, bu eseri eski divanlardan daha mükemmel bulur.

Rûbab-ı Şikeste’de bulunan “*Bir Sabâh İdi*” isimli şiiri eski tarz gazellerden üstün bulur.²⁴⁷

“Bir Sabâh İdi

*Latîf bir sabâh idi, tahattur eyliyor musun?
Kenâr-ı bahre gizlice seninle eyleyip şitâb*

*-Şu âlem-i sefâletin güvâh-ı esfeliyyeti-
Siyah bir taş üstünü neşîmen ettik intihâb*

*Senin letâfetin, benim muhabbetim kadar güzel:
Bu yanda pembe bir deniz, o yanda mâi bir sehâb.*

---

²⁴⁵ A.g.m., s.1

²⁴⁶ A.g.m., s.1

²⁴⁷ A.g.m., s.1

*Numûne-i hayal olan zarâif-i emel gibi
Mükevvenât, uzak yakın, ne varsa gark-ı âb u tâb*

*Duvaklı bir gelin süsü verirdi karşı sâhile
Gubâr-ı nûra benzeyen hafîf ü sâf bir nikâb*

*Düşerdi gâh bir varak miyâne-i sükûnuna
Hemân kalırdı çîn-i ihtlâc içinde sath-ı âb.*

*Bütün bu levha andırırdı, bir harîm-i vuslatı
Görürdük onda bir perî-i subh u nîm-mest-i hâb.*²⁴⁸

Yazar, sabâh tasvirinin başarıyla anlatıldığı yukarıdaki tasvirin yanı sıra akşam şiirinin başarısını da över:

“Akşam

*Sâkin bir akşamın tütük-i erguvânını
Yırtarken ihtirâz ile dest-i siyâh-ı şeb
Düşünde bir günün yükü, bir zıll-i pür-ta'ab
Sevk eyliyor ufuklara pâ-y-i girânını.*

*Tâ nokta-ı gurûba yakın mâi bir sehâb
Ateşli gamzelerle süzer âşiyânları
Gûya bütün kucaklamak ister cihanları
Yorgun kanadlarıyla uzaktan bir âsiyâb*

*Nâlende bir kaval sesi etrâfi inletir
Nâlende bir sürûd ile bâd-ı garîb-i şâm
Estikçe, gölde titreşir emvâc-ı pür-garâm...*

*Akşam, hayatımın şu sükûnetli hâlidir:
Nâlende bir sürûd ile bir yâd-ı pür-hazen
Bazan olur buhayre-i kalbimde mevc-zen.*²⁴⁹

Yazar, eski şâirlerin de içinde bulunduğu hüznün ve melâl hâlinin Tefvik Fikret'te de tamamıyla hissedildiğini söyler. Özellikle bu konuda “Bahâr-ı Mağmûm” şiirini örnek gösterir.

²⁴⁸ A.g.m., s.1

²⁴⁹ A.g.m., s.1

“Bahâr-ı Mağmûm

*Bahâr olsun, bahâr olsun da gönlüm
Biraz def-i melâl etsin, diyordum;
Cihan tağyîr-i hâl etsin diyordum...
Bahâr oldu bütûn feyziyle, gördüm:
Cihan pür-hande, cennetten nişândır,
Benim gönlüm fakat vakf-ı hazândır.*

*Bütûn rengiyle, âhengiyle gülşen
Garîk-ı neş'e, lâkin bence mağmum;
Tabî'at arzeder karşımda meş'ûm,
Soğuk bir levha, bir tasvîr-i medfen
Evet, mest-i hayat amma şu enhâr
Benim gönlüm değil bundan haberdâr.*

*Ağaçlıklarla süslenmiş ufuktan
Gelir bir nefha-ı serd ü siyeh-renk
Semâ çeşmimde bir peygûle-i teng
Döner nezzâre pür-lerzîş ufuktan.
Hazin bir telhî-i nekbet hevâda
Nedir bilmem, ne vardır, mâverâda!...*

*Uzaktan bir sadâ, bir lahn-i giryân,
Bükâ-yı tıfla benzer bir boğuk ses
Edib ka'r-ı sımâh-ı cânı ma'kes
Ne bülbül farkeder gûşum, ne elhân;
Gelen sesler bütûn şekvâ-eserdir
Çiçekler hep açılmış yârelerdir.*

*Boğarken rûhumu zulmetle sermâ
Bu leyl artık nehâr olsun, diyordum;
Bahâr olsun, bahâr olsun diyordum;
Bahâr olmaz, bugün bundan mutarrâ
Niçin eksilmiyor hâlâ melâlim,
Niçin şâd olmuyor gönlüm, hayâlim? ”²⁵⁰*

Yazar, Fikret'in “*Valide*” isimli şiirinin, eski şiirimizde bir benzerinin dâhi olmadığını söyler. Yazara göre bu şiir, fakir bir annenin tüm yoksulluğuna rağmen, hâlinden memnun yaşayışını anlatır.

---

²⁵⁰ A.g.m., s.1

“Vâlîde

Şikeste-reng-i sefâlet, mükedder ü mağmum,
Yüzünde gölgesi meşhûd çektiği mihenin;
Yegâne zînet-i âgûşu, bir güzel ma 'sûm,
Soluk dudakları lânet-güzâr-ı tâli-i şûm...
Dokundu gönlüme hâli şu hasta vâlidenin!

Harab cismi azab-ı marazla bî-derman,
Garib gönlü yanık ateş-i zarûretle
Fakat bulur yine rûhiyle iştigâle zaman
Olunca tıfl-ı melek-çehre leb-küşâ-yı figân
Kapar dehânını gül-bûse-i muhabbetle.

Çocuk o vaz-ı yetîmânesiyle bir dürr-i nâb,
Kadın o hâl-i harâbıyla bir şikeste-sadef;
Çocuk da mâder-i müşfik de gark-ı eşk ü türâb;
Eder bu levha en âvâre kalbi rikkat-yâb,
Verir bu manzara en kayıdsız mizâca esef.

Zavallı, bağına bastıkça tıfl-ı uryânı
Bakan gurûruna zanneylemez ki sâiledir,
Gözünde yavrusunun nazra-ı perişânı,
Lisân-ı hâli olup tercümân-ı vicdânı
Diyor ki: “Vâlidelik en safâlı gâiledir!”²⁵¹

Yazar, Fikret’in “Aveng-i Şühûr” şiirinde mayıs ayı için yapılan parlak tasvirlerin başarısını över:

“Mayıs bir köylü kızdır; sâf u dilber, şûh u sevdâ-kâr;
Çiçekler, kuşlar etrafında fevc-â-fevc ü reng-â-reng:
Çiçekler handesinden serpilen elvân-ı revnak-dâr;
Tuyûr, âvâz-ı şevkinden uçan ervâh-ı zî-âheng

Münevver nergis-i çeşmân-ı handan-ı taravettir,
Muattar sünbül-i giysûsu tâlân-ı şetarettir,
Müzehher sîne-i üryânı lertzân-ı muhabbettir...
Mayıs bir köylü kız, bir şûh-ı fettân-ı tabiattır.”²⁵²

Yazar, *Rûbab-ı Şikeste*’den aktardığı bu şiirlerin yeni edebiyat sahasında büyük bir cıgır açtığını ve Fikret’in yüksek şâirlik yeteneğini gösterdiğini söyler. Yazara göre, burada yer alan bir iki şiir bile *Rûbab-ı Şikeste*’nin kıymetini anlatmaya yeter.²⁵³

²⁵¹ A.g.m., s.1

²⁵² A.g.m., s.1

²⁵³ A.g.m., s.1

4.1.2.4. Mukayese-i Eşâr;

Bâkî'nin Sıfat-ı Bahâr Şiiri ile İsmail Safâ'nın Neşve-i Bahâr Şiirlerinin Mukayesesi

Mecmuâ-i Edebiyye'nin on beşinci sayısında Bakî'nin "Sıfat-ı Bahâr" gazeliyle, İsmail Safâ'nın "Neşve-i Bahâr" şiirleri çeşitli açılardan karşılaştırılmıştır. Önemine binaen şiirlerin bir kısmına aşağıda yer verilmiştir.²⁵⁴

"Sıfat-ı Bahâr

*Rûh-bahş oldu Mesihâ-sıfat enfas-ı bahâr
Açtılar dâdelerin hâb-ı âdemden ezhâr*

*Tâze cân buldı cihan irdi nebâtâta hayat
Ellerinde harekât eyleseler serv ü çenâr*

*Döşedi yine çemen nat'-ı zümürüdfâmın
Sîm-i hâm olmuş iken ferş-i harîm-i gülzâr*

*Yine ferrâş-ı sabâ sahn-ı ribât-ı çemene
Geldi bir kâfile kondurdu yüki cümle bahâr*

*Leşker-i ebr çemen mülkine akın saldı
Turma yağmada yine niteki yağı Tâtâr*

*Farkına bir nice per takınur altun tellü
Hayl-i ezhâra meger zanbak olupdur serdâr*

*Dikti leşgergeh-i ezhâra sanavber tûğın
Haymeler kurdı yine sahn-ı çemende eşcâr*

*Döşedi mihr-i felek yolları dîbâlar ile
İtdi teşrif çemen mülküni sultân-ı bahâr*

---

²⁵⁴ İmzasız, "Mukâyese-i Eşâr", *Mecmuâ-i Edebiyye*, n.15, 16 Cemaziyelevvel 1317/21 Eylül 1899, İstanbul, s.1-2.

*Neşve-i Bahâr*²⁵⁵

*O neydi bürûdet, rutûbet, kesâfet!
Kışın gökyüzünden bulutlar yağardı!
Tabîâtta neydi o bârid kıyâfet?
Dumanlar çekildi... Ufuklar ağardı.*

*Güneş böyle, gök böyle miydi geçende?
Bahâr işte âfâkı silmiş süpürmüş!
Beyaz bir sürü otlar, oynar çemende:
Yeşil bir deniz sanki yer yer köpürmüş.*

*Bahâr oldu, ağlar tabiat şen oldu;
Bahâr oldu, cennet-nazîr oldu köyler.
Zemin gülşen oldu, semâ rûşen oldu.
Çocuklarla kuşlar çıkar şarkı söyler.*

*Tabîât mevâşîye çekmiş ziyâfet;
Yeşillendi, şenlendi sahrâ... Dirildi!
Serâpâ tarâvet, serâpâ letâfet!
Cemâdâta câiz desem can verildi.*

*Bahâr oldu her gün değişmekte manzar,
Bahâr oldu şâm u seher tâzelendi;
Meşâcirde estikçe bâd-ı muattar;
Tabîât sanırsın ki yelpazelendi.*

*Bahâr oldu... hurşîd, o sabbâğ-ı kudret
Nebâtâta pertevnisâr-ı nevâziş!
Çiçekler de şükran-güzâr-ı meserret,
Revâyihle şebnem döker, vecde gelmiş.*

*Bahâr oldu herşey bugün neşve-bahşâ
Fakat hüzn-i hicrinle cennet de boştur!
Kavuşsak da birlikte etsek temâşâ:
Benimçün hazânlar, şitâlar da hoştur.²⁵⁶*

*6 Nisan 1315
İsmail Safâ*

Yazar, eski ve yeni edebiyat ürünlerinin sanat ve üslup gibi çeşitli alanlardan karşılaştırılması sonucu, aralarındaki farkların ve ortaklıkların belirlenmesinin edebiyatın gelişmesine en çok hizmet eden çalışmalarından olduğunu belirtir. Eski

²⁵⁵ İsmail Safâ, "Neşve-i Bahâr", İrtikâ, 9 Nisan 1315, n.6, İstanbul, s.21.

²⁵⁶ A.g.m., s.1

eserlerin zamanımıza hitap etmese de göz ardı edilmemesi gerektiğini söyler. Çünkü eski eserlerden öyleleri vardır ki bu eserlerin bugün de okunması zorunludur.²⁵⁷

Güzel sanatlarda, eski ve yeni tarz olmak üzere iki çeşit usûl vardır. Yazara göre, yeni tarz sanat; zevk, letâfet bakımından eski tarzdan üstün olsa da eski tarzda yazılan bazı eserlerin edebiyat tarihinde çok özel bir yeri vardır. Yazara göre, sanatın şimdiki durumuna ulaşana kadar yaşadığı değişimlerin anlaşılabilmesi için, gerek eski tarzda olsun gerek yeni tarzda olsun bütün eserlerin bilinmesi gerekir.²⁵⁸

Yazar, Osmanlı dili gibi Osmanlı edebiyatının da beş asırdan beri çeşitli aşamalardan geçerek mükemmelleşmeye doğru gittiğini söyler; fakat her aşamada bir takım eserlerin o döneme mahsus kaldığını ve gelişme gösteremediğini de ekler. Tarihi seyri içinde bütün divanlar tek tek okunduktan sonra; lisan, şiir zevki, üslup vb. açılardan yapılacak olan incelemeler ve bu incelemelerin karşılaştırmalı okunuşu çok önemlidir.²⁵⁹

Yazar, “*Mensiyât ve Mukâyese-i Eş'âr*” adı altında özel inceleme yazılarının yazılmasının gerekliliğini vurgular.²⁶⁰

Yazar, eski şâirlerimizin en büyüklerinden Bakî'nin bir kasîdesindeki bahâr tasvirlerinin en güzellerinden bir beyti, devrin şâirlerinden İsmail Safâ Bey'in “*Neşve-i Bahâr*” şiiri ile karşılaştırmalı olarak incelediğini belirtir.

Yazara göre, Bakî'nin “*Sıfat-ı Bahâr*” isimli bahâr ile ilgili şiirine dikkat edilirse eski tarzda yazılan bu şiirin estetik unsurlarla bezeli olduğu görülür. Yazara göre, bu şiirdeki benzetmelerin çoğunda askerlik ile ilgili terimlerden izler görülür, yazar Bakî'nin askeriye'nin etkisinde kaldığını düşünür. Yazar, Bakî'nin yanı sıra diğer şâirlerin de devrin zihniyet ve fikirlerinden etkilendiğini söyler.²⁶¹

---

²⁵⁷ A.g.m., s.1

²⁵⁸ A.g.m., s.1

²⁵⁹ A.g.m., s.2

²⁶⁰ A.g.m., s.2

²⁶¹ A.g.m., s.2

Yazar, buna karşın İsmail Safâ Bey'in şiirindeki benzetmelerin ve fikirlerin ise son derece sade ve doğal olduğunu vurgular. Yazar, şiir tasvirlerinde sadeliği ve doğallığı seven okuyucunun özellikle İsmail Safâ Bey'in şiirlerini estetik ve edebi bulacaklarını söyler. Yazara göre, Bakî'nin şiirine eski tarz edebiyatın sanat anlayışının etkisi hâkimdir, onun şiirini özellikle kıymetli yapan da budur.²⁶²

4.1.2.5. Mukâyese-i Eşâr; Kâzım Paşa

Mecmua-i Edebiyye'nin on sekizinci sayısında Kâzım Paşa'nın bir gazeli "*Mukâyese-i Eşâr*" adı altında incelenmiştir.²⁶³

Yazar, Kâzım Paşa'nın gazelini gayet renkli ve hoş bulduğundan bahseder. Fakat bu gazelin fikri temelini "*Âli*" isimli bir şâirin gazelinden alınmış olduğunu söyler.

Yazar, bu iki gazelden hangisinin daha üstün olduğuna dair verilecek kararı, edebi zevk sahiplerinin takdirine bırakır. Önemine binaen şiirlerinin bir kısmına yer veriyoruz.²⁶⁴

Kâzım Paşa'nın gazeli:

*“Dağlar kim nâr-ı gamdan sînedekâr olur
Dağ, şerha, şerha çâk u çâk dâmen-vâr olur*

*Şimdi eşkim katredir ammâ mürûr-ı vaktile
Katre seyl ü seyl-i nil ü nil derya-bâr olur*

*Nâr-ı aşka düşse hâk-i gülsitan-ı cennete
Hâk-i bâd u bâd âb u âb âteş-zâr olur.*²⁶⁵

---

²⁶² A.g.m., s.1

²⁶³ İmzasız, "*Mukâyese-i Eşâr*", *Mecmua-i Edebiyye*, n. 18, 7 Cemâziyelahir 1517/ 12 Teşrinevvel 1899, İstanbul, s.1.

²⁶⁴ A.g.m., s.1

²⁶⁵ A.g.m., s.1

Merhum Şâir Âli'nin Gazeli:

*“Sanma ahundan şeb-i hicrinde âlem-târ olur
Lema şem ü şem şûle şûle pür-envâr olur*

*Dürr-i dendânın gamından girye kılsa gözlerim
Katre nehr ü nehr bahr bahr cevher-dâr olur*

*Çâr unsur raksa girse nehr-i aşkın şevkine
Âb bâd u bâd hâk u hâk âteş-bâr olur*

*Tutsa rûyun hatt u zülf alsam lebinden bûseler
Ravza sebze, sebze devha devha berhudâr olur
Hadd ü hâlin nefhasın her kande âsârsa sabâ
Zerre ûd u ûd-ı misk ü misk-i anberdâr olur*

*Yarsız gül keşt-i bağ ettikçe âlî çeşmime
Tîr-i serv ü tîg süsen hâr hançerdâr olur*

*Geçme çâr-ebrû güzeller sevmeden ki hüsnünle
Şûh olur gaddâr olur mekkâr olur tarrâr olur.”²⁶⁶*

4.1.3. Güzel Sanatlar Üzerine Teorik Tenkit Yazıları

4.1.3.1. Tiyatro İle İlgili Eleştiri Yazıları

4.1.3.1.2. Âsâr-ı Edebiyyece Bir Noksanımız

Musâhabe-i Edebiyye'nin yirminci sayısında imzasız olarak yayınlanan eleştiri “Âsâr-ı Edebiyyece Bir Noksanımız” başlığı altında okuyucu ile buluşturulur.²⁶⁷

Yazar, Osmanlıların beş asırdan beri edebiyatla uğraşmakta olduğunu, bu zaman içerisinde oluşturulan eserlerin kütüphanelerce yer tutacağını söyler.²⁶⁸

Ona göre, Osmanlı yayınları adeta bir vadideki tarhlara dikilmiş renk renk, çeşit çeşit çiçeklere benzer. Osmanlı edebiyatının gülbahçesinde gezilecek olsa eski

²⁶⁶ A.g.m., s.1

²⁶⁷ İmzasız, “Musâhabe; Âsâr-ı Edebiyyece Bir Noksanımız”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.20, 28 Cemâziyelâhîr 1317/2 Teşrin-i Sâni 1899, İstanbul, s.1.

²⁶⁸ A.g.m., s.1

devirlerden kalma, henüz tâzeliğini kaybetmemiş goncagül gibi, zarafetleriyle ustaları etkileyecek nice eserlere rastlanır.²⁶⁹

Yazar, eski edebiyat eserlerini gülden, sümbülden, zambak ve lale gibi çeşit çeşit birçok çiçekten oluşmuş bir bukete benzetir. Ona göre bir çiçek demetindeki renkler ve kokular uyumlu bir şekilde duyulara nasıl hitap ediyorsa; edebiyatçılarımızın kasîde, gazel, kıta, müfred gibi türlü türlü manzûmeleri ve düz yazı türündeki eserleri de renk renk çiçeklerin hoş kokusunu hatırlatır.²⁷⁰

Yazar, Osmanlı edebiyatçılarının hayal dünyasını bir çiçek bahçesine benzetir. Ona göre bu gülistânda her arzuya göre çiçek yetiştirilmektedir.

*“Bu şukûfeleri şimdi biz bir bağbân-ı dikkat-perverin dest-i ihtimamı gibi ber- yed-i i'tina ile demet demet toplayıp pîrâyîş-i mahfaza-ı tekrîm ediyoruz.”*²⁷¹

Yazar, bu çiçeklerin (yani eserlerin) bir bahçıvan edasıyla toplanarak, demet demet muhafaza edildiğini ve her daim bu eserlerin renklerinden, duygu ve fikirlerinden yararlanıldığını söyler.²⁷²

Yazar, buradan hareketle başka milletlere ait edebi eserlerin de farklı fikir dünyalarının ürünü olduğunu vurgular. Bu sebeple bir ülkede sevilen, rağbet gören hisler ve fikirler başka bir ülkede hiçbir edebi esere kaynaklık etmeyebilir.²⁷³

Yazar, türünü bilmediğimiz soğuk iklimler ve daha başka meçhul ülkeler mahsulü çiçeklerin ve nebatın kendi iklimlerinde ne şekilde yetiştirildiklerini öğrendiğimiz gibi, başka milletlerin edebi eserlerinin de oluşum aşamalarını öğrenerek uygulamaya koymamız gerektiğini vurgular.²⁷⁴

---

²⁶⁹ A.g.m., s.1

²⁷⁰ A.g.m., s.1

²⁷¹ A.g.m., s.1

²⁷² A.g.m., s.1

²⁷³ A.g.m., s.1

²⁷⁴ A.g.m., s.1

Yazar, edebi eserler ve çiçekler arasında yaptığı karşılaştırmaya devam ederek; şunları özellikle söyler:

“Çin’de, Japonya’da Amerika ve Afrika’nın bevâdî-i meçhûlesinde yetişip renk ve levnî ve râyiha-ı latîfesi itibariyle zînet-i bağ u bostan olabilecek ezhâr nasıl bir terbiye-i ihtimam-kârâne ile buralarda yetiştirilmiş ise milel-i sâire üdebâsının tarh edildikleri gülistân-ı edebîn mahsûl-i nevmîdilerini de bilihtimam yetiştirmek kâbil olur.”²⁷⁵

Yazar bu sözleriyle, başka milletlerin edebiyatlarından alınan yeni tarzda edebi eserlerin çok dikkatli bir şekilde incelenerek, onların edebiyatımızda da vücut bulabileceğine dikkat çeker. Ona göre bu kabiliyet Osmanlı edebiyatının son dönem sanatçılarında mevcuttur.²⁷⁶

Yazar, edebiyatımıza tiyatro türünün yerleşmesiyle ilgili olarak ise şu sözleri söyler:

“Vaktiyle kudemâ-yı Yunaniye ile milel-i sâirenizden de edebîyatın aksâm-ı mühimmesinden olmak üzere tahrîr ve tertîbi fevkalâde ileri götürülmüş olan tiyatroya müteallik te’lifât-tiyatro denilen şeyin kurûn-ı sâbıkada buralarda adem-i şuyûundan dolayı bizde kamilen mefkûd bulunur iken memleketimizde tiyatrolar küşadı, tiyatro âsâr-ı edebîyyesinin burada peydâsına hizmet eylemiş ve tiyatro te’lifâtı az zamanda müellifât-ı edebîyye sırasına geçmiştir.”²⁷⁷

Yazara göre, özellikle eski Yunan tiyatrosunda tiyatronun, hem yazılması hem de sahnelenmesi bakımından oldukça ileri gidilmiştir.²⁷⁸

Yazar son olarak, tiyatro türünün eski devirlerde Osmanlı’da bulunmaması ve duyulmaması nedeniyle gelişemediğinden yakınır. Ancak tiyatro binalarının yaygınlaşması ile Osmanlı ülkesinde de bu türde telif eserlerin yazılmaya başlandığından bahseder.²⁷⁹

---

²⁷⁵ A.g.m., s.1

²⁷⁶ A.g.m., s.1

²⁷⁷ A.g.m., s.1

²⁷⁸ A.g.m., s.1

²⁷⁹ A.g.m., s.1

Mecmua-i Edebiyye'nin yirmi birinci sayısında da “*Musâhabe*” başlığı altında tiyatro edebiyatından söz edilir. Bu sayıdaki eleştirel yazı yirminci sayının devamı niteliğindedir ve bu yazı dizisi yirmi ikinci ve yirmi üçüncü sayılarda da devam eder.²⁸⁰

Yazar, “*tiyatro*” adı altında yazılan eserlerin sahnelendiğinde daha etkili olduğunun üzerinde dururken bunun tiyatroya edebi eserler içerisinde ayrı bir önem kazandırdığını söyler. Yazara göre, bir tiyatro eseri izlenirken, seyirci sahnedeki oyuncular ile adeta tek vücut olur. Bunun da tiyatro eserlerinin seyirciye verdikleri büyük keyiften geldiğini söyler.²⁸¹

Yazar, tiyatroyu Batı'dan aldığımız gibi tiyatro metinlerini de ilk defa Batı'da gördüğümüzü ve usta kalemlerimiz tarafından Fransızca'dan dilimize adaptasyon yoluyla aktardığımızı söyler. Yazar, bunlardan en önemlisi olarak Ahmet Vefik Paşa'nın “*Zor Nikâh*” isimli kusursuz adaptasyonunu işaret eder.²⁸²

Yazar, ilk Batılı tiyatro eserlerinin sahnelenme tarihinin Osmanlı edebiyatının yenileşme zamanlarına denk düştüğünden bahseder. Yazara göre bu eserlerin sahnelenmesi, başka başka Batılı eserlerin incelenmesine, fikir ve ahlâki derinliği olan milli tiyatro eserlerinin yazılmasına kaynaklık etmiştir. Yazara göre, beş on sene içerisinde yerli ve milli bir hayli tiyatro eseri yazılmıştır. Yazar, bu eserlerin fikirleri beslemekte ne derece faydalı olduğundan bahseder.²⁸³

*“İktizâ-yı hâlde insanın devlet ve vatani için nasıl seve seve fedâyı nefs edeceğine hâkî bulunan bir tiyatro eseri sahne-i temâşâyâ konulduğu zaman kendi nefsimizden başka yanımızda bulunan erbâb-ı temâşânın da sahnedeki oyuncuların ağzından çıkan vatan-perverâne kelimâtın tesiriyle tüylerinin ürperdiğini, hissiyatının kabardığını hisseyler idik”.*²⁸⁴

---

²⁸⁰ İmzasız, “Musâhabe; [20. nüshamıza müracaat]”, *Mecmua-i Edebiyye* n.21, 28 Cemâziyelahir 1317/2 Teşrin-i Sâni 1899, İstanbul, s.1.

²⁸¹ A.g.m., s.1

²⁸² A.g.m., s.1

²⁸³ A.g.m., s.1

²⁸⁴ A.g.m., s.1

Yazar, bizim edebiyatçılarımız arasındaki tiyatro hevesinin çabuk söndüğünden, bunun yerini tiyatro sahnelerinde bir takım münasebetsiz, hatta ahlâkı bozan oyunların aldığından şikâyet eder. Yazar, “*Kanto*”ları son derece manasız ve edebiyattan uzak bulur.

Yazara göre, ahlâkımıza uygun, gayet güzel tiyatro eserleri kaleme alabilecek yazarlarımız mevcuttur. Yazar, tiyatroya gitmenin yavaş yavaş milli ahlâk sırasına geçmekte olduğundan, tiyatro binalarının her mevsim hizmet verdiğiinden haber verir.²⁸⁵

Yazar, tiyatronun bir vazifesinin de toplum ahlâkını düzeltmek olduğunu, tiyatro idarecilerinin toplumun ahlâkını düzeltmek için çalışmaları gerektiğini, idarecilerin herhalde bu vazifeden habersiz olduğunu söyler.²⁸⁶

Yazar, Batı medeniyetlerinde edebiyatın en birinci ilerleme aracının tiyatro olduğunu söyler.²⁸⁷

Mecmua-i Edebiyye'nin yirmi ikinci sayısında yer alan "*Musâhabe*" de yirmi birinci sayının devamı niteliğindedir ve genel itibariyle tiyatro türlerini konu edinir²⁸⁸

Yazar, Batı memleketlerinde hükümdarların edebi zevk oluşturmak için ödenek vererek opera binaları kurduğundan bahseder. Yazar, Avrupalılarca edebiyatın kısımlarından alarak Poez Dramatik (Dram Tiyatrosu) ve Poez Fujityu (Hafif Şiir) olarak kabul edildiğini söyler.²⁸⁹

Yazar, tiyatrolarda bu türlerden eserlerin gösterilmesinin; yazarların fikir dünyalarına ilham vermesi ve halk arasında tiyatro zevkini oluşturması açısından önemli görür.²⁹⁰

---

²⁸⁵ A.g.m., s.1

²⁸⁶ A.g.m., s.1

²⁸⁷ A.g.m., s.1

²⁸⁸ İmzasız, “Musâhabe; (21. Nüşamıza müracaat)”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.22, 6 Receb 1317/ 9 Teşrin-i Sâni 1899, İstanbul, s.1.

²⁸⁹ A.g.m., s.1

²⁹⁰ A.g.m., s.1

Yazar, Osmanlı tiyatrolarının tiyatro dahi denemeyecek kadar kötü durumda olduğundan, dram türündeki eserlerin sahnelenmesine özen gösterilmezken; kantolar gibi sanat ve estetikten uzak tiyatroların sahnelenmesine verilen önemden yakını. Yazar, kantolara verilen bu önemin, söz ve manadan ziyade, bir kadın tarafından dikkat çekici bir şekilde söylenmesi yönünde olduğunu söyler.²⁹¹

Yazara göre, bizde edebiyat zevkini halka yayacak, kalplerde bir takım ulvi hisler uyandıracak manzûmelerin sahnelenmesi gerekirken; bu önemli vazifenin kabul görmemesi üzücüdür.

Yazar, “*Osmanlı Dram Kumpanyası*” adı altında üç dört yıldır, dram türündeki tercüme eserlerin sahnelendiğinden ve bu işi takdire şayan bulduğundan bahseder.²⁹²

Yazar, hâli hazırda böyle bir kumpanya mevcutken, hatırı sayılır yazarlarımız kendi ahlâkımıza, kendi tarihimize dair bazı dramlar tertip etseler de bunları da adı geçen kumpanya sahnelese, hiç değilse yabancı yazarlardan hikmetli sözler işiteceğimize kendi yazarlarımızdan bize dair sözler işitmiş oluruz, der.²⁹³

Yazar, dramların çoğunlukla insanı ağlatarak, heyecan uyandırarak ahlâkı düzeltmeye hizmet ettiğinden bahseder. Hâlbuki dram tiyatrosunun bir ikinci kısmı da Fransız yazar (Santo)nun dediği gibi insanı güldürerek ahlâka hizmet eden komedyâ (komedi)dir.²⁹⁴

Yazar, Osmanlı’da oynanan komedyaların edebiyattan ve sanattan uzak olduğunu söyler. Yazar, bu komedyaların çoğunluğunun kaba, doğallıktan uzak bir şekilde düzenlendiğinden yakını. Yazara göre, bu komedyalar bazı yönleriyle güldürücüdür. Fakat ahlâkın düzeltilmesine en ufak bir etki etmez.²⁹⁵

---

²⁹¹ A.g.m., s.1

²⁹² A.g.m., s.1

²⁹³ A.g.m., s.1

²⁹⁴ A.g.m., s.1

²⁹⁵ A.g.m., s.1

Yazar: “Biz Shakespeare ve Moliere gibi tiyatrocuları nereden bulalım ki hem edebîyattan mâdût olacak eserler yazabilecek iktidar-ı edebîyi hâiz bulunsunlar, hem de yazdıkları âsârı sahne-i temâşâyâ koymak ve mükemmelen icrâ etmek husûsunda asar-ı mahâret-i kâmile gösterebilsinler” diyerek Moliere ve Shakespeare’e duyduğu beğeniden bahseder.²⁹⁶

Yazar, o dönemde tiyatrodaki rolleri ve kelimeleri ile halkı güldürecek kişilerin olduğunu fakat bunların uygunsuz cinaslar ve bunun gibi edebiyat dairesinden olmayan şeyleri kullandığını söyler. Yazar, son olarak halkı güldürmek için güzel sanatlar sınıfına girebilecek eserler aradığını söyler.²⁹⁷

Mecmua-i Edebiyye’nin yirmi üç numaralı sayısında “*Musâhabe*” başlığıyla yayımlanan eleştirel yazıda Fransızların “*Poez Dramatik*” (Dramatik şiir) tabiri üzerinden tiyatro edebiyatımız konu edilmiştir. Bu yazı da yirmi ikinci nüshanın devamı niteliğindedir.²⁹⁸

Yazar operaların, melodramların, vodvillerin, müzik yardımıyla icra edilen şiirlerden sayıldığından, mâhiyeti sebebiyle sahnede müzikle icra edildiğinden bahseder.²⁹⁹

Yazara göre, Doğuluların müzik zevki Batılılarinkinden başka olduğundan, pek çok Batı müziğini dinlediğimizde lezzet almamamıza rağmen; pek çok opera vardır ki onların müziği dinleyiciyi adeta büyüler.³⁰⁰

Yazar, Osmanlı edebiyatında yirmi beş otuz sene evvel müziği tiyatroya uygulayarak tiyatro seyrini daha lezzetli hale getirmeye çalışan “*Dikran Çuhacıyan*” isimli bir bestekârdan bahseder. Fakat bu bestekârdan sonra, bu gibi opera türünde eser veren olmadığından Osmanlı operası ilerleyememiştir, der.³⁰¹

---

²⁹⁶ A.g.m., s.1

²⁹⁷ A.g.m., s.1

²⁹⁸ İmzasız, “Musâhabe, (22. nüshamıza müracaat)” *Mecmua-i Edebiyye*, n.23, 13 Receb 1317 /16 Teşrin-i Sâni 1899, İstanbul, s.1-2.

²⁹⁹ A.g.m., s.1

³⁰⁰ A.g.m., s.1

³⁰¹ A.g.m., s.1

Yazar, Osmanlı yazarlarınca trajedi, komedi ve operanın yazılmasının gerekliliğini vurgular. Yazara göre, mevcut tiyatrolarımızda zevzekliğe verilen önem operaların tertibine verilecek olsa Osmanlı müziğinde fevkalâde ilerleme kaydedilecektir.³⁰²

Yazar, son olarak üç musâhabe boyunca, Avrupalıların poez dramatik dedikleri şiirin edebiyatı ne derece ilerlettiği konusunu hakkıyla anlatmak maksadında olduğunu, musâhabesinin maksadının binde birini dahi sağlamasıyla mutlu olacağını söyler.³⁰³

4.2. Divan Edebiyatı ve Edebiyat Tarihi Üzerine Eleştiriler

4.2.1. Mensiyyât

Mecmua-i Edebiyye'nin on altıncı sayısında “*Mensiyyât*” başlığıyla yer alan imzasız bir makalede divan edebiyatı şâiri Nedim'den bahsedilir ve bir kasîdesine yer verilir.³⁰⁴

Yazar, Şâir Nedim'in cihanın en feyizle dolu bir devrinde yaşadığı için, fikir ve hayal dünyasından beslenen eserlerinin her daim başarıya ulaştığını söyler.³⁰⁵

Yazar, Nedim için “*şâir-i şîrin-i zebân*” nitelendirmesinde bulunarak, onun eserlerinin dünya durdukça kıymetli ve meziyetli birer eser olacağını düşündüğünü söyler. Yazara göre bu gerçek, hiç kuşkusuz herkesçe kabul edilecektir.³⁰⁶

Yazar, şimdilerde unutulmuş bunun gibi renkli edebi eserlere ara sıra da olsa itibar edilmelidir ki edebiyat ustalarının hafızalarında yer edinmiş güzel tasvirlerden bütün okuyucular da faydalansın, der.³⁰⁷

---

³⁰² A.g.m., s.1

³⁰³ A.g.m., s.1

³⁰⁴ İmzasız, “*Mensiyyât*” *Mecmua-i Edebiyye*, n.16, 23 Cemaziyelevvel 1317/28 Eylül 1899, İstanbul, s.1.

³⁰⁵ A.g.m., s.1

³⁰⁶ A.g.m., s.1

³⁰⁷ A.g.m., s.1

Yazar, makalesinde Nedim'in bir kasidesine yer verir. Yazar, bu kasîdenin III. Ahmed'in yüceliğini ve Nedim'in zamanında “*Sâdâbâd*” olarak bilinen Kâğıthâne'nin güzelliğini anlattığını söyler.³⁰⁸

“*Kasîde:*

*Bak Sitanbulun şu Sa'd-âbâd-ı nev-bünyânına
Âdemin canlar katar âb u havâsı cânına*

*Ey sabâ gördün mü mislin bunca demdir 'âlemin
Püşt-i pâ urmakdasın İrânına Turânına*

*Ey felek insâf ey mihr-i cihân-ârâ aman
Bir nazîri var ise söylen konulsun yanına*

*Ben de bilmem böyle rûh-efzâlığın aslın meger
Hızr tohm-ı 'ömr-i câvid ekdi nahlistânına*

*Hey ne feyz-i câvidandır kim olur serv-i sehî
Sürseler bir katre âbın nâvekin peykânına”³⁰⁹*

4.2.2. Mehmed Muhlis, Sahâif-i Şuarâ-yı Sâlîfe; Rûhî-i Bağdâdî

Mecmua-i Edebiyye'nin otuz birinci sayısından itibaren “Sahâif-i Şuarâ-yı Sâlîfe” başlığı ile bazı eski edebiyat sanatçılarını anlatan bir yazı dizisi Mehmed Muhlis imzası ile yayımlanır.³¹⁰

Yazar, *Mecmua-i Edebiyye*'nin otuz birinci sayısında Bağdatlı Rûhî'nin gazel ve mersiyelerinden örnekler vererek, şâir kişiliğinden bahsetmiştir.³¹¹

*“Gerçek midir bu vâkıa yâ bir hayâldir
Ol gonca-i habâ varmış ola ihtimâldir*

*Zerd olduğu nedendir aceb inler hakk
Ey bülbülân-ı aşk görün bu ne hâldir”³¹²*

³⁰⁸ A.g.m., s.1

³⁰⁹ A.g.m., s.1

³¹⁰ Mehmed Muhlis, “Sahâif-Şuara-yı Sâlîfe; Rûhî-i Bağdâdî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.31, 10 Ramazan 1317/ 11Kânun-i Sâni 1899, İstanbul, s.1-2.

³¹¹ Agm.,s.1

Bağdatlı Rûhî yaşanan bu kaybın gerçekliğine inanamayıp derin acı ve kederlerini anlatmıştır. Yazara göre, bu mersiyelerle Bağdatlı Rûhî bir “mersiyehân” (mersiye ustası) olmuştur.

*"Felek misin nesin ey cevr-i pîşe-i gaddâr
Hemîşe etmedesin âh u zârı zâr-i nizâr*

*Nedir bu vaz '-ı muhâlif bu kâr-ı bihüde
Nedir bu fi 'l-i bed ve bu edâ-yı nâ-hemvâr*

*Aceb ne hilkat olursun ne cinssin sen kim
Ne rahmı var zamîrinde, ne mürüvvet var*

*Şerîf-i zâtların zîr-i hâkda cismen
Değilmisin sen eden kuvvet-i mûr u hürûş-i mâr!*

*Garib vâkıadan bu aceb ne hâlettir
Şikeste dillere derd u gam u musibettir.*³¹³

Yazar, Bağdatlı Rûhî'nin mersiyedeki başarısını gazelde de gösterdiğini vurgular.³¹⁴

*"Şâdmân ol sana meyl eylese cânâ şâir
Benzemez gayrilere rütbede zîrâ şâir*

*Nüktedânlıkta tefavvuk edemez şâire gayr
Nerde otursa olur encümen-ârâ şâir*

*Halk-ı âlem ne bilir pür-fiten anlar şi 'rin
Şâirin kasdını fehm eylemez âlâ şâir!*

*Şâir olmak hayli müşküldür... Fikr etmek
Söylemekle bir iki beyit her edna şâir.*³¹⁵

*"Şiire taklîd eder ol denlü edânî var kim
Bulamazsın arasan binde bir a 'lâ şâir*

*Kişi yıllarla gerektir ede meşk-i eşâr
Ana erbâb-ı maârif diyeler tâ-şâir*

³¹² Agm.,s.1

³¹³ A.g.m. s.1

³¹⁴ A.g.m .s.1

³¹⁵ A.g.m. s.1

*Nerde olsa yürütür kuvve-i tâbb ile sözün
Eylemez kimseye âlemde müdârâ şâir.*"³¹⁶

Yukarıdaki beyit ile Rûhî kendi şâirlik yeteneğini över. Bağdatlı Rûhî bir şâir olarak aşıklık yeteneğini ve sevgilisine bağlılığını da gazellerinde başarılı bir şekilde işler.³¹⁷

Yazar, Bağdatlı Ruhî'nin üçüncü Murad ve üçüncü Mehmed dönemi şâirlerinden olduğunu söyler. Yazar, Bağdatlı Ruhî'nin "*Terkîb-i Bend*"ini över ve Ziya Paşa'nın bir beytini ekler:

*"Meydân-ı sühânda yok iken sen gibi bir er
Bir şâir-i Rûm oldu sana şimdi berâber"*³¹⁸

Yazara göre, Bağdatlı Ruhî'nin milli kütüphanemizde bulunan divanı çok önemli ve kıymetli bir eserimizdir.³¹⁹

4.2.3. Mehmet Muhlis, Sahâif-i Şuarâ-yı Sâlîfe, (Vâsıf-ı Enderûnî)

Mecmua-i Edebiyye'nin otuz dördüncü sayısında, Mehmed Muhlis, divan edebiyatı şâiri Enderunlu Vâsıf'ı ve onun sanatını anlatır.³²⁰

Yazar, Enderunlu Vâsıf'ın çeşitli gazellerinden örnek vererek onun aşk, ayrılık, keder gibi duyguları işleyişindeki başarıyı över.

Gazeller

*"Yâr ile âteş mekânda olsam da gülşendür bana
Lâkin onsuz gülşen-i âlem de külhandır bana*

³¹⁶ A.g.m. s.1

³¹⁷ A.g.m.s.1

³¹⁸ A.g.m.s.2

³¹⁹ A.g.m.s.2

³²⁰ Mehmed Muhlis, "Sahâif-i Şuarâ-yı Sâlîfe; Vâsıf-ı Enderûnî", *Mecmua-i Edebiyye*, n.34, 8 Şevval 1317/8 Şubat 1900, İstanbul, s.2-3.

*Şöyle meyûsam gözümde yok safâ-yı gülistân
Öyle dil-tengem bu âlem çeşm-i süzendür bana*

*Gerdiş-i aksıyle çarhın ben henüz nâ-kam iken
Her tarafda baht-ı bî-dâdumda düşmendür bana*

*Âh dil-süz u niyâzum etmedi hayfâ eser
Nerm iken ağyâra yârun kalbi, âhendür bana*

*Dest- i cevrinde kemân-keş keşmekeşde kalmadan
Tîr- âsâ atılp dûr olmak ehvendür bana”³²¹*

*“Ol şûh-i bî-vefâya gönül mübtelâ mısın?
Sen tâ bu rütbe cevri u cefâya sezâ mısın?*

*Bülbül misâli sen yine feryâda başladın
Ol gül-nihâl işveden ey dil cüdâ mısın?*

*Her bir telinde bin dil-i uşşak bestedür
Ey zülf-i yâr başına halkun belâ mısın*

*Aldı başumdan aklumu refâtâr-ı dil-keşün
Ser-tâ-be-pâ ey kad-i dil-cû edâ mısın”³²²*

Mehmet Muhlis’e göre Enderunlu Vâsıf yazdığı gazel ve şarkılarla edebiyatımızda kıymetli bir yere sahip olmuştur. Yazar, Enderunlu Vâsıf’ın üçüncü Selim’in, dördüncü Mustafa’nın, ikinci Mahmut’un dönemlerini gördüğünü söyler. Yazar Vâsıf’ın, Sadrazam Bostancı Başı Arnavut Halil Paşa’nın yeğeni olduğunu bildirir. Vâsıf’ın asıl ismi Osman olup kiler kethüdası olarak da tanınır. Yazara göre divanı araştırmaya layık ve çok kıymetlidir.³²³

---

³²¹ A.g.m.s.3

³²² A.g.m.s.3

³²³ A.g.m.s.3

4.2.4. Mehmet Muhlis, Sahâif-i Şuarâ-yı Sâlîfe (3) (Nâzîm)

Mecmua-i Edebiyye'nin otuz yedi, otuz sekiz ve otuz dokuzuncu sayılarında Mehmed Muhlis, “Sahâif-i Şuarâyı Sâlîfe” başlığı altında, İlyas Sukûti Bey'in teşvikiyle Şâir Nazîm Bey'i tanıtmıştır.³²⁴

Yazar otuz yedinci sayısında, Nazîm Bey'in iç dünyasının şâirliğine olan etkilerinden bahseder.

*“Sen eyle devâ şerbet-i afvınla Hudâyâ
Oldu dil u cân tâb-ı şeb-i cürm ile hasta”³²⁵*

*“İmdâd, şifâ-hâne-i lutfundan ilâhî
Ey âciz-i dermândelerin dâd-penâhı”³²⁶*

*“Yâ Rabb dil-i mahzûnumu kıl gussadan âzâd
Fahr-ı dü-serâ aşkına eyle beni dil-şâd*

*Lutf u keremin hürmetine geç günehimden
İhsânına kaldım senin ancak meded imdâd*

*Âşüfte vü âvâre vü bîçâre (Nazîm)
Eyle dil-i vîrânımı lutfun ile âbâd”³²⁷*

Yazara göre Nazîm Bey bu gazelinde, ağlayan, pişmanlık duyan ve mahzun olan bütün insanların tek sığınağının yaradan olduğundan bahseder.³²⁸

Mehmet Muhlis, Nazîm Bey'in hicri on ikinci asrın en parlak edebî ürünlerini verdiğini belirtir. Nazîm Bey, “*Kasımpaşalı Naâtgu Nazîm Efendi*” olarak da bilinir. Naatları okuyuşunun dönemin dinleyicilerini derinden etkilediğini söyler.³²⁹

Mecmua-i Edebiyye'nin otuz sekizinci sayısında Mehmet Muhlis, Nazîm'in şâirliğini anlatmaya devam eder.³³⁰

---

³²⁴ Mehmed Muhlis, “Sahâif-i Şuarâ-yı Sâlîfe, Nazîm”, *Mecmua-i Edebiyye* n.37, 29 Şevval 1317/29 Şubat 1900, İstanbul, s.1-2.

³²⁵ A.g.m.s.1

³²⁶ A.g.m.s.1

³²⁷ A.g.m.s.1

³²⁸ A.g.m.s.2

³²⁹ A.g.m.s.2

Nazîm Bey'in insanı hayran eden bir anlatışla yazdığı naatından bir kısmını bu yazıya ekler.³³¹

*“Ey ledün mektebinin hâce-i ümmi lakabi
Enbiyâ vü rüsülün zîver- i tesbîh-i lebi*

*Seyyid-i âlem ü âdem, sened-i mevcûdât
Mesned-i her dü- serânun şeh-i vâlâ-hasebi*

*Eşref-i halk-ı cihân, pâdişah kevn ü mekân
Taht-gâh-ı şerefün Hüsrev-ü âlî-nesebi*

*Şeh-i tâhir- neseb ü hüsrev-i pâkîze –neseb
Hâşimî hem Medenî hem Kureyşî, hem Arabî*

*Sühanı rûh-i mücerred, deheni cevher-i ferd
Kân-ı kevnün güher-i mâ-hasal-ı müntehabı*

*Hakk risâletle, nübüvvetle vücûdın itmiş
Hâdî-i cem-i rüsül, râh-ber-i fevc-i nebi*

*Âferîniş yüzünün suyına halk olmuşdur
Rahmet-i âlemiyândur o dü-âlem sebebi”³³²*

*“Neyyir-i burc-i ezel Ahmed-i Mürsel ki anun
Mihrinün lerze virür zerreye şûr u şağabı*

*Dem-i Rûhu'l-Kudüs olsa o şehin lâyıkıdır
Matbah-ı izzetinün şu'le-fürûz-i hatabı*

*Bâg-i câhında Süreyyâ o saâdet çemenün
Târem-i ri'fatinin hûşe gedâ-yı inebî*

*O şehün yazmağa tuğra-yı berât-ı na'tın
Kâtib-i çarhun olursa n'ola efzûn talebi*

*Dûde-şeb şurh-şafak hâme- şihâb encüm-rîk
Micmere mâh felekler safahât-ı haşebi*

---

³³⁰ Mehmed Muhlis, “Sahâif-i Şuârâ-yı Sâlife, Nazîm”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.38, 6. Zilkâde 1317/ 7 Mart 1900, İstanbul, s.1-2.

³³¹ A.g.m.s.1

³³²

*Ders-i vâsfinda olup mu 'terîf-i acz ü kusûr
Akl-ı evvelde ola metn-i senâsında gabî''³³³*

Yazar, “Şiirin menbaı muhabettir” sözünün çok büyük bir hakikat olduğunu belirtir.³³⁴

Yazar, Nazîm Bey’in şâir kalbinin ızdıraplarını ve aşkını anlattığı bir şiirini örnek olarak verir.³³⁵

*"Cânân yolunda ölmeye lâıyk değil miyim?
Kurbânı olduğum sana âşık değil miyim?"*

*Ölsem aceb mi muttali-i mihr-ı muhabbetin
Mânend-i subh âşık-ı sâdık değil miyim?"*

*Sen âfitâb-ı nâz, gönül maşırık-ı niyâz
İnsâf eyle sana muvâfık değil miyim?"³³⁶*

Şâir, Nazîm Bey sevgilisinin merhametsizliğinden duyduğu kederin gerçek olduğunu belirtir.³³⁷

*"Bir haber gelmedi ârâm-ı dil u cânımdan
Cânımın cânı habibimden o cânânımdan*

*Beni ferdâya salup şimdi kimünle salınur
Haberin var mı sabâ serv-i hırâmânımdan''³³⁸*

Yazara göre, Nazîm Bey’in sevgilisinden görmek istediği ümit bir yıldız gibi söner ve Nazîm Bey de bunun acısını yıldızlarla bulutlarla söyleşerek gidermeye çalışır. Yazar, Nazîm Bey’in düştüğü bu durumdan dolayı ona “zavallı şâir!” diye seslenir.³³⁹

---

³³³ A.g.m., s.1

³³⁴ A.g.m., s.1

³³⁵ A.g.m., s.1

³³⁶ A.g.m., s.1

³³⁷ A.g.m., s.2

³³⁸ A.g.m., s.2

³³⁹ A.g.m., s.2

Mecmuâ-i Edebiyye'nin otuz dokuzuncu sayısında Mehmed Muhlis, "Nazîm" hakkındaki son yazısını yazar. Bu sayıdaki "Sahâif-i Şuarâyı Sâlîfe" başlıklı makele, yazı dizisinin de sonuncusudur.³⁴⁰

Mehmet Muhlis, Nazîm Bey'in Osmanlı edebiyat tarihinin önemli isimlerinden biri olduğunu söyler. Yazara göre Nazîm Bey, Sultan IV. Mehmet, Sultan II. Süleyman ve Sultan III. Ahmed'in dönemlerinde yaşamış, şiirlerinin güzelliğiyle her birinin övgüsünü almıştır. Yazar, Nazîm Bey'in özellikle bazı naatlarının insanı derinden etkilediğini söyler.³⁴¹

Yazar Atâ tarihinden Nazîm Bey ile ilgili şu cümleleri aktarır:

"Kendisi sarây-ı hümayûna dâhil olmasıyla berâber tahsîl-i ilm u marifete verziş ederek ashâb-ı fazl u kemâlden ve zürefâ-yı şuarâdan mürebbisi olan zatın teşvik u himmetiyle az zamanda ulûm-ı Arabiyyeden âhz-i icâzet ve Fârisîyi ta'lîmiyle temin-i marifet etmiş ve bu esnâda vazîfe-i mevdu'asını, hüsn-i ifâ ettiğinden dolâyı nevbetçi-başılık gediğini ihrâz eylemiş idi. Bu cihetle iktisâb-ı haysiyyet ettikten sonra bâzâr-başılık nân-pâresiyle çerâğ olmağı tâleb etmesi üzerine kendilerine pâyitaht-ı saltanat-i seniyyenin meyve bâzâr-başılığı hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn hazret-i hilâfet-penâhî ile tevcîh buyurulmuştur. Bu avânede enderûn-ı hümayûnda ibâdet u şiir ü inşâ ile iştigâl eylemekte idi. Tanzîm u inşâda başladığı nu'ût-i şerîfeye hîn-i devâmında bazı işârât-i manevviyye üzerine azîmete niyet ve bu kararı mûcibince nihâyet hâk-i atabe-i şefâat Kevkebe-i Hazret-i Risâlet-penâhîye rû-mâl olmak şerefiyle müşerref olmuştur. Medîne-i Münevvere'de mücâvir bulunduğu esnâda bir gece tanzîm u tesvîdine muvaffak olduğu na't-ı nebevviyyenin telezüz u tefahhuruyla uyudukta kendisini huzûr-ı Hazret-i risâlet-penâhîde dest-beste-i ta'zîm ü müstağrak-ı sürûr ü mefharret görmesi ve lisân-ı merhamet ünân seyid-i kâinâttan (Bu akşamki natın da güzel olmuş) İltifât-ı hümayûn-ı cenâb-ı peygamberisine nâil olmuş bulunduğu zamân uyanıp, müezzin efendinin câmi-i şerîf minâresinde -vakt-ı seherde- henüz müsvedde hâlinde daha tebyîz bile edilmemiş ve hiç kimseye gösterilmemiş na't-ı şerîf-i mezkûru akîb (es-sallât) da bülend-âvâz ile okuduğunu işittikte hayretlere dûçâr olmuş ve müezzini görmek için dışarı çıktığı vakit müezzinin de -kırâatı ikmâl ederek-kendine doğru gelmekte olduğunu görünce taaccübü bir kat daha artmış ve hemân suâle âgâz etmek üzere iken müezzin efendi (Bu gece Hazret-i Rûsûl-i

³⁴⁰ Mehmed Muhlis, "Sahâif-i Şuarâ-yı Sâlîfe, Nazîm", *Mecmua-i Edebiyye* n.39, 13 Zilkâde 1317/14 Mart 1990, İstanbul, s.1-2.

³⁴¹ A.g.m., s.1

Ekrem Sallallahu teâlâ aleyhi vesellem efendimiz hazretleri- âlem-i menâmda bana sizi gösterdi ve akşam inşâd buyurulan ve henüz müsvedede alan na'tı ta'lîm u makbûl-i hümayûnları olduğunu i'lânen ve tebşîren minârede kırâatı fermân u tefhîm buyurdular Ben de sizi tebşîr ederim , demiş ki kendileri Türk şuarâsının en memdûhlarındandır. ”³⁴²

Yazar, Nazîm'ın şâirlik yeteneğini över ve kendisi kadar naat söyleyen bir şâirin daha gelmediğini belirtir. Yazar, bununla birlikte Nazîm Bey'in kasîdelerinin de naatlarından geri kalmadığını vurgular. ³⁴³

*"Dehrin şeh-i hü mâ-fer-i sultân-ı kâmrânî
Hân-ı Ahmed muzaffer-i sâhib-kırân-ı sâni*

*Keyhüsrev-i cihân-baht-âfer-i âsiyâb-ı cem-i taht
Eyler hü cümü dil-saht-ı Hûşenk u Kahramânî ”³⁴⁴*

*“Şâh-ı sipîhr eyvân-ı şâh-en-şâh-ı cihânbân
Hâk-i derinde Keyvân bir zengî pâsbânî*

*Kâr-âgehî ibâdın, sultânı her bilâdın
Evreng-i adl u dâdın Hâkân-ı kâr-dânî*

*Mahkûmu halk-ı âlem, Rûm u Arab u Acem hem
Şevketle rây-i a'zam hindû-yi peyâbânî*

*Hûrşîd u meh-i mehârî, heft âsmân-ı katârî
Çarh yirine sârî, ferdân-ı sârbânî*

*Hâdîm derinde Cemşîd, çengi-yi bezmi Nâhîd
Sad zîb u ferle Hûrşîd Tâvûs-i Gülistânî*

*Mehce meh-i münevver gül-mîh-i çetîrî âhter
Zer-şemse şems-i enver her lem 'a-i rîsmânî ”³⁴⁵*

4.2.5. Musâhabe; Bâkî

Mecmua-i Edebiyye'nin kırk birinci sayısında “Musâhabe” başlığıyla yer alan yazının ikinci bölümü divan edebiyatı şâiri Bakî'nin sanatı hakkındadır. Yazar,

³⁴² A.g.m., s.1

³⁴³ A.g.m., s.2

³⁴⁴ A.g.m., s.2

³⁴⁵ A.g.m., s.2

(Şemsettin) Sami Bey'in kütüphanesinde bulunan *Baki Divânı*'nı şerh ederek yayımlaması üzerinde durur.³⁴⁶

Yazar, Sami Bey'in kütüphanesinde bulunan Bakî'nin divânına şerhler ekleyerek yayımlanmasını son derece faydalı bulur. Sami Bey'in yaptığı şerhleri yerinde ve isabetli görür.³⁴⁷

Yazar, merhum şâir Bâkî'nin "Bâkî" mahlasının aksine dünyanın geçiciliğinden, talihin kötülüğünden sıkça bahsettiğini söyler.³⁴⁸

*"Gâfil geçürme fırsatı kim bâğ-ı âlemin
Gül devri gibi devleri nâ-pâyândur."*³⁴⁹

*Minnet Huda'ya devlet-i dünya fena bulur
Baki kalur sahife-i âlemde adumuz"*³⁵⁰

Yazar Bakî'nin şairliğinin, ince ve derin ilhamlarla bezeli sihirli bir etkisinin olduğunu söyler. Bakî'nin bir gazelini bu söyleyişe örnek gösterir.³⁵¹

*"Nâm u nişâne kalmadı fasl-ı bahârdan
Düşdü çemende berg-i dıraht itibârdan*

*Eşcâr-ı bâğ hırka-i tecrîde girdiler
Bâd-ı hazân çemende el aldı çenârdan*

*Her yaneden ayağına altun akup gelir
Eşcâr-ı bâğ himmet umar cûy – bârdan"*³⁵²

---

³⁴⁶ İmzasız, "Musâhabe", *Mecmua-i Edebiyye*, n. 41, 282 zilkade 1317/28 Mart 1900, İstanbul, s.1.

³⁴⁷ A.g.m., s.1

³⁴⁸ A.g.m., s.1

³⁴⁹ A.g.m., s.1

³⁵⁰ A.g.m., s.1

³⁵¹ A.g.m., s.2

³⁵² A.g.m., s.1

4.2.2. Edebiyat Tarihi Üzerine Teorik Tenkit Yazıları

4.2.2.1 İmzasız, Tadrîsât-ı Tarihiyye'nin Kısım-ı Edebîsi

Mecmua-i Edebiyye'nin elli birinci sayısında “*Musâhabe*” başlığı ile çıkan eleştirel yazıda edebi eserlerin yazıldıkları dönem hakkında okuyucuyu bilgi sahibi yapması ve edebiyat tarihi yazılmasının gerekliliği üzerinde durulur.³⁵³

Yazara göre, bir insan mensup olduğu devletin tarihini bilmekle yükümlü olduğu kadar, konuştuğu dil hakkında da bilgi sahibi olmalıdır. Bu dil ile yazılmış edebi eserleri ve edebiyat tarihini de öğrenmelidir.³⁵⁴

Yazara göre, bir edebi eserin en büyük görevi ait olduğu milletin manevi ihtiyaçlarına cevap vermesidir. Çünkü fikir ve kalp dünyası manevi bir terbiyeye muhtaçtır. Bu terbiye sayesinde insanlar doğru düşünmeyi ve doğru karar vermeyi öğrenir. İşte bu noktada bu terbiyeyi en etkili şekilde öğreten kaynak, edebi eserlerdir. Bir edebi eserin, edebiyat dünyasındaki mahiyetini anlatmak, edebiyat tarihi sayesinde mümkündür. Bundan dolayı edebiyat tarihi alanına ayrıca bir önem verilmeli ve geliştirilmesi için ciddi araştırmalar yapılmalıdır.³⁵⁵

Yazara göre, Nef 'i ve Nedim'den iki kasîde alınıp edebi zevki olan fakat bilgisi bulunmayan bir kişiye okutulsa bu kişi bu eserlerin tarihsel arka planı hakkında bir fikir yürütemez.

Yazar, Nefi'nin kasîdelerinin savaş tasvirleri içerdiğinden yola çıkarak o dönem insanların ruh halleri üzerinde savaşın büyük bir etkisi olduğunu anlamanın çok da zor olmadığını belirtir. Bununla birlikte Nedim'in kasîdelerinde bulunan güzellik, estetik, zevk ve sefa tasvirlerinden de dönem insanının ilgi alanı ortaya çıkar.³⁵⁶

---

³⁵³ İmzasız, “Musâhabe; Tadrîsât-ı Tarihiyye'nin Kısım-I Edebîsi”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.51, Rebiülevvel 1318/ 28 Haziran 1900, İstanbul, s.1.

³⁵⁴ A.g.m., s.1

³⁵⁵ A.g.m., s.1

³⁵⁶ A.g.m., s.1

Yazara göre, bir edebi eseri içinde bulunduğu zamanın ve insanların ruh halini yansıtan özel bir yapı olarak anlamak mümkündür.³⁵⁷

Yazar, Bağdat Fatihi olarak bilinen IV. Murat'ın seferlerinin bilgisini tarihten öğrendiğimiz gibi Nefi'yi neden boğdurduğunu da yine tarihten öğrendiğimizi söyler.³⁵⁸

Yazara göre, bir edebi eseri tenkit ederken o dönemin siyasi, sosyal, dini, kültürel özelliklerinin bilinmesi çok önemlidir. Bundan dolayı, edebiyat tarihi eğitimine özen verilmelidir. Hatta yazar, bir şâirin şiirinden önce biyografi bilgisinin verilmesini daha faydalı bulur. Yazar, bu söylediği bilgilere uygun olarak oluşturulmuştur bir ders kitabının şu an mevcut olmadığını söyler. Hatta edebi dönemleri anlatan bir kitap dâhi yoktur. Fakat eski edebiyatla ilgili olan tabakat ve tezkire kitaplarında epeyce bilgi yer alır.³⁵⁹

Yazara göre, son yüz yıldır doğru düzgün bir tezkire ve tabakat kitabı çıkmamıştır. Yazar bu görevin, bu dönemin edebiyatçılarına ait olduğunu söyler.³⁶⁰

Yazar, Cevdet Paşa'nın tarihinden başlayarak bir edebiyat tarihi oluşturmanın çok da zor olmadığını belirtir. Çünkü Cevdet Paşa, eserlerinde bu bilgilerin çoğunu zaten vermiştir. Yazara göre, bu yüzyılın edebiyat tarihinin oluşturulması, önceki yüzyılların edebiyat tarihlerinin araştırılması konusunda önemli bir zemin oluşturacaktır.³⁶¹

4.2.2.2. Musâhabe (Osmanlı Tarihi)

Mecmua-i Edebiyye'nin otuz yedinci ve otuz sekizinci sayılarında yayınlanan "Muhasabe; Sene-i şemsiye hesâbıyla Saltanat-ı Osmâniye'nin 600. senesi" başlıklı makalede ve "Musâhabe; Elvâh-ı Tarihiyye" başlıklı imzasız

---

³⁵⁷ A.g.m., s.1

³⁵⁸ A.g.m., s.1

³⁵⁹ A.g.m., s.1

³⁶⁰ A.g.m., s.1

³⁶¹ A.g.m., s.1

makalede, Osmanlı tarihini anlatacak kasîdelerin, gazellerin, destanların gerekliliği üzerine durulmuştur.³⁶²

Yazar, *Mecmua-i Edebiyye*'nin otuz yedinci sayısındaki musâhabesinde Ebüzziyâ Tevfik Beyefendi'nin *Mecmûa-i Ebüzziyâ*'da neşrettiği makalesinde Osmanlı'nın kuruluşunun altı yüzüncü senesini kutladığını söyler. Bu makale içeriği sebebiyle bütün Osmanlı yayın hayatının gündemine oturmuştur.³⁶³

Yazar, Ebüzziyâ Tevfik'in miladi "1900" senesini Osmanlı Saltanatı'nın altı yüzüncü senesi ilan etmesini eleştirir. Yazara göre, bu tarihsel hesaplama yanlıştır. Yazar, tarihçilerin de bileceği üzere "688" senesinde, Sultan Osman Han Karacahisâr'ı fethettiği zaman ona, Sultan Alâaddin tarafından beylik alametleri verildiğini hatırlatır. Bu tarihten on bir sene sonra Osmanlı Devleti kuruldu, diyerek düzeltmede bulunur.³⁶⁴

Yazara göre, altı yüzüncü sene önemli bir tarihtir. Yazar, bu tarihi yüceltmek için daha önce de bazı çalışmalar yapıldığından bahseder. Yazar bu çalışmalara örnek olarak, Münif Paşa'nın "*Destan-ı Âl-i Osmân*" eserini gösterir. Yazar, Ebüzziyâ Tevfik Bey'e Osmanlı'nın altı yüzüncü senesi ve Sultan Abdülhamid'in saltanatının yirmi beşinci senesi olduğunu duyurduğu bu senenin yüceltilmesine hizmet etmek için şiirler yazmayı teklif eder.³⁶⁵

Yazar, bu tarihlerin yüceltilmesi için tarihi kasîdeler söylenmesi gerektiğini, bu kasîdelerin Osmanlı edebiyatı için şeref göstergesi olacağını belirtir.³⁶⁶

Yazar, Ebüzziyâ Tevfik Bey'in hesabına göre Eylül'ün yirmi ikisine kadar epeyce zamanın olduğunu hatırlatır. Ebüzziyâ Tevfik Bey'in bu yolda "*Destân-ı Mefharet-i Âli Osman*" isimli bir eser vücuda getirecek olduğu takdirde Osmanlı şiir sahasında büyük bir başarı kazanacağını söyler. Yazar, son olarak "*İşte şâirlerimiz*

---

³⁶² İmzasız, "Musâhabe; Sene-i Şemsiye Hesâbıyla Saltanat-ı Osmâniye'nin 600. Senesi", *Mecmua-i Edebiyye*, 29 Şevval 1317/ 29 Şubat 1900, n. 37, İstanbul, s.1

³⁶³ Agm.s.1

³⁶⁴ Agm.s.1

³⁶⁵ Agm.s.1

³⁶⁶ Agm.s.1

için yeni bir meydan. En kudretli şâirin en ulvi şiiri yazacağından şüphemiz yoktur.” diyerek yazısını sonlandırır.³⁶⁷

Mecmua-i Edebiyye'nin otuz sekizinci sayısında da bir önceki musâhabedeki konuya devam edilmiştir.³⁶⁸

Yazara göre, milli tarihimizin her safhasında şiire hizmet edecek ulvi meseleler, sebepler ve şahıslar bulunmaktadır. Yazara göre, her bir tarihi olay farklı farklı güzellikte şiirlere kaynak olabilir.³⁶⁹

Yazar, Osmanlı'nın Rumeliye geçişinden, Şehzade Süleyman Paşa'nın Aydıncık gezilerinden örnekler verir.³⁷⁰

Yazar, son olarak şâirlere tarihimizdeki olaylardan ilham vermek için sonraki yazılarında Osmanlı Tarihine değineceğinden bahseder.³⁷¹

4.2.2.3. Bir Mecelle-i Cemîle; Tarih-i Edebiyat-ı Osmânîyye

Mecmua-i Edebiyye'nin otuz birinci sayısında çıkan musâhabede İtalyalı Toderini³⁷² isminde bir yazarın *Osmanlı Edebiyatı Tarihi* yazması konu edinmiştir.³⁷³

Yazar, Toderini'nin yazdığı Osmanlı Edebiyatı tarihinin haberini *İkdâm Gazetesi*'nin “Fi yirmi bir Kânûn-ı Evvel” tarihli nüshasında bulunan bir musâhabeden öğrenmiştir. *İkdâm* gazetesi bu konuya ilişkin olarak, edebiyatımızın henüz ciddi bir tarihi yazılmadı, vaktiyle faziletli bir genç bu yolda önemli teşebbüslerde bulundu fakat başarılı olamadı, demiştir. *İkdâm* gazetesi,

---

³⁶⁷ Agm. ,s.1

³⁶⁸ İmzasız, “Musâhabe, Elvah-ı Tarihiyye,” 6 Zilkade 1317, 8 Mart 1900, n. 38,İstanbul, s.1.

³⁶⁹ Agm. s.1

³⁷⁰ Agm.s.1

³⁷¹ Agm. s.1

³⁷² Coşkun, S. Vildan, “ Toderini Gian Battista”, TDV İslâm Ansiklopedisi, 41. Cilt,İstanbul, s. 208-209.

³⁷³ İmzasız, Musâhabe, Bir Mecelle-i Cemile, Tarih-i Edebiyat-ı Osmanîyye, n. 31, 10 Ramazânul Mübârek 1317/11 Kânun-i Sâni 1900, İstanbul, s.1

“Edebiyatımızın tarihi yoktur.” desek kimse sessiz kalmaz ama edebiyat tarihimizi yazmak, yayınlamak 1789 senesinde Paris’de bir İtalyana kalmıştır, der.³⁷⁴

Yazar, Avrupa dillerinde yazılan Osmanlı edebiyatı tarihlerinin yeni olmadığını, kendisinin de İngilizce yazılmış bir eser gördüğünü söyler. Yazara göre, Almanca ya da daha başka dillerde de henüz kendilerinin haberdar olmadıkları eserler yazılmış olabilir. Yazar, antika kitaplar konusunda devrin edebiyatçılarının lakayd (kayıtsız) olduğundan yakınıır. Yazar, milli fikirlerimizin mahsûlü olan kitapların saklanması ve korunması amacıyla kütüphaneler açılırken, başka milletlerin bize dair yazdıkları eserleri toplamayı kimse akıl edememiştir, der.³⁷⁵

Yazar, edebiyat tarihi yazılma çalışmalarını son derece gerekli görür. Yazar, böyle bir tarih yazılmasa da kendi zamanlarına kadar basılan her cins kitaptan bir örnek alınıp, kütüphanelerin birinde toplanacak olursa, günün birinde bu işe girecek olan yazarın başarısının artmasına hizmet edilir, der.³⁷⁶

Yazara göre, bunun gibi Osmanlı edebiyatı tarihi yazmak için gerekli olan kitaplar, kütüphanelerimizde mevcuttur. Fakat bunlar son derece karmaşık durumdadır. Bu kitapların yıllarına göre tasnifi gereklidir. Yazar, önceleri tezkirelerin edebiyat dairesinin vazgeçilmez parçası olduğunu hatırlatır, şimdiki yazarların bu işten de vazgeçmesinden yakınıır.³⁷⁷

Yazar Âşık Çelebi tezkiresi, Latîfi tezkiresi gibi tezkirelerin Osmanlı Edebiyatı Tarihi yazacaklara örnek olabileceğini söyler. Yazar, Sultan II. Mahmud devrinden, kendi zamanına kadar gelen edebiyatçıları anlatan bir tezkirenin henüz yazılmadığından yakınıır. Yazara göre, bu geçen süre zarfında yayınlanan eserleri toplamak çok zor olacaktır, hatta belki de basılma imkânı bulamamış gayet kıymetli eserler gözden kaçırılacaktır.³⁷⁸

---

³⁷⁴ Agm.,s.1

³⁷⁵ Agm.,s.1

³⁷⁶ Agm.,s.1

³⁷⁷ Agm.,s.1

³⁷⁸ Agm.,s.1

Yazar, Osmanlı edebiyatı tarihinin tam ve eksiksiz bir şekilde yazılmasının son derece zor olduğunu, bu işin sabır, gayret ve çalışma isteyen bir iş olduğunu söyler. Yazara göre bu işi başarmak da hayli zaman alır. Yazar, Osmanlı edebiyatı tarihi yazılincaya kadar geçecek süre zarfında eski tezkirelerin devamının yazılmasının gerekliliğini vurgular.³⁷⁹

Yazara göre, eski tezkireler kendi zamanının edebiyatçılarına gelinceye kadar devam ettirilmelidir. Yazar, eğer bu işi başarabilirsek edebiyatımıza büyük bir hizmet etmiş oluruz diyerek yazısını sonlandırır.³⁸⁰

4.3. Yabancı Edebiyatlar ve Edebiyatçılar Üzerine Eleştiriler

4.3.1. Yabancı Edebiyatçılar Üzerine Eleştiriler

4.3.1.1. Mecmûa; Theophil Gautier'in Menbâ Şiirine Dair

Mecmûa-i Edebiyye'nin on altıncı sayısında “Asar-ı Edebiyye; Menbâ” başlığıyla Theophil Gautier'in *Menbâ* (*Kaynak, La Source*) şiiri yayımlanır. Bu şiirin sonunda “Mecmûa” başlığıyla şiire dair kısa bir değerlendirme yazısı bulunur.³⁸¹

Yazar, Theofil Gautier'in şiirinin son derece nazik hayallerle bezeli olduğunu söyler. Yazara göre, şiirdeki kaynaktan çıkıp büyümek isteyen su gibi; insan da yoktan var olunca, biraz da dünyayı anlamaya başlayınca parlak hayaller kurar. Yazara göre, insan, bu parlak hayallerden kendine bir istikbal hazırlamak ister ancak adımlarının altındaki boşluğu göremez.³⁸²

Yazar son olarak “*İşte Fransız şâir-i mukteditri Monsieur (Theophil Gautier) beş on satırlık bir nazmı içinde şu büyük hakikati ne güzel anlatmağa muvaffak olmuştur. Üstâdâne, hakîmâne şiir söylemek böyle olur!*” demiştir.³⁸³

---

³⁷⁹ Agm.,s.1

³⁸⁰ Agm.,s.1

³⁸¹ İmzasız, “Mecmua”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 16, 23 Cemaziyelevvel 1317/28 Eylül 1899, İstanbul, s.1-2.

³⁸² Agm.,s.1

³⁸³ Agm.,s.1

4.3.1.2. Musâhabe; Pierre Loti

Mecmua-i Edebiyye'nin kırkıncı sayısında imzasız olarak yayımlanan “*Musâhabe*” başlıklı yazı Türk dostu olarak bilinen Pierre Loti'nin hayatı ve edebi kişiliği üzerinedir.³⁸⁴

Yazar, Fransa'nın Encümen-i Dâniş üyelerinden olup, Fransız Eğitim Bakanlığı tarafından, Hindistan ve İran'a bir seyahat ile memur kılınmış ünlü hikâyeci Monsieur Pierre Loti'nin, Fransa'ya giderken bir iki günlüğüne İstanbul'da misafir olmasından bahseder.³⁸⁵

Yazar, Pierre Loti'nin Osmanlı edebiyatçıları tarafından da bilindiğini vurgular. Pierre Loti'nin bundan yirmi beş sene önce Fransız Donanması'nda edebi yeteneği keşfedilmiş ve Encümen-i Daniş üyeliğine alınmıştır. Bu başarısını Pierre Loti şark ve şark'a ait âdet ve ahlâk hakkında yazdığı bir esere borçludur. Fakat yazar, onun bu eserinin aslında yetersiz olduğunu söyler. “*Aziyâde*” isimli eseri Osmanlı ülkesinde yaşanan bir aşk macerasını anlatmış olduğu halde eserde bulunan âdetler ve ahlâk kuralları Osmanlı yaşayışından tamamen farklıdır. Yazar, “*Aziyâde*” isimli eserin önemli bir edebiyatçımız tarafından da yukarıda belirtilen noktadan eleştiri aldığını belirtir. Bundan dolayı yazar, “*Aziyâde*” isimli eserin başarısını ifade tarzı ve üslubuna bağlar.³⁸⁶

Yazara göre, Pierre Loti bu eserini daha çok şâirane hayallerden oluşturmuştur. Yazar, Pierre Loti'nin şâirane tasvirlerde gerçekten çok başarılı olduğunu vurgular. Yazara göre, Pierre Loti'nin üslubu onun Fransız Encümen-i Danişi'ne kabul edilmesini sağlar.³⁸⁷

Yazar, Pierre Loti'nin Fransız Eğitim Bakanlığı'nca Asya gezisi ile görevlendirilmesi sonucu bu memleket hakkında da bilgi edindiğini söyler.

---

³⁸⁴ İmzasız, “Musâhabe”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 50, 23 Safer 1318/ 21 Haziran 1900, İstanbul, s.1.

³⁸⁵ A.g.m., s.1

³⁸⁶ A.g.m., s.1

³⁸⁷ A.g.m., s.1

Yazara göre, bütün bu geziler Pierre Loti'nin sanatçı kişiliğini oldukça beslemiştir.³⁸⁸

Yazar, Pierre Loti'nin bu gezilerini anlattığı seyahatnamenin üç cilt şeklinde yayımlanacağını, Fransız gazetelerinden öğrendiğini belirtir. Yazar, bu eserin yayımlanıp okunulduğunda değerlendirileceğini belirtir.³⁸⁹

4.3.2. Yabancı Edebiyatlar Üzerine Teorik Tenkit Yazıları

4.3.2.1. *Mecmua-i Edebiyye*'de “Edebiyat-ı Milele Bir Nazâr”

Mecmua-i Edebiyye'de dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci ve dokuzuncu sayılarda “Edebiyat-ı Milele Bir Nazâr” başlıklı altı makale yayımlanmıştır. Bu makalelerin konusu genel itibari ile eski Yunan edebiyatı ve devreleridir. *Mecmua-i Edebiyye*'nin on beş, on altı ve on yedinci sayılarında bu başlıkla yayımlanan makaleler ise Latin edebiyatı tarihini konu edinir.³⁹⁰

Mecmua-i Edebiyye'nin dördüncü sayısında, imzasız olarak yayımlanan “Edebiyat-ı Milele Bir Nazâr; Yunan-ı Kadîm Edebiyatı” başlıklı birinci makalede yazar, her kadim milletin edebiyatında olduğu gibi Yunan-ı kadîm edebiyatında da manzum eserlerin mensur eserlerden önce meydana geldiğini söyler. Yazar, bundan dolayı Yunan edebiyat tarihinin araştırılmasına şiirlerden başlanması gerektiğini söyler. Ayrıca yazar, bu alanın uzmanlarının eski Yunan edebiyatını beş devreye ayırdıklarını ekler.³⁹¹

Birinci devre tarih öncesi devir olarak adlandırılır. Hâli hazırda bu devre ait eserler bulunamadığı için yazar bazı tahminlerden yola çıktığını belirtir. Kadim Yunan'ın kuzeyine yerleşmiş ve Hinduların kutsal kitabı olan *Veda* metinlerinden etkilenmiş kavimlerin, Yunanlılarla münasebeti sonucu Yunan edebiyatında *Veda*

---

³⁸⁸ A.g.m., s.1

³⁸⁹ A.g.m., s.1

³⁹⁰ İmzasız, “Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar; Yunan-ı Kadim Edebiyatı”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.4 28 Safer 1317/6 Temmuz 1899, İstanbul, s.2.

³⁹¹ A.g.m., s.2

tesirinin bulunabileceğinden bahseder. Bundan dolayı yazar kadim Yunan edebiyatının en eski devrelerinde din kaynaklı şiirlerin bulunabileceğini fakat bu şiirlere hâli hazırda ulaşamadığını söyler.³⁹²

Kadim Yunan edebiyatında sonraki devrenin “*Homeros Devresi*” olarak adlandırıldığını ve bu devreden geriye bir takım şiirlerin kaldığını söyler. Bunlardan “*İlyada ve Odysseia*”nin günümüze kadar ulaştığını söyler. Yazar, *İlyada*’da Truva Savaşı’nın en önemli olaylarından Akhilleus (Aşil) ve Agamemnon arasındaki çatışmanın konu edinildiğini söyler. Yazar, Truva Savaşı’nın milattan önce on üç veya on ikinci asırda olduğu halde, *İlyada*’nın milattan önce onuncu veya dokuzuncu asırda yazılmış olabileceğini söyler.³⁹³

Yazar, *Odysseia*’nın *İlyada*’nın devamı niteliğinde olduğunu ve Yunan kahramanı Odysseus’un Truva’nın düşüşünden sonra vatanı İthaka’ya yaptığı maceralarla dolu uzun yolculuğunu anlattığını söyler. Yazar, *İlyada ve Odysseia*’nın edebi ve tarihi açıdan olduğu kadar, kadim Yunan’ın siyasi yapı ve olaylar hakkında da bilgi verdiğini söyler.³⁹⁴

Mecmua-i Edebiyye’nin beşinci sayısında “Tarih-i Edebiyat-ı Milel’e Bir Nazar” başlığıyla Yunan edebiyatından bahsedilmeye devam edilir.³⁹⁵

Yazar, Homeros’un eserlerin edebi ve tarihi bir kaynak olmasının yanı sıra, dönemin idari ve siyasi yapısının da bu eserlerden anlaşılabilceğini söyler. Yazar, Homeros’un eserlerinin ilk olarak sözlü bir şekilde meydana getirildiğini, dönemin halk ozanlarının bu eserleri söyleyerek yaygınlaştırdığını belirtir. Yazar, bundan dolayı Homeros’un eserlerinde halk ozanlarının da katkısı olduğunu söyler.³⁹⁶

Yazar, Homeros’un vefatından sonra halk şâirlerinin şehirden şehre gezerek, *İlyada ve Odysseia*’nin en güzel parçalarını halka aktardıklarını ve bunu bir meslek

---

³⁹² A.g.m., s.2

³⁹³ A.g.m., s.2

³⁹⁴ A.g.m., s.2

³⁹⁵ İmzasız, “Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar” *Mecmua-i Edebiyye*, n.5, Rebiülevvel 1317/13 Temmuz 1899, İstanbul, s.2-3.

³⁹⁶ A.g.m., s.2

haline getirdiklerini ve böylece Homeros'un eserlerinin halkın zihninde yer ettiğini söyler. Yazar, *Oddysseia* ve *İlyada*'nın Atina hâkimlerinden Peisistratos'un emriyle kâğıda geçirildiğini söyler. Daha sonra Alexander'in da içinde bulunduğu eleştirmenlerin bu eserleri günümüze ulaştırdığını söyler.³⁹⁷

Yazar, Homeros'dan sonra Hesiodos'un Yunanistan'daki en önemli şâirlerden olduğunu söyler. Yazar, Hesiodos'un eserlerinden "*Thegonia*" (*Tanrıların Doğuşu*)nın Yunan tanrılarını anlattığını söyler. Yazarın, "*Mesâi ve Eyyâm*" (*İşler ve Günler /Erga kai Hemerai*) eserinin ise öğretici bir nitelikte olup, çiftçilik, bağcılık, ev yönetimi, ticaret ve gemicilik konularından bahsettiğini belirtir. Yazara göre Homeros, şâirlik yeteneği bakımından Hesiodos'tan daha üstündür. Yazara göre Hesiodos'un üslubu pek parlak olmasa da ifade tarzı yalındır.³⁹⁸

Yazar, Homeros devrinden sonra gelen devreye "Periyod Lirik" demiştir. Yazar, bu dönem şiirlerinin güzel sesli şâirlerce icra edildiğini fakat bu şiirlerin günümüze ulaşamadığını üzülenek söyler.³⁹⁹

Yazar milattan önce yedinci asırda yaşamış, Paroslu Arkhilokhas ve Alkaios adlı iki şâirden bahseder. Yazar, Alkaios gibi Bozcaada'da doğan şâir Sappho'nun eserlerinden bazılarının kısmen de olsa günümüze ulaştığını söyler. Yazar, milattan önce beşinci asırda yaşamış "Anakreon" adında lirik bir ozanın varlığından bahseder.

400

Yazar milattan önce beş yüz yirmi senesinde yaşayan "Pindaros" isimli şâirin dönemin en ünlü şâiri olduğunu söyler. Yazar Pindaros'un sayısız şiirlerinden günümüze ulaşan birçok şiir olduğunu, bu şiirlerin siyasal, sosyolojik ve mitolojik konulu olup devrin siyasi şahsiyetlerine övgü niteliğini taşıdığını vurgular. Yazar, Pindaros'un şiirlerini, muhteşem, ahenkli ve etkili bulduğunu söylerken; teşbih ve istiarelerin çokluğunu eleştirir.⁴⁰¹

---

³⁹⁷ A.g.m., s.2

³⁹⁸ A.g.m., s.2

³⁹⁹ A.g.m., s.3

⁴⁰⁰ A.g.m., s.3

⁴⁰¹ A.g.m., s.3

Mecmua-i Edebiyye'nin altıncı sayısında bulunan “Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar” adlı makalede Yunan edebiyatı anlatılmaya devam edilir.⁴⁰²

Yazar, kadim Yunan edebiyatında şiirin tiyatro oyunlarına karıştırılmasıyla “Periyod Dramatik” adlı bir devrenin oluştuğunu anlatır. Yazar, bu devre ait pek çok seçkin eserin bulunduğunu, bu devrede ilk olarak “facia tahriri” (tragedya)nin ilerleme imkânı bulunduğunu söyler.⁴⁰³

Yazara göre, özellikle milattan önce altıncı ve yedinci asırlarda meydana gelen büyük faciaların etkisi bu tragedyalarda görülür. Yazar, ilk tragedyalarda şiir okunan bölümün daha fazla olduğunu, şiirler arasında az da olsa diyaloglara yer verildiğini söyler. Yazar, bu tragedyalarda karşılıklı konuşmadan çok şiirin yer aldığını fakat sonraları Aiskhylos (Eshilos), Sofokles, Euripides gibi yazarların eserlerinde ise şiirin yalnız bir iki yerde görüldüğünü söyler.⁴⁰⁴

Yazara göre Aiskhylos kadim Yunan’da tragedya alanında özel bir tarzın mucididir. Yazar, Aiskhylos yetmiş seksen kadar eser yazmış olsa da bunlardan yalnızca “*Müstediyeler (Yakarıcılar), Tebâi Önünde Yedi Sergende (Tebâi’ye Karşı Yediler), İrâniler (Persler), Promete, Agamennon, Eumenidler*” adlı eserlerin kendi zamanında bilindiğini söyler. Yazar, Aiskhlos’un tragedyalarında tanrı karakterlerini mükemmel bir biçimde ifade ettiğini söyleyip bu konudaki ustalığını övmüştür.⁴⁰⁵

Yazar, Aiskholos’dan kırk sene sonra edebiyat âleminde adını duyuran Sofokles’in “*Ajax, Antigone, Elektra, Kral Oedipus, Oeidipus Kolonos’ta, Philoctetes, Trakhisli Kadınlar*” adlı eserlerinin kendi zamanlarında bilindiğini söyler.⁴⁰⁶

---

⁴⁰² İmzasız, “Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.6, 12 Rebiülevvel 1317/20 Temmuz 1899, s.2-3, İstanbul.

⁴⁰³ A.g.m., s.2

⁴⁰⁴ A.g.m., s.2

⁴⁰⁵ A.g.m., s.2

⁴⁰⁶ A.g.m., s.2

Yazar, Sofokles'in karakterleri idealize ederek tasvir ettiğini fakat bunu yaparken bile kader olgusundan kaçılmayacağı gerçeğini, edebi ve ahenkli bir üslupla anlattığını belirtir.⁴⁰⁷

Yazar, Aristo'nun en iyi tragedya yazarı olarak Euripides'i gösterdiğini söyler. Yazar, bu görüşe katılmakla birlikte Akhleus ve Sofokles'in edebi ustalığının daha fazla olduğunu söyler. Yazar, Euripides tarafından yetmiş beş kadar eser yazıldığını bilindiğini fakat bunlardan yalnız on sekizinin devrine kadar ulaştığını söyler. Yazara göre, Euripides romantizm ekolünün mucididir. Yazar, Euripides'in eserlerinde çatışmaları tasvir etme gücünün insanı hayrette bıraktığını söyler.⁴⁰⁸

Yazar, Euripides'in tragedyalarındaki kadın karakterlerinin idealize edildiğinden bahseder. Yazara göre Euripides'in karakterleri, kendi kaderlerini kendileri çizen karakterlerdir.⁴⁰⁹

Yazar, kadim Yunan'da dördüncü asrın başından itibaren komedyaların görülmeye başladığını söyler. Bu alanda en başarılı ismin Aristofanes olduğunu belirtir. Yazara göre, Aristofanes yazdığı komedyalarda insanlığın zayıf ve aciz taraflarını ustalıkla işler. Yazar, Aristofanes'in elli dört komedi yazdığı bilirse de kendi devrine bunlardan yalnızca on birinin ulaştığını söyler.⁴¹⁰

Yazar, Aristofanes'in komedyalarının özel bir kanunla yasaklandığını, Aristofanes'den sonra yazılan komedyalara “*yeni komedy*” ismi verildiğini, bunların da yalnızca ahlâki eleştiri mahiyetinde olduğunu söyler. Yazara göre, bu tarzın en başarılı sanatçısı olan Menandros'un eserlerniden pek azı varlığını sürdürebilmiştir.⁴¹¹

Yazar, kadim Yunan'ın tarih alanındaki en önemli isminin Halikarnas şehrinde doğan Heredot olduğunu söyler. Heredot'un tarihinde sade, açık ve ahenkli

---

⁴⁰⁷ A.g.m., s.2

⁴⁰⁸ A.g.m., s.2

⁴⁰⁹ A.g.m., s.3

⁴¹⁰ A.g.m., s.3

⁴¹¹ A.g.m., s.3

bir dil kullandığını ve öznellikten uzak bir şekilde tarihi olayları kaydettiğini söyler.⁴¹²

Mecmua-i Edebiyye'nin yedinci sayısında yayımlanan “Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar” adlı makalede kadim Yunan edebiyatçıları ve tarihçileri anlatılmaya devam edilir.⁴¹³

Yazar, Ksenofon'un kadim Yunan edebiyatında çok önemli bir yeri olduğunu belirtir. Eserlerinden “*Hellenica*” ve “*Anabasis*”i zikreder, Yazar, Ksenofon'un sade ve akıcı bir üslubunun olduğunu söyler.⁴¹⁴

Yazar, dönemin önemli isimlerinin de takdirini kazanmış olan Polibios'dan bahseder. Yazar, Polibios'un “*Tarih (The Histories)*” adlı eserinin “40” ciltten oluştuğunu; ancak bunlardan yalnızca beş cildinin kendi zamanına ulaştığını haber verir.⁴¹⁵

Yazar, kadim Yunan tarihçilerinden Diodorus'tan da bahseder. Yazar, Diodorus'un Roma İmparatorlarından Sezar ve Augustus zamanında yaşadığını “*Tarih Kitaplığı (Bibliotheke Historike)*” adlı eserinin kırk ciltten oluştuğunu fakat bunlardan bir kısmının kendi zamanlarına ulaştığını söyler.⁴¹⁶

Yazar, yine kadim Yunan tarihçilerinden “Plutarhos”un ismini zikrederken, tarihçinin “Chaeronea” şehrinde doğduğunu ve onun “*Roma ve Yunan Meşâhîri'nin Hayatı (Paralel Yaşamlar)*” adlı eserinin önemli olduğunu söyler.⁴¹⁷

Yazar, Roma imparatorlarından Augustos'un devrinde yaşamış olan “Dionysius Halikarnossoslu” adlı tarihçinin yirmi ciltlik bir tarih kitabı yazdığının

---

⁴¹² A.g.m., s.3

⁴¹³ İmzasız, “Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.7, 19 Rebiülevvel 137/26 Temmuz 1899, İstanbul s.2.

⁴¹⁴ A.g.m., s.2

⁴¹⁵ A.g.m., s.2

⁴¹⁶ A.g.m., s.2

⁴¹⁷ A.g.m., s.2

bilindiğini [*Antiquitates Romanane (Roma'nın Eski Tarihi)*] bunlardan yalnızca on bir tanesinin devrine ulaştığını söyler.⁴¹⁸

Yazar, Yunan edebiyatı tarihini anlatırken hitabet konusuna da değinir ve Yunan belagat tarihini üç kısma ayırır. Bunların Perikles, Demosthenes ve Hristiyanlık devresi olduğunu söyler. Yazar, Atina'da belagat ve hitabetin çok eski zamanlardan beri olduğunu fakat bunların elde edilemediğini söyler.⁴¹⁹

Mecmua-i Edebiyye'nin sekizinci sayısında da "Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar" adı altında eski Yunan edebiyatı anlatılmaya devam edilir.⁴²⁰

Yazar, Yunan hatiplerinden eserleri kendi zamanına kadar ulaşan ilk isim olarak M.Ö. (449-378) yaşamış olan "Lysias"ı zikreder. Yazar, adı geçen hatibin otuz dört kitadan oluşan güzel bir nutkunun (söylev) kendi zamanlarına ulaştığını, bu eser incelenecek olursa hatibin belagat tarzı hakkında bilgi sahibi olunabileceğini söyler.⁴²¹

Yazar, "Isokrat" isimli bir başka hatibin savunmalarıyla şöhret kazandığını ve kendi zamanına nutuk şeklinde düzenlenmiş dört eserinin ulaştığını söyler.⁴²²

Yazar, Yunan hatipliğinin en parlak devrinin "Aeschines" adlı bir hatipten sonra başladığını söyler. Yazara göre adı geçen hatip "Demosthenes" kadar olmasa da yine de büyük bir hatipdir.⁴²³

Yazar, M.Ö. 322 senesinde vefat eden Demosthenes'in Yunanistan'ın baş hatiplerinden olduğunu, şimdiye kadar hiçbir milletin onun kadar iyi bir hatip yetiştirmedeğini söyler. Yazar, Demosthenes'in hitabetlerindeki etkili söyleyiş tarzının, onun yaradılışından kaynaklanmadığını, belki de çalışarak Demosthenes'in

---

⁴¹⁸ A.g.m., s.2

⁴¹⁹ A.g.m., s.2

⁴²⁰ İmzasız, "Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar", *Mecmua-i Edebiyye*, n.8, 26 Rebiülevvel 1317/3 Ağustos 1899, İstanbul, s.2.

⁴²¹ A.g.m., s. 2

⁴²² A.g.m., s.2

⁴²³ A.g.m., s.2

bu olgunluğa eriştiğini söyler. Yazara göre, Demosthenes'in yüksek bir üslupla oluşturduğu konuşmalarında, Atina'ya saldıran Büyük İskender'in babası Kral Philip'e karşı beslediği kin ve düşmanlığın etkisi açık bir şekilde görülür. Yazar, Demosthenes'in belagatının bu düşmanlığa hizmet ettiğini, Demosthenes'in eserlerinin Philip'in adıyla anıldığını söyler. Yazar, Demosthenes'in ifadesinin etkili, güzel ve yerli yerinde olduğu kadar sadeliği ile de meşhur olduğunu söyler. Yazar, hiç kimsenin Demosthenes kadar hikmetli sözler söyleyerek savunma yapamadığını belirtir.⁴²⁴

Mecmua-i Edebiyye'nin dokuzuncu sayısında “Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar” başlığıyla Yunan edebiyatı tarihi anlatılmaya devam edilir.⁴²⁵

Yazar, bu makalede edebiyat tarihine dair bilgiler verilirken, felsefe ve ahlâka ilişkin konulara da değinilmesini gerekli görür.⁴²⁶

Yazara göre, felsefe eski Yunan'da Sokrates'e kadar hak ettiği ilgiyi görememiştir. Yazar, Sokrates'in felsefede bir çığır açmadığını fakat öğrencileri Ksenophon ve Platon'un bıraktıkları eserlerde Sokrates'in açık bir etkisinin görüldüğünü belirtir. Yazar, Ksenophon'un eserlerinden bazılarının ismini sayar: “*Sokrat'ın Anıları, Memorabilia Oeconomicus, Hieoro, Anabasis*”⁴²⁷

Yazar, Platon'dan “Eflâtun” diye söz ederek, onun eserlerini genellikle diyaloglar halinde oluşturduğunu söyler. Yazar, Eflâtun'un bu şekilde yazdığı eserlerin yirmi sekizden az olmadığını, gayet etkileyici bir dillerinin olduğunu, bir filozofun değil de adeta hassas bir şâirin elinden çıkmışa benzediklerini söyler.⁴²⁸

Yazar, Yunanistan'ın felsefe tarihinde Eflâtun'dan sonra kendisine yer etmiş bir diğer ismin Eflâtun'un öğrencisi “Aristo” olduğunu söyler. Yazara göre Aristo'nun Eflâtun'dan ayrıldığı noktalar mevcuttur. Yazar, Aristo'nun eserlerinin ve

---

⁴²⁴ A.g.em., s.2

⁴²⁵ İmzasız, “Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.9, 4 Rebiülevvel 1317/10 Ağustos 1899, s.3, İstanbul.

⁴²⁶ A.g.m., s.3

⁴²⁷ A.g.m., s.3

⁴²⁸ A.g.m., s.3

felsefi fikirlerinin asırlarca başka milletleri de etkilediğini vurgular. Yazar, Aristo'nun filozof olmasının yanı sıra pek çok bilimle de uğraştığını söyler. Eserleri arasında “*Belâgat, Poetika, Ruh Üzerine Mantık, Politika, Hayvanların Hareketi Üzerine*” adlı eserlerini dikkat çekici bulur. Yazara göre Aristo kitaplarında, şiirsel anlatıma önem vermemiştir, ancak felsefi incelemelerin ve hakikatlerin sade ve akıcı bir şekilde anlatılmasına önem vermiştir.⁴²⁹

Yazar, “Theophrastus” adlı bir felsefeciden bahsederken, onun Aristo'nun öğrencisi olduğunu ve Aristo'nun ölümünden sonra Aristo Okulu'nun yönetimini ele aldığını söyler. Yazar, Theophrastus'un “*Historia Plantarum (Bitkilerin Tarihi), De Causis plantarum (Bitkilerin Nedenleri Üstüne)*” adlı eserlerinden bahseder.⁴³⁰

Yazar, Hipokrat'ın miladi dört yüz altmış senesinde doğduğunu ve kadim Yunan'da büyük bir hekim olduğunu söyler. Yazar, Hipokrat'ın tıbbi kitaplarının çoğunun kendi zamanlarına kadar ulaştığından ve bu eserlerin ifade tarzının gayet renkli olduğundan bahseder.⁴³¹

Yazar, bir diğer büyük hekim olarak “Bergamalı Galenos” ismini zikreder. Yazar, Galenos'un eserlerinin sanatlı ve akıcı olduğunu, sayılarının yedi yüz elli kıta kitap olsa da bunlardan ancak pek azının kendi zamanlarına ulaştığını söyler.⁴³²

Yazar, antik Yunan'da coğrafya alanında en ünlü isim olarak Amasyalı Strobon'u gösterir. Yazar, Strabon'un yazdığı “*Geographika*” adlı eserinin eski zamanlardan kalma en mükemmel eser olduğunu söyler.⁴³³

Yazar, belâgat ve edebiyat tenkidi alanında Aristo ve Hâlikarnaslı Dionysius'un dahi şöhretli olduğunu söyler. Yazar, Dionysius'un “*Sözcüklerin Düzeni Üzerine, Eski Retorikçiler Üzerine ve Taklit Üzerine*” adlı eserlerini

---

⁴²⁹ A.g.m., s.3

⁴³⁰ A.g.m., s.3

⁴³¹ A.g.m., s.3

⁴³² A.g.m., s.3

⁴³³ A.g.m., s.3

zikrederek “*Sanat veya Belâgat*” isimli bir eserin Dionysius’a ait olduğu söylene de kesin bir bilgi yoktur, der.⁴³⁴

Yazar, kadim Yunan edebiyatı tarihinin kısaca bundan ibaret olduğunu, Yunanlıların başka milletlerin edebiyatlarından taklit etmeyerek, kendi dillerinin kuvveti sayesinde kendiliklerinden edebiyatlarını oluşturduklarını söyler. Yazar, bir dilin tabî kuvveti uygun olduğu takdirde, o dili konuşan milletin kendine mahsus bir edebiyat meydana getirebileceğini ve bu edebiyatla başka milletlere örnek olabileceğini buna örnek olarak kadim Yunan edebiyatının gösterilebileceğini söyler.⁴³⁵

Mecmua-i Edebiyye’nin on beşinci sayısında “Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar; Latin Edebiyatı” başlıklı makalede Latin edebiyatından bahsedilir.⁴³⁶

Yazara göre, Latin edebiyatının gelişmesinde Yunan edebiyatının etkisi çok büyüktür. Yazar, Latin edebiyatının üç devreye ayrıldığını söyler. Yazara göre 1. Devre M.Ö. yüz kırk altı senesine, yani Kartaca’nın düşmesinden önceki zamana kadardır. Yazar, “Livious Ander ve Nikos” adlı şâirlerin eserlerinin halk ozanları arasında söylene söylene ünlendiğini belirtir.⁴³⁷

Yazar, şâir Ennius’un (M.Ö. 239-M.S. 169) “*Lesannale (Yıllıklar)*” adlı on sekiz şiirden oluşan şiir kitabı bulunduğunu söyler. Yazar, yukarıda zikrettiği şâirlerin şiirlerinin dönemin Latin dilinin durumu hakkında da bilgi verdiğini ekler.⁴³⁸

Yazara göre, Ennius’un çağdaşı olan Plautus, Latin dilinin en eski klasik yazarlarından biridir. Yazar, Plautus’tan kendi zamanına ulaşan yirmi kadar

---

⁴³⁴ A.g.m., s.3

⁴³⁵ Ag.m.,s.2

⁴³⁶ İmzasız, “Edebiyat-ı Milele Bir Nazar:Lâtin edebiyatı”,*Mecmua-i Edebiyye* n.15, 16 Cemâziyelevvel 1317/ 21 Eylül 1899,İstanbul, s.2-3.

⁴³⁷ Ag.m.,s.2

⁴³⁸ Ag.m.,s.2

komedyanın edebi açıdan kıymetli olduğunu, bu komedyalarda entrika unsurunun maharetle kullanıldığını belirtir.⁴³⁹

Yazar, Moliere'nin komedy alanında Plautus'tan esinlendiğini söyler. Yazara göre Plautus'un komedyalarında tenkit edilecek tek noktanın bazı yerlerde edep haricinde kaba sözlere yer vermesi olduğunu söyler.⁴⁴⁰

Yazar, Terentius'un komedy alanında ünlü bir şâir olup bazı eserlerinin kendi zamanına kadar ulaştığını söyler. Yazara göre Terentius'un eserleri, sanat açısından Plautus'tan daha az değerlidir.⁴⁴¹

Yazar, şâir Cato'nun "*Agri Cultura (Tarım Üzerine), Origines (Menşeler)*" adlı iki kitabının olduğunu, Romalılar'ın Cato'yu en büyük hatiplerinden biri olarak kabul ettiğini söyler.⁴⁴²

Yazar, Latin edebiyatının ikinci devresinde yaşayan "Lucretius" adlı bir sanatçıdan bahseder. Yazar, Lucretius'un "*Varlığın Yapısı*" adlı eserinin altı kitaptan oluştuğunu, bu eserlerin şâirane ve felsefi özellikler taşıdığını belirtir.

Yazara göre, Lucretius'da Epikuros'un etkisi çok belirgindir. Yazar, Latinlerin meşhur şâiri Vergillius'un eserlerinin mükemmeliyetini överken, Lucretius'un eserlerinin de göz ardı edilemeyeceğini vurgular.⁴⁴³

Yazar, Latin edebiyatının ikinci devresinde Cicero ve Cornellius gibi ünlü sanatçıların olduğunu söyler.⁴⁴⁴

Mecmua-i Edebiyye'nin on altıncı sayısında Latin edebiyatı tarihinden bahsedilmeye devam edilir.⁴⁴⁵

---

⁴³⁹ Ag.m.,s.2

⁴⁴⁰ Ag.m.,s.2

⁴⁴¹ Ag.m.,s.3

⁴⁴² Ag.m.,s.3

⁴⁴³ Ag.m.,s.3

⁴⁴⁴ A.g.m. s.,3

⁴⁴⁵ İmzasız, "Edebiyat-ı Milele Bir Nazar" *Mecmua-i Edebiyye* ,n. 16, 23 Cemaziyelevvel 1317/28 Eylül 1899, s.1-2.

Yazara göre Cicero, Roma'nın en mükemmel hatîbi ve filozofudur. Yazar, Cicero'nun Sicilya valisi Verres'e karşı yaptığı konuşmanın son derece ünlü olduğunu ve takdire şayan olduğunu söyler. Yazar, Cicero'nun başlıca siyasi nutuklarının *Catiline ve Philippics* adlarıyla bilindiğini söyler. Yazar, Cicero'nun felsefi eserleri ve belagat eserleri arasından “*Dostluk, Yaşlılık, Yükümlülükler Üzerine, Nutuklar*” adlı eserlerini zikrederek, onun bu eserlerinin Latin edebiyatının en parlak ve en güzel numûneleri olduğunu söyler. Yazara göre Cicero, hatiplikte Demosthenes kadar kuvvetli ve tesirli bir ifade tarzına sahip değilse de onun ifadeleri de klasik Latince'nin en güzel örnekleri arasındadır.⁴⁴⁶

Yazar, Jül Sezar'ın imparator olmadan önce yazdığı “*Gallia Savaşı*” eserinden bahsederken onun ifade tarzının son derece sade ve etkili olduğunu söyler.⁴⁴⁷

Yazar, daha çok “Sallust” olarak bilinen “*Gaius Sallustius Crispus*” adlı tarihçiden bahsederken, onun yazdığı Roma tarihinin kendi devrinde ele geçmediğini ancak “*De Coniuratione Catilinae (Catalina Komplosu)*” adlı eserinin bilindiğini ve Sallust'un bu eserinin ifade tarzının açıklığı ve seçkinliği ile meşhur olduğunu söyler.⁴⁴⁸

Yazar, Cornelius Nepos'un Cicero ile çağdaş olduğunu ve Cornelius'un yazdığı tarihin kaybolduğunu söyler. Yazar, Cornelius'un yalnızca “*Ünlü Komutanlarının Yaşamları*” adlı eserinin kendi zamanlarında bilindiğini söyler. Yazar, Cornelius'un bu eserine bakarak onun Roma'nın en iyi tarihçilerinden birisi olduğunu söyler.⁴⁴⁹

Yazar, Latin Edebiyatı'nın üçüncü devresinin M.Ö. 39 –M.S. 76 yılları arası olduğunu ve bu devrenin “Augüst Asrı” olarak meşhur olduğunu söyler. Yazara göre

---

⁴⁴⁶ A.g.m., s.1

⁴⁴⁷ A.g.m., s.1

⁴⁴⁸ A.g.m., s.1

⁴⁴⁹ A.g.m., s.1

bu devrede “Vergillius” ve “Horatius” gibi şâirlerin ortaya çıkmasıyla Latin edebiyatı olgunluğa ulaşmıştır.⁴⁵⁰

Yazar, şâir Vergillius’un M.Ö. yetmiş senesinde doğduğunu ve M.Ö. on dokuz senesinde öldüğünü söyler. Yazar, Vergillus’un eserlerinden öncelikle “*Georgica*”yı zikrederek, onun bu esereninin tabiat ve tarım konulu olduğunu, başka millet edebiyatlarında bu eserin bir eşi benzeri bulunmadığını söyler. Yazar, “*Georgica*” eserinin mükemmel bir şekilde tertip edildiğini ve bu eserin oluşturduğu ahengin zihinlerde yer ettiğini vurgular.⁴⁵¹

Yazar, Vergillius’un “*Aeneis*” adlı eserinde Truva’nın zabtedilmesinden sonra savaştan kurtulanların “Aeneis” önderliğinde denizde yaptıkları maceraları ve sonrasında Roma’ya yerleşerek şehri kurmalarını anlattığını söyler. Yazar, bu eserin üslubunun mükemmel olmakla birlikte “*İlyada ve Odysseia*” eserlerinin ifade tarzını hatırlattığını belirtir.⁴⁵²

Yazar, şâir Horatius’un Augustus döneminin en önemli Romalı şâiri olduğunu, onun kasîdeler, hicviyeler ve manzum mektuplar tertip etmekte son derece başarılı olduğunu söyler. Yazara göre Horatius’un mektupları felsefi ve edebi meseleleri ayrıntılı bir şekilde işler.⁴⁵³

Mecmua-i Edebiyye’nin on yedinci sayısında “Tarih-i Edebiyat-ı Milele Nazar” başlığıyla Latin edebiyatı anlatılmaya devam edilir.⁴⁵⁴

Yazar, şâir Tibullus’un mersiye yazmaktaki ustalığını övüp, Propertius’un bile mersiyede bu seviyeye ulaşamadığını belirtir.⁴⁵⁵

---

⁴⁵⁰ A.g.m., s.2

⁴⁵¹ A.g.m., s.2

⁴⁵² A.g.m., s.2

⁴⁵³ A.g.m., s.2

⁴⁵⁴ İmzasız, “Edebiyat-ı Milele Bir Nazar; Lâtin Edebiyat”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.17, 30 Cemâziyelevvel 1317/5 Teşrinevvel 1899, s.1-2, İstanbul.

⁴⁵⁵ A.g.m., s.1

Yazara göre Ovidius, en çok eser bırakan Latin şâirlerindendir. Yazar, Oividius'un mersiyelerini ve bazı şiirlerini beğenmekle birlikte yine de Oividius'u Vergilius kadar kıymetli bir şâir olarak görmediğini ekler.⁴⁵⁶

Yazar, miladı birinci asırda Roma'da yetişmiş olan "Nitolyo" isimli tarihçinin Romalıların milli tarihçisi olduğunu söyler. Yazar, Nitolyo'nun yüz kırk ciltten oluşan büyük Roma tarihinden, otuz beş cildinin kendi zamanına ulaştığını söyler.

Yazar, aynı zamanda tarihçi Titius'un tarih, fesahat ve belagat konusundaki ustalığını da över.⁴⁵⁷

Yazar, "Farsad" adlı bir şâirden bahsederken, onun şiirlerinin çoğunun sanatlı bir üslupla yazılmış olduğunu da ekleyerek yazısını sonlandırır.⁴⁵⁸

Mecmua-i Edebiyye'de "Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar" başlıklı başka makale yayınlanmamıştır.

4.3.2.2 Musâhabe; Hikmet-i Hayvânât

Mecmua-i Edebiyye'nin yirminci sayısında yine imzasız olarak yayımlanan bu makalede hayvanların ağzından söylenen masallara değinilir ve İsveçli bir şâirin bu şekilde yazdığı tilki, arı, karınca, kırlangıç, maymun, kunduz, balina, arslan, yabani ördek, karga, ipek böceği ve istiridye ağzından söylenmiş bir masala yer verilir.⁴⁵⁹

Yazar, insanlara bilgi aşılmak için pek eski zamanlardan beri hayvanları konuşurma yönteminin bulunarak, bir takım efsaneler düzenlenmiş olduğunun bilindiğini söyler. Bu efsanelerin en iyilerinin ise eski asırlarda "Yunanlı Aesop" (Ezop) ve son çağlarda da Fransız şâiri "La Fontaine" tarafından meydana

---

⁴⁵⁶ A.g.m., s.1

⁴⁵⁷ A.g.m., s.2

⁴⁵⁸ A.g.m., s.2

⁴⁵⁹ İmzasız, "Hikmet-i Hayvânât", *Mecmua-i Edebiyye*, n. 20, 28 Cemaziyelahir 1317/2 Teşrin-i Sâni 1899, İstanbul, s.1-2.

getirildiğini belirtir.⁴⁶⁰ Fakat son zamanlarda yapılan dil araştırmaları neticesinde ulaşılan sonuçlara göre; hayvanları konuşturma yoluyla bilgi öğretme fikrinin Aesop ve La Fontaine zamanlarından daha önce Hindistan’da, Çin’de var olarak türlü efsanelerin ortaya çıkmasına sebebiyet verdiğinin öğrenildiğini haber verir.⁴⁶¹

Yazar başka bir yazısında efsaneler hakkında özel bir inceleme yapmayı planladığını söyler. Yazar makalesini, İsvçli bir şairin, çeşitli hayvanların diyaloglarından oluşturduğu bir metnine yer vererek sonlandırır.⁴⁶²

4.3.2.2. Musâhabe, Poet Fabliste

Mecmua-i Edebiyye’nin yirmi dokuzuncu sayısında imzasız olarak yayımlanan musâhabe, Fransız edebiyatında yaygın olan “ fabl” türünün tarihsel gelişimini açıklar.⁴⁶³

Yazar, Fransızların kendi milletlerine yüksek bir ahlâk ve milli hisleri aşılamak için, bir takım efsaneleri, nükteli ve parlak bir şiir haline getirdiğinden bahseder.⁴⁶⁴

Yazar, Osmanlı şairlerince tercih edilmeyen efsane yazarlığının Doğu’nun hayal dünyasının seçkin bir rneği olup, efsane geleneğinin ilk olarak Hindistan’da ortaya çıktığını, olgunluk seviyesine ulaştıktan sonra bütün insani fikirler gibi milletler ve çeşitli kavimler arasında seyahate çıkarak ta zamanımıza kadar ulaştığını söyler.⁴⁶⁵

Yazar, eski Yunan edebiyatında da efsane yazarlığına önem verildiğini, kitapların adeta bu yolla süslendiğini belirtir.⁴⁶⁶

---

⁴⁶⁰ A.g.m., s.1

⁴⁶¹ A.g.m., s.1

⁴⁶² A.g.m., s.1

⁴⁶³ İmzasız, “Poet Fabliste”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 29, 25 şaban 1317 / 28 Kânûn-ı Evvel 1899, İstanbul, s.1.

⁴⁶⁴ A.g.m., s.1

⁴⁶⁵ A.g.m., s.1

⁴⁶⁶ A.g.m., s.1

Yazar, Arap ve Fars dillerinin sıfat tamlamaları dolayısıyla benzetmelere daha uygun olduğunu söyler. Ve bu iki dilde efsane yazarlığının gerçekten mükemmel bir dereceye ulaştığı çıkarımında bulunur. Ahlâkı düzeltmek, fikirleri terbiye etmek için bu iki dilde düzenlenmiş ve yazılmış efsanelerin hafızalarda yer ettiğini vurgular.⁴⁶⁷

Yazar, Avrupa'nın diğer şeylerde olduğu gibi edebiyatta da ilerleme kaydederek geçmiş çağların örtüsünü kaldırarak edebiyat hazinelerine ulaşan şâirler yetiştirdiği vurgusunu yapar. Yazar Avrupalı şâirlerin, eski Doğu efsanelerini süsleyerek okuyucu ile buluşturduğunu söyler. Yazar, bu işte en başarılı sayılabilecek iki isim olarak Fransız yazarlardan La Fontaine ve Jean-Pierre Claris de Florian'dan bahseder. Bu iki yazarın bıraktıkları eserlerin hala okunuyor olmasından kaynaklanan başarının, eserlerin seçilmiş bir tarzda oluşturulmuş bulunmalarından ileri geldiğini vurgular.

Yazar, eserleri dört beş asırlık yer tutan Osmanlı edebiyatında Arap ve İran şâirlerinden kalmış olsa bile böylesi eşsiz sözlere ve efsanelere örnek olacak bir esere rastlanmadığından yakınır. Batı edebiyatından bu türün temsilcisi olan “La Fontaine” ve “Florian” gibi şâirlerin efsanelerinin de yalnız bir kaçının tercüme edildiğinden ve kendi dilimizde bir efsane meydana getiremediğimizden şikâyet eder.⁴⁶⁸

Yazar, Fransız dilinde La Fontaine'nin bilgeliğiyle var olan efsanelerinin atasözü gibi kullanıldığını, edebiyat eserlerinde onun fikirlerine örnekleme yoluyla başvurulduğunu söyler.⁴⁶⁹

Yazar son olarak, bir milletin edebiyatının yalnız bir asrın şâirleri tarafından meydana getirilen eserler ile olgunluğa ulaşamayacağını savunur. Bunun yanında

---

⁴⁶⁷ A.g.m., s.1

⁴⁶⁸ A.g.m., s.1

⁴⁶⁹ A.g.m., s.1

geçmiş eserlerin edebiyat ürünlerinden de ara sıra zemin ve zamana uygun ödünç almalar ile bu olgunluğun gerçekleşeceğini altını çizer.⁴⁷⁰

4.3.2.3. Musâhabe (Theâtre France'nin Yanması ve Âlem-i Medeniyette Edebiyatın Taammümü)

Mecmua-i Edebiyye'nin kırkıncı sayısında “*Musâhabe*” başlığıyla yer alan eleştirel makalede Fransa'da yanan bir tiyatro binası üzerinden Fransız edebiyatında tiyatronun kapsamı konusu işlenir.⁴⁷¹

Yazar, Fransa tarihi için önemli bir yeri olan Theatre France adlı Fransız tiyatrosunun çıkan bir yangında büyük bir zarar gördüğünü haber verir. Bu tiyatronun özellikle Moliere'in eserlerinin de sahnelendiği bir yer olduğunu söyler.1669 senesinde kurulan bu tiyatro iki asırdan fazla bir zamandır yalnızca Fransa'nın değil bütün Avrupa tarihinin en önemli kültürel yapılarından olduğu için yangında zarar görmesi büyük bir yankı uyandırmıştır. Öyle ki Fransız gazeteleri bir hafta boyunca bu yangından bahseder.⁴⁷²

Yazar, Fransızların kültürel öğelerini korumak konusundaki bu hassasiyetlerini överken, bizdeki duyarsızlığı eleştirir. Bu eleştiri özellikle edebiyat alanındaki duyarsızlığa yöneliktir.⁴⁷³

Yazara göre, bir sanatçının büyük emeklerle oluşturduğu edebi eseri o memleketin sınırlarını aşarak başka ülkelerdeki okuyucularda da beğeni oluşturur. Böylelikle her milletin kendine has bir edebi zevki olduğu gibi milletlerarası bir edebi zevk de oluşur. İşte bundan dolayıdır ki tüm dünya milletlerinin beğenisini kazanan edebi eserler ve edebi mahfellere gelecek zarar evrensel bir üzüntü yaratır.⁴⁷⁴

---

⁴⁷⁰ A.g.m., s.1

⁴⁷¹ İmzasız, “Muhasabe; Theatre France'nin Yanması ve Âlem-i Medeniyette Edebiyatın Taammümü”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.40, 20 Zilkâde 1317/21 Mart 1900, İstanbul, s.1.

⁴⁷² A.g.m., s.1

⁴⁷³ A.g.m., s.1

⁴⁷⁴ A.g.m., s.1

Yazara göre Theatre France, şiir ve edebiyatı Fransız halkının hizmetine sunmuştur. İki üç asırdan beri burada sahnelenen oyunlar Fransız halkın eğlendirmenin yanında kültür ve ahlâk konusunda da geliştirmiştir.⁴⁷⁵

Fransa'nın meşhur edebiyatçıların eserleri Theatre France'de birer birer icra edilmiş ve milyonlarca insana edebiyat ve kültür zevki aşılamıştır. Bu açıdan bu tiyatro binası, edebiyat ve sanatın merkezi konumunda olmuştur.

Yazara göre bizde, tiyatroların halkı eğitme özelliği yeterince anlaşılammıştır. Yazar, Avrupa'daki bütün edebiyat, kültür ve sanat adamlarının Theatre France'nin yanmasından dolayı yaşadıkları üzüntüden bahseder, bunun gibi bir olayda aynı tepkiyi bizde görememekten yakınıır.⁴⁷⁶

Yazara göre bizde böyle konularda gerekli hassasiyet yeterince gelişmemiştir. Bir şâir veya bir edebiyatçı yaşarken takdir edilmez, öldükten sonra ise çalışma odası veya kütüphanesi süslenerek; edebiyatçılığı ve şâirliği konusunda birkaç laf edilerek bırakılır. Bu sanatçıların edebi hatıraları halkın çok az bir kısmının kalplerinde yaşar. Fakat Batı'da sanatçılar öldükten sonra da onlar hakkında tiyatrolar oynandığı için bu sanatçıların anıları yaşatılır, sanatları daima hatırlanır. Yazara göre, bundan dolayı Avrupa'da kültür akışı nesiller boyu kopmadan devam eder. Bu kültürel bağın kopmamasındaki başarı, bu alana verdikleri önemden ileri gelir. Yazara göre, bu konuda en başarılı milletlerden biri Batılılardır.⁴⁷⁷

Fakat kadim milletlerin pek çoğu da bu konuda başarılıdır. Yazar, kadim Arap ve Yunan milletlerinin de söz ve söz söyleme sanatları konusunda gelişmiş olduklarını da vurgular.⁴⁷⁸

---

⁴⁷⁵ A.g.m., s.1

⁴⁷⁶ A.g.m., s.1

⁴⁷⁷ A.g.m., s.1

⁴⁷⁸ A.g.m., s.1

5. SONUÇ

Mecmua-i Edebiyye'nin sütünlarında, 1899-1900 yıllarını kapsayan kısa süreli yayın hayatı boyunca birçok edebiyatçının çeşitli eserlerine yer verilmiştir. Bu edebiyatçılardan Ahmet Haşim, Ömer Seyfettin, Faik Ali, İsmail Safâ gibi isimler dikkat çekmektedir.

Mecmua-i Edebiyye'de yayımlanan edebi tenkit makalalarının geneli ise imzasızdır ve "Musâhabe" başlığını taşır. Bu musâhabelerde Tefvik Fikret'in etkisi açık bir şekilde görülür. "İcmâl-i Edebî" başlığını taşıyan diğer bir yazı dizisi ise yine Fikret'in "Hafta-i Edebî"lerini hatırlatmaktadır.

"Güzel Sanatlar Üzerine Teorik Tenkit Yazıları" başlığı altında incelediğimiz makaleler özellikle tiyatro türünün gelişim seyri açısından büyük önem arz etmektedir.

"*Sahâif-i Şuarâyı Sâlîfe* " başlığı altında Mehmed Muhlis tarafından kaleme alınan makaleler ise devrin Divan edebiyatına bakışına dair kaynak teşkil etmektedir.

Mecmua-i Edebiyye'de yayımlanan "*Tarih-i Edebiyat-ı Milele bir Nazar*" yazı dizisi ise Yunan ve Latin edebiyatlarının tarihinin bizim edebiyatlarımız üzerindeki tesirini takip etmek açısından oldukça önemlidir. Bu makale dizisinin konusu eski Yunan ve Latin Edebiyatlarıdır ve bu makalelerde birçok yabancı sanatçının adı geçmektedir. Bu makaleler Yunan ve Latin edebiyatlarının tarihsel seyrini takip etmek açısından son derece önemlidir.

Tezimizde üç ana başlık altında toplam kırk yedi makale incelenmiştir. Sonuç olarak; *Mecmua-i Edebiyye*'nin matbuât hayatında kendine yer ettiği dönemin edebi meselelerinin nabzını tuttuğunu söyleyebiliriz. Bunun yanında genelde tarihçilik, özelde edebiyat tarihçiliği açısından dikkate değer bir mecmua olduğu da bir gerçektir.

KAYNAKLAR

AKÜNAL, Dündar, İlk Türk Dergisi “Mecmua-i Fünûn”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul: İletişim Yayınları,1985.

AKYÜZ, Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*, İstanbul: İnkılap Kitapevi, 2015.

BAYRAK, Orhan, *Türkiye’de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)*, İstanbul: Küll Yayınları, 1994.

BEYAZ, Yasin "Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türk Edebiyatında Tenkidin Genel Seyri", *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:5, Sayı:8, 2014.

BİLKAN, Ali Fuat, Divan Edebiyatında Tenkit, İstanbul: *Milli Kültür*, Sayı 54, 1986.

BOSTANCI, Kahraman, *Edebiyat Gazetesi Peyâm’da Edebi Tenkit*, İstanbul: Kesit Yayınları, 2010.

BOSTANCI, Kahraman, *Peyâm-ı Edebî’de Edebi Tenkit*, İstanbul: Kesit Yayınları, 2016.

COŞKUN, S. , Vildan, Toderini Gian Battista, TDV İslâm Ansiklopedisi, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 41. Cilt, İstanbul, s. 208-209.

DAYANÇ, Muharrem, *Eleştiri Tarihi*, Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2012.

DEMİR, Kenan, "Osmanlı’da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi (1849-1923)", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:9, 2016, 71-112

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitapevi, 2000.

EBÜZZİYA, Ziyad, *TDV İslam Ansiklopedisi*, “Diyoben” , TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 9. Cilt, İstanbul:1994, s. 479-410.

ENGİNÜN, İnci, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, 4. Basım, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2003.

ERCİLASUN, Bilge, *Servet-i Fünûn Edebiyatında Tenkit*, 3. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2013.

GENÇEL, Şeyma, *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler "Çocuk Dergileri"*, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1984.

Güncel Türkçe Sözlük, "Dergi", Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı, 2011, s.635.

GÜLER, Merve, *Donanma Mecmûasında Edebî Tenkit*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 2017.

İŞİKAY, Ömrüm, *Edebiyat-ı Cedîde Karşısında Ahmed Rasim*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011

KAHRAMAN, Alim, *TDV İslam Ansiklopedisi, "Mecmûa-i Ebuzziya"*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, Cilt:28, Ankara, 2003.

KAHRAMAN, Alim, *TDV İslam Ansiklopedisi, "Matbuat"*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, Cilt:28, Ankara, 2003, s.121-125.

KAHRAMAN, Alim, *TDV İslam Ansiklopedisi, "Terakki"*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 40. Cilt, İstanbul, 2011, s.481-482.

KAPLAN, Mehmet, *Eski Notları Karıştırırken: Mecmua-i Edebiyye, Milli Kültür Dergisi*, Ankara, 2-5, 1982.

KUT, Turgut. (2011). Teodor Kasap, TDV İslam Ansiklopedisi, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, Cilt:40 s. 473-475.

NALCIOĞLU Ulusoy, Belkıs, *Türkçe Dergiciliğin Sancılı Başlangıcı, Dergicilik Üzerine*, (Editör Prof. Dr. Aslı Yapar Gönenç), İstanbul: Koyu Kitap, 2013.

NALCIOĞLU Ulusoy, Belkıs, Tanzimat Döneminde Dergicilik, (Osmanlı'da Muhalif Basının Doğuşu) 1828-1878, 1. Baskı, İstanbul: Yeditepe, 2013.

OKAY, Orhan, *TDV İslam Ansiklopedisi*, "Güneş", TDV İslâm Araştırmaları Merkezi Cilt:14, İstanbul, 1996, s.296-297.

OKAY, Orhan, *TDV İslam Ansiklopedisi*, "Haver", TDV İslâm Araştırmaları Merkezi Cilt:16, İstanbul, 1997, s.527-528.

ORAL, Tanju, TDE Ansiklopedisi, 6. Cilt Dergâh Yayınları, 2003, s.173-174.

OKAY, Orhan, *TDV İslam Ansiklopedisi*, "Kırk Anbar", TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, Cilt: 25, İstanbul, 2002, s.475-476.

ÖZSARI, Mustafa, *Eleştiri Tarihi*, Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2012.

PARLATIR, İsmail, *Tevfik Fikret Dil ve Edebiyyat Yazuları*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013, s. 20

PELTEKOĞLU BALTA, Filiz, "*Dergiciliğin Gelişimi ve Türkiye'de Kadın Dergileri*", Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı:9, 1995.

ŞEN, Nurcan, "*Tanzimat Devri Periyodikleri ve Dergicilik*", Türkiyat, Sayı 5, 2009.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, (Yayına Hazırlayan:Abdullah Uçman), YKY:2007, 2. Baskı, İstanbul.

TOPRAK, Zafer, *Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı*, Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984), 1. Baskı, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1984.

TOPUZ, Hıfzı, II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi, İstanbul: Remzi Kitapevi, 2016.

TÖKELİ, Dursun Ali, "*Divan Edebiyatında Eleştiri*" (Özel Sayı), Hece Eleştiri, Hece Yayıncılık Sayı:77-79, Yıl:7, 2003.

TUNALI CAN, Ayfer, *Ceride-i Askeriyyenin Tarih Araştırmalarındaki Yeri*”, Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt 23, Sayı 36, 195-211, 2005

ÖZMEN, Kemal, *Modern Türk Şiirinde Fransız Etkileri*, İstanbul, Sel Yayınları, 2016.

UÇMAN, Abdullah, *"Tanzimat ve Servet-i Fünûn Dönemi Türk Edebiyatında Eleştiri"*, Hece Eleştiri, 2003, s. 77-79.

UÇMAN, Abdullah, *TDV İslam Ansiklopedisi, "Ma'lumat"*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, Cilt: 27, Ankara, 2003.

UÇMAN, Abdullah, *TDV İslâm Ansiklopedisi "Tenkîd"*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, Cilt:40, 2011.

VARLIK, Bülent, *Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri*, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, 1985.

YAPAR GÖNENÇ, Aslı, *Türkiye'de ve Fransa'da Dergicilik ve Kadın Dergileri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2006.

YILMAZ, Ayşe, *Mecmua-i Edebiyye Dergisi-Tahlîlî Fihrist, İnceleme ve Seçilmiş Yazılar*, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2000.

YILMAZ, Ayşe, *Mecmua-i Edebiyye Dergisinin Özellikleri*, Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, İstanbul, 2004.

YURDUN, Derya, *Mecmua-i Edebiyye İnceleme, Tahlîlî Fihrist, Seçme Metinler*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1999.

YUVA METE, Gül, *Modern Türk Edebiyatı'nın Fransız Kaynakları*, 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.

EKLER

EK 1- Çalışmaya Esas Olan Metinler

İmzasız, “Musâhabe”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 1, 8 Safer 1317/16 Haziran 1899, İstanbul, s.1-2.

İmzasız, “Musâhabe”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.2, 15 Safer 1317/23 Haziran 1899, İstanbul, s.1.

İmzasız, “Musâhabe”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 3, 22 Safer 1317/30 Haziran 1899, İstanbul, s.1.

İmzasız, “Musahâbe; Şi’r -i Avâm”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 28, 18 Şaban 1317/ 21 Kasım 1899, İstanbul, s.2.

İmzasız, “Tenkîd Merakı”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 29, 25 Şaban 1317/ 28 Kânûn-ı Evvel 1899, İstanbul, s.1-2.

İmzasız, “Musahâbe”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.32, 17 Ramazan 1317/18 Kânûn-ı Sâni 1900, İstanbul, s.1.

İlyas Sükûfî, “Makâle-i Edebiyye-Tekrîre Dâir”, *Mecmua-i Edebiyye*, n:27, 11 Şaban 1317/14 Kânûn-ı Evvel 1899, İstanbul, s:2-3.

İmzasız, “İcmâl-i Edebî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.4, 28 Safer 1317/ 2 Temmuz 1899, İstanbul, s.1.

İmzasız, “İcmâl-i Edebî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.5, 5 Rebiülevvel 1317/13 Temmuz 1899, İstanbul, s.1-2.

İmzasız, “İcmâl-i Edebî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 6, 12 Rebiülevvel 1317/20 Temmuz 1899, İstanbul, s.1.

İmzasız, “İcmâl-i Edebî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 7, 19 Rebiülevvel 1317/ 26 Temmuz 1899, İstanbul, s.1.

İmzasız, “İcmâl-i Edebî”, *Mecmua -i Edebiyye*, n. 8, 26 Rebiülevvel 1317 /3 Ağustos 1899, İstanbul, s.1.

İmzasız, “İcmâl-i Edebî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 9, 4 Rebiülevvel, 1317/ 10 Ağustos 1899, İstanbul, s.1

İmzasız, “İcmâl-i Edebî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 10, 11 Rebiülahir 1317/17 Ağustos 1899, İstanbul, s.1-2.

Muzaffer Mihri, “Varaka”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.11, 18 Rebiülahir 1317/24 Ağustos 1899, İstanbul, s.3.

- İmzasız, “Musâhabe; Mefâhir-i Şuara”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.35, 15 Şevval 1517/ 15 Şubat 1900, İstanbul, s.1.
- İmzasız, “Mukâyese-i Eşâr”, *Mecmua-i Edebiyye* n.15, 16 Cemâziyelevvel 1317/21 Eylül 1899, İstanbul, s.1-2.
- İmzasız, “Mukâyese-i Eşâr”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 18, 7 Cemâziyelahir 1517/ 12 Teşrin-i Evvel 1899, İstanbul, s.1.
- İmzasız, “Musâhabe; Âsâr-ı Edebiyyece Bir Noksanımız”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.20, 28 Cemâziyelâhir 1317/2 Teşrin-i Sâni 1899, İstanbul, s.1.
- İmzasız, “Musâhabe [20. nüshamıza müracaat]”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.21, 28 Cemâziyelahir 1317/2 Teşrin-i Sâni 1899, İstanbul, s.1.
- İmzasız, “Musâhabe; [21. Nüshamıza müracaat]”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.22, 6 Receb 1317/ 9 Teşrin-i Sâni 1899 İstanbul, s.1.
- İmzasız, “Musâhabe, [22. nüshamıza müracaat]”, *Mecmua-i Edebiyye* n.23, 13 Receb 1317 /16 Teşrin-i Sâni 1899, İstanbul, s.1-2.
- İmzasız, “Mensiyyât” *Mecmua-i Edebiyye*, n.16, 23 Cemâziyelevvel 1317/28 Eylül 1899, İstanbul, s.1.
- Mehmed Muhlis, “Sahâif-i Sâlîfe; Rûhî-i Bağdâdî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.31, 10 Ramazan 1317/ 11Kânun-ı Sâni 1899, İstanbul, s.1-2.
- Mehmed Muhlis, “Sahâif-i Şuarâ-yı Sâlîfe; Vâsîf-ı Enderûnî”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.34, 8 Şevval 1317/8 Şubat 1900, İstanbul, s.2-3.
- Mehmed Muhlis, “Sahâif-i Şuarâ-ı Sâlîfe, Nazîm”, *Mecmua-i Edebiyye* n.37, 29 Şevval 1317/29 Şubat 1900, İstanbul, s.1-2.
- Mehmed Muhlis, “Sahâif-i Şuarâ-yı Sâlîfe: Nazîm”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.38, 6 Zilkâde 1317/ 7 Mart 1900, İstanbul, s.1-2.
- Mehmed Muhlis, “Sahâif-i Şuarâ-yı Sâlîfe: Nazîm”, *Mecmua-i Edebiyye* n.39, 13 Zilkâde 1317/14 Mart 1900, İstanbul, s.1-2.
- İmzasız, “Musâhabe”, *Mecmua-i Edebiyye* n. 41, 28 Zilkâde 1317/28 Mart 1900, İstanbul, s.1.
- İmzasız, “Musâhabe; Tedrîsat-ı Tarîhiyye'nin Kısım-ı Edebisi”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 51, Rebiülevvel 1318/ 28 Haziran 1900, İstanbul, s.1.
- İmzasız, “Musâhabe; Sene-i Şemsiye Hesâbıyla Saltanat-ı Osmâniye'nin 600. Senesi”, *Mecmua-i Edebiyye*, 29 Şevval 1317/ 29 Şubat 1900, nr. 37, İstanbul, s.1.

- İmzasız, “Musâhabe, Elvah-ı Tarihiye”, 6 Zilkade 1317/ 8 Mart 1900, n. 38, İstanbul, s.1.
- İmzasız, “Musâhabe, Bir Mecelle-i Cemile, Tarih-i Edebiyât-ı Osmanîyye”, n. 31, 10 Ramazan 1317/11 Kânun-ı Sâni 1900, İstanbul, s.1.
- İmzasız, “Musahâbe”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 16, 23 Cemâziyelevvel 1317/28 Eylül 1899, İstanbul, s.1-2.
- İmzasız, “Musâhabe”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 50, 23 Safer 1318/ 21 Haziran 1900, İstanbul, s.1.
- İmzasız, “Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar; Yunan-ı Kadim Edebiyatı”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.4, 28 Safer 1317/6 Temmuz 18799, İstanbul, s.2.
- İmzasız, “Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar” *Mecmua-i Edebiyye*, n.5, Rebiülevvel 1317/13 Temmuz 1899, İstanbul, s.2-3.
- İmzasız, “Tarihi-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar” *Mecmua-i Edebiyye*, n.6, 12 Rebiülevvel 1317/20Temmuz 1899, İstanbul, s.2-3.
- İmzasız, “Tarihi-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.7, 19 Rebiülevvel 1317/26 Temmuz 1899, İstanbul, s.2.
- İmzasız, “Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.8, 26 Rebiülevvel 1317/3 Ağustos 1899, İstanbul, s.2.
- İmzasız, “Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.9, 4 Rebiülevvel 1317/10 Ağustos 1899, İstanbul, s.3.
- İmzasız, “Edebiyat-ı Milele Bir Nazar, Lâtin edebiyatı”, n.15, 16 Cemâziyelevvel 1317/ 21 Eylül 1899, İstanbul, s.2-3.
- İmzasız, “Edebiyat-ı Milele Bir Nazar” n. 16, 23 Cemâziyelevvel 1317/28 Eylül 1899, *Mecmua-i Edebiyye*, İstanbul, s.1-2.
- İmzasız, “Edebiyat-ı Milele Bir Nazar; Lâtin Edebiyat”, *Mecmua-i Edebiyye*, n.17, 30 Cemâziyelevvel 1317/5 Teşrin-i Evvel 1899, İstanbul, s.1-2.
- İmzasız, “Hikmet-i Hayvânât”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 20, 28 Cemâziyelahir 1317/2 Teşrin-i Sâni 1899, İstanbul, s.1.
- İmzasız, “Poet Fabuliste”, *Mecmua-i Edebiyye*, n. 29, 25 şabanulmuazzam 1317 / 28 Kânun-ı Evvel 1899, İstanbul, s.1
- İmzasız, Muhasabe; “Theater Franse’nin Yanması ve Âlem-i Medeniyette Edebiyatın Taammümü”, *Mecmua-i Edebiyye*, nr.40, 20 Zilkâde 1317/21 Mart 1900, İstanbul, s.1.

EK 2-Mecmua-i Edebiyye Dergisi'nin Dizini

8 Safer 1317/4 Haziran 1315/16 Haziran 1899, Aded: 1

(İmzasız), İfâde-i Mahsûsa (nesir), s. 1

(İmzasız), Musâhabe, Yeni Kafiye (nesir), s. 1-2

(İmzasız), Tabîyyât; Sath-ı Arzın Derece-i Harâreti, Denizlerde Derece-i Harâret, Harâreti Şemsiyenin Tahmin-i Mikdarı (nesir), s. 2

(İmzasız), Seyahat (nesir), s. 2-3

(İmzasız), Mütenevvia; Güğercin Postalarında Yeni Bir Terakkî, Büyük Bir Balon Seyahati, Telsiz Telgraf isti'mâlinde Terakki, Bin Kilo Sıkletinde Üç Kişi, (nesir)s. 3

(İmzasız), Şuûnât-ı Edebiyye (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Tuhaf Muhâvereler; Muallim İle Şâkird Arasında, Fakir İle Ayyaş Arasında (nesir), s. 4

Güldeste-i Eş'âr; Mehmed Celâl; Bir Şiir Yazmak İstiyorum (şiir), s. 4

(İmzasız), İhtâr (nesir), s. 4

15 Safer 1317/11 Haziran 1315/23 Haziran 1899, Aded:2

(İmzasız), Musâhabe (nesir), s. 1

(İmzasız), Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti (nesir), s. 1-2

(İmzasız), Barbaros Hayrettin Paşa'nın Hayâtı (1) (şiir)s. 2

(İmzasız), Ekâlîm-i Muhtelifede İnsanların Yaşamaları (nesir), s. 2-3

(İmzasız), Mütenevvia; Fransa Dârülfünûnlarında Talebe ve Talebâtın Miktarı, En Büyük Karınca Alayı; Bir Posta Şubesinde (Servet-i Fünûn'dan) Bihâr-ı Muhîta Müzesi (nesir), s. 3-4

Güldeste-i Eşâr; İsmail Safâ, Çirkin Kız (şiir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs (nesir), s. 4

22 Safer 1315/18 Haziran 1315/30 Haziran 1899, Aded:3

(İmzasız), Musâhabe; Sanat-ı Şiir ve Edeb (nesir), s. 1

(İmzasız), Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti (nesir), s.1-2

Güldeste-i Eşâr; Hüseyin Dâniş, Bir Vedâa Dâir; Tevfik Fikret, Bütün Bir Sergüzeşt;
Ali Suad, Boğaziçi (şiir), s. 2

(İmzasız), Şuûn-ı Edebiyye; Rusyalı Şair-i Şehîr Puşkin (nesir), s. 2-3

(İmzasız), Mütenevvia, Bir Balon Kazası, Şekl-i Küre-i Zemîn, En Büyük Kaz Pazarı
(nesir), s. 3

(İmzasız), Edebiyat-ı Arabiyye Numûneleri (nesir) s. 3

Âsâr-ı Vâride; (Y.N.)⁴⁷⁹, Rûh-ı Me'yûs; Şarkı; Leskovikli Ayın Nuri⁴⁸⁰, Gazel,
Tâhirü'l Mevlvî; İbnür'râşid Emin Fikri, Kûy-ı Cânâna Girenken (şiir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs (nesir), s. 4

28 Safer 1317/ 24 Haziran 1315/ 6 Temmuz 1899, Aded: 4

(İmzasız), İcmâl-i Edebî (nesir), s. 1

(İmzasız), Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti (nesir), s. 1-2

(İmzasız), Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar; Yunan-ı Kadîm Edebiyatı (nesir), s.
2-3

Âsâr-ı Vâride; (Hattat Vahdet Efendi) Suud Safvetî, Reşk-âver-i İyd Her Zamanım
(şiir), s. 3

(İmzasız), Mütenevvia (nesir), s. 3

(İmzasız), Şuûnât-ı Edebiyye ve Fenniye; Tiyatro Müelliflerinin Kazancı,

Garib Bir Arzıhâl (nesir), s. 4

(İmzasız), Seyahat(nesir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs (nesir), s.4

---

⁴⁷⁹ Mecmuada, yazarın isminin sadece baş harfleri verilmiştir.

⁴⁸⁰ Arap alfabesinde birden fazla harfle karşılık bulan a, e, t, s, h, d, z, k gibi harflerle yazılmış yazar adlarının yazımında karışıklık olmaması için harfin okunuşu esas alınmıştır.

5 Rebiülevvel 1317/ 1 Temmuz 1315/ 13 Temmuz 1899, Aded: 5

- (İmzasız), İcmâl-i Edebî (nesir), s. 1-2
- (İmzasız), Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti (nesir), s. 2
- (İmzasız), Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar (nesir), s. 2-3
- Güldeste-i Eşâr; İbnü'l Celâl, Şiirler; Safâ Bey, Mekteb (şiir), s. 3
- Asâr-ı Vâride; Bağdadî Mehmed Hâmid, Cânâna Hitab, (şiir), s. 3
- (İmzasız), Mütenevvia; Garib Bir Tiyatro İlanı, Yeni Hastalıklar (nesir), s. 4
- (İmzasız), Şuûnât-ı Edebiyye (nesir), s. 4
- (İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs (nesir), s. 4

12 Rebiülevvel 1317/ 8 Temmuz 1315/ 20 Temmuz 1899, Aded: 6

- (İmzasız), İcmâl-i Edebî (nesir), s. 1
- (İmzasız), Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti (nesir), s. 1-2
- (İmzasız), Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar (nesir), 2-3
- Güldeste-i Eşâr; Sadî, (Başlıksız) (şiir), s. 3
- Âsâr-ı Vâride; Suud Safvetî, O Bî-vefâya; Suud Safvetî, Karındaşım; Burhâneddin, Aşk-ı Müşterek; Yanyalı Rıza, Bir Tıfl-ı Hasret, (şiir), s. 3
- (İmzasız), Seyahat; Amerika'da Bulunan Şehirler (nesir), s. 3
- (İmzasız), Mütenevvia; Umum Şimendüferlere Müteallik Mühim Bir İstatistik, Fillerde Efkâr-ı Askeriye, Fransa Bahriye Müzesine Mahsus Hediye-i Kıymetdar, Bir Baloncunun Metâneti, Telsiz Telefon, Sivil Kıyafet Giyen Bir Çavuş (nesir), s. 4
- (İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs (nesir), s. 4

19 Rebiülevvel 1317/15 Temmuz 1315 /26 Temmuz 1899, Aded: 7

- (İmzasız), İcmâl-i Edebî (nesir), s.1
- (İmzasız), Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti (nesir), 1-2

- (İmzasız), Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar (nesir), 2
- Güldeste-i Eşâr; İbnü'l Celâl, Bağ-ı Âlemde; Cemâl, Kitabe, (şiiir), s. 3
- (İmzasız), Seyahat; Kıta'at-ı Ba'îdeye Muhaceret (nesir), s. 3
- (İmzasız), Mütenevvia; 1900 Sergisinin Garâibi, Bir Filin Kıskançlığı, Andre'ye Ne Oldu? (nesir), s. 3-4
- (İmzasız), Şuûnât-ı Edebiyye (nesir), s. 4
- (İmzasız) Tabîiyât (nesir), s.4
- (İmzasız), Mütâyebât; Ağız Alışmış (nesir), s. 4
- (İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs (nesir), s. 4

26 Rebiülevvel 1317/22 Temmuz 1315/ 3 Ağustos 1899, Aded: 8

- (İmzasız), İcmâl-i Edebî (nesir), s. 1
- İbnü'l Celâl, Esvât-ı Bülbül Parçalarından; Gazel (şiiir), s. 1-2
- Cemâl, Defter-i Hâtîrâtımdan, (şiiir), s. 2
- (İmzasız), Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti (nesir), s. 2-3
- (İmzasız), Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar (nesir), s. 3
- Âsâr-ı Vâride; Suud Safvetî, Beykoz Çayırı; Y. Nidâi, Lerziş-i Garam(şiiir), s. 3
- (İmzasız), Küçük Hikâye; Muhâbbet-i Vâpesin s. 3-4

4 Rebiülevvel 1317/29 Temmuz 1315/ 10 Ağustos 1899, Aded: 9

- (İmzasız), İcmâl-i Edebî (nesir), s. 1-2
- İbnü'l Celâl, Esvât-ı Bülbül Parçalarından: Nazire; (İmzasız), Cânâne Hitâb (şiiir) s.2
- (İmzasız) Kitaplarla Gazetelerin Sürümü (nesir) s.2
- (İmzasız), Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti (nesir), s. 2
- (İmzasız), Tarih-i Edebiyat-ı Milele Bir Nazar (nesir), s. 2-3

(İmzasız), Seyahat; İngiltere Kraliçesi Hazretlerinin Bazı İtiyâdâtı, Elektiriğin Sanayiye Tatbiki Ne Derecelerde İleri Gitmiş (nesir), s. 3

(İmzasız), Mütenevvia; En Süratli Vapur, Balon Seyahati, Yeni Bir pusula, Asâr-ı Edebiyye Simsârları, Almanya'da Gazeteden Elbise Yapmak Târîkî, Baykuş Koleksiyonu (nesir), s.4

Âsâr-ı Vâride; Bosnalı Fazlı, Gazel; Kef. Hemrî, Kıta; Bosnalı Rıza, Müteverrime; M. K, Başlıksız (şiiir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs (nesir), s. 4

11 Rebiülahir 1317/5 Ağustos 1315/17 Ağustos 1896, Aded: 10

(İmzasız), İcmâl-i Edebî (nesir), s. 1-3

(İmzasız), Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti (nesir), s. 3

(İmzasız), Mütenevvia; Bir Muhterîin Tabutu, Paris'te Gazetecilik Mektebi, İki Bin

Senelik Bir Tohumun Neşv ü Nemâ Bulması, Yeni Bir Heyet-i Keşfiyye, Berlin'de Bir Heykel, Posta Pulları İstatîği, Açık Muhâbere Varakası Kongresi (nesir), s. 4

(İmzasız), Tabîiyât (nesir), s. 4

(İmzasız), Seyahat (nesir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs (nesir), s. 4

18 Rebiülahir 1317/12 Ağustos 1315/ 24 Ağustos 1899, Aded: 11

Cemâl, Defter-i Hâtûrâtımdan Bir Hasbihâl-i Âşıkâne (nesir), s. 1

(İmzasız), Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti (nesir), s. 1-2

(İmzasız), Tezeyyün, Düzgün-i Tevşîm, Suret-i Tevşîm (nesir) s.2

Âsâr-ı Varide; Garib Harâbâtî, Beykoz Sahrâsında (nesir); Galata Y. Nidâî,

Temenni-i Mütেকâsif (şiiir), s. 3

Muzaffer Mihri, Varaka (nesir), s.4

(İmzasız), Mütenevvia; Paris'te Metropolitene Şimendüferi, Kulak Kongresi, En Yüksek Şimendüfer Hattı (nesir), s. 4

(İmzasız), Tabîiyât, (nesir), s. 4

25 Rebiülahir 1317/19 Ağustos 1315/ 30 Ağustos 1899, Aded: 12

(İmzasız), Rûz-ı Cülûs-ı Meyâmin-mey'ûs-ı Hazret-i Hilâfetpenâhî (nesir), s. 1

İbnü'l Celâl, Şiir, s. 2

Âsâr-ı Varide; Büyükada: Yanyalı Rıza, Aferin Asker, Yanyalı Rıza, Levha-ı Tulû (şiir), s. 2

(İmzasız), Makâle-i Mahsûsa (nesir), s. 2-3

(İmzasız), Seyahat, (nesir), s. 3

(İmzasız), Mütenevvia; En Büyük Şimendüfer Hattı, Cesur Bir Gemici, 3500 Metre

İrtifâ'da Bir Heykel, Andre'den Yine Malumat Yok, Amerikalılara Mahsus

Bir Teşebbüs-i Acîb, Yeni Bir Cins-i İnsan (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Şuûnât-ı Edebiyye, (nesir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs, (nesir), s. 4

2 Cemâziyelevvel 1317/ 26 Ağustos 1315/ 7 Eylül 1899, Aded: 13

(İmzasız), Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti (nesir), s. 1

(İmzasız), Beşir Bey, Makâle-i Mahsûsa:Tezeyyün (nesir), s. 2-3

(İmzasız), Bebek Âlemi, (nesir), s. 2-3

Âsâr-ı Vâride; Galata Y. Nidâi, Makberede; Galata Y. Nidâi, Neşve-i Seyyâl (şiir), s.3

(İmzasız), Seyahat, (nesir), s. 3

(İmzasız), Mütenevvia; Amerikalı Bir Ârifin Keşfi, Kutb-ı Şimâlîden Avdet Eden Bir İngiliz Seyyahı, Talak İstatistiği, (nesir), s. 4

(İmzasız), Felekiyyât (nesir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs, (nesir), s. 4

9 Cemâziyelevvel 1317/ 2 Eylül 1315/14 Eylül 1899, Aded: 14

(İmzasız), Âsâr-ı Edebiyye; La Martine, Fransız Edebiyatı Numûmelerinden *Son Bahar*, (şiiir), s. 1

(İmzasız), Alfons Daudet, Küçük Hikâye: *Müebbed Yalancı* (nesir), s. 1-3

Âsâr-ı Vâride; Yanyalı Rıza, Yanya Adası'nda, (nesir), s. 3

(İmzasız), M. Âsaf, Nevehât-ı Hicran (nesir), s. 3

(İmzasız), M. Âsaf, Küçük Müezzin (nesir), s. 4

(İmzasız), Mütenevvia; En Büyük Bayrak, Bir Balonun Sergüzeşti (nesir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs, (nesir), s. 4

16 Cemâziyelevvel 1317/ 9 Eylül 1315/ 21 Eylül 1899, Aded: 15

(İmzasız), Âsâr-ı Edebiyye, Lamartin'den *Mülâhaza* (şiiir), s. 1

(İmzasız), Mukayese-i Eşâr; Bâkî'nin Sıfat-ı Bahar Şiiri ile İsmail Safâ'nın Neşve-i Bahar Şiirlerinin Mukayesesi (nesir), s. 1-2

(İmzasız), Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti, (nesir), s. 2

(İmzasız), Edebiyat-ı Milele Bir Nazar, Lâtin Edebiyatı, (nesir), s. 2-3

Âsâr-ı Vâride; Kâzım Hilmi, Kıta; Y. Nidâî, Gazel, Şarkı, Aşk-ı Müttemâdî (şiiir), s.3

(İmzasız), Şuûnât-ı Edebiyye ve Fenniyye (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Mütenevvia; En Mükemmel Kronometre Saat, Tahtu'l bahr Büyük Bir Telgraf Hattı, Yeni Bir Balon Seyahati (nesir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs, (nesir), s. 4

23 Cemâziyelevvel 1317/ 16 Eylül 1315 /28 Eylül 1899, Aded: 16

(İmzasız), Âsâr-ı Edebiyye, Teofil Gautier, *Menbâ* (şiiir), s. 1

(İmzasız), Mensiyyat, (nesir), s. 1

(İmzasız), Edebiyat-ı Milele Bir Nazar (nesir), s. 1-2

Âsâr-ı Vâride; M. İzzet, Üsküdar, Şiir mi? (şiiir), s. 2

(İmzasız), Küçük Hikâye, Güllerin İntikamıdır, (nesir), s. 2-3

(İmzasız), Mütenevvia; Yangın Tulumbasının Sene-i Devriyesi, Paris'te Balon Seyahati (nesir) s. 3-4

(İmzasız), Gönül Kocamaz İmiş, (nesir), s. 4

(İmzasız), Felekiyyât, (nesir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs (nesir), s. 4

30 Cemâziyelevvel 1317/ 23 Eylül 1315/ 5 Teşrin-i Evvel 1899, Aded: 17

(İmzasız), Âsâr-ı Edebiyye, Armand Silvestre, *Nilüfer* (şiir), s. 1

(İmzasız), Edebiyat-ı Milele Bir Nazar; Lâtin Edebiyatı, (nesir), s. 1-2

Âsâr-ı Vâride; Garib Harâbâtî, Levha-ı Matem: Cemile; Midhat Bahârî, Terâne-i Ruhum (şiir), s. 2

Abdullah, Şecere-i Tabiat (nesir) s.2-3

(İmzasız), Küçük Hikâye: Şeb-i Vuslat (nesir) s.3

(İmzasız), Şuunât-ı Edebiyye ve Fenniyye (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Mütenevvia; Buz Üzerinde Bir Orman, Bazı Hayvanların Etleri, Amerika'da İzdivaç Vapuru, Seyahat-i Hevâiyye, İngiltere'de Hâfıza-ı Kütübler, Amerika Darülfünûnlarına Hibe Edilen Mebaliğ(nesir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs, (nesir), s. 4

7 Cemâziyelâhir 1317/ 30 Eylül 1315 / 12 Teşrin-i Evvel 1899, Aded: 18

(İmzasız), Âsâr-ı Edebiyye, Charles Baudelaire, *I'tilâ*, (şiir), s.1

(İmzasız), Mukayese-i Eşâr, (nesir) s. 1

(İmzasız), Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti, (nesir), s. 1

Âsâr-ı Vâride; Cemal, Ateş-i Aşk; Mehmed Hâli, Gazel; Mahmud Bedî, Sevdim Seni; Mahmud Bedî, İster misin?; Yusuf Cevad, Sevdiğime; Mehmed Muhlis, Âsâr-ı Mensure (şiir), s. 1-2

Ahmed Fuad, Nevehât-ı Hicran, (nesir), s. 3

(İmzasız), Mütenevvia; Coğrafya Kongresi, Nanse'nin Andre Hakkındaki Mütâlaası, Amerika ve Avrupa Arasında, (nesir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs, (nesir), s. 4

21 Cemâziyelâhir 1317/14 Teşrin-i Evvel /26 Teşrin-i Evvel 1899, Aded: 19

(İmzasız), Âsâr-ı Edebiyye, George Bruno, *Bulutlar* (şiiir), s. 1

(İmzasız), Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti, (nesir), s. 1

Âsâr-ı Vâride; Cemâl, Aç Sevdiğim Nikâbını; Y. Nidâi, Mahrumiyyet-i Hüsn-ü An;

Filibelizâde Mehmed Nizâmi, İnfiâl; (şiiir), s. 1-2

Beşiktaşlı Âli Namık, Elvah-ı Hayat: Sefil Çocuk (nesir), s.2

Ahmed Hamdi, Tefekkür; Mehmed Muhlis, O Ellere; İbnü'r-Rüşdü Süleyman Fâik, Hiçi-i Emel; Musahipzâde Celâl, Aşk; Mahmûd Bedîi, Hicran Leskovikli Ayn. Nuri, Kıta (şiiir), s. 2-3

(İmzasız), Mütenevvia; Sürat Daima Sürat, Telsiz Telefon, Almanya'da Kitab Mütalâası, Ticaret ve Sanayi Kongresi Berlin'de Fransız Sanatkârânının Resim Sergisi, Büyük Bir Balon Seyahati, 325000 Franklık Bir Yüksük (nesir), s. 4

(İmzasız), Şundan Bundan, (nesir), s. 4

28 Cemâziyelâhir 1317/ 21 Teşrin-i Evvel 1315/ 2 Teşrin-i Sâni 1899, Aded: 20

(İmzasız), Musâhabe; Âsâr-ı Edebiyyece Bir Noksanımız, (nesir), s. 1

(İmzasız), Hikmet-i Hayvânât, (nesir), s. 1-2

Âsâr-ı Vâride; Ahmed Hamdi, Gurub; Garib Harâbâtî, Hilâl-i Sahr; Rıfat Bin Ârif, Hatırât-ı Maziden Bir Levha; Abdullah, Cânânıma ; Abdullah, Sâile Kızcağız, (şiiir), s. 2

(İmzasız), Ahmed Fâik, Av Tezkiresi, (Fransızca'dan), (nesir), s. 2-3

(İmzasız), Mütenevvia; En Süratli Yapılan Libas, Posta Pulu Makineleri, İttihad Postası, Kadınlar Oteli, Sarhoş Kelebekler, (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Şundan Bundan, (nesir), s. 4

(İmzasız), Tabîiyyât, (nesir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs, (nesir), s. 4

28 Cemâziyelâhir 1317/ 21 Teşrin-i Evvel 1315/2 Teşrin-i Sâni 1899, Aded: 21

(İmzasız), Musâhabe; 20. Nüşamıza müracaat, (nesir), s. 1

(İmzasız), Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti, (nesir), s. 1-2

(İmzasız), Fenniyye; Vanadiyum, (nesir), s. 2

Âsâr-ı Vâride, Mehmed Muhlis, Üşüyor musun?(nesir);İsak Ferera, Sitâre-i İlhamım;
Elif Niyazi, İmtihandan Sonra; Sürûdî, Şâm-ı Hazin (şiiir), s. 2-3

(İmzasız), Mütenevvia; 4810 Metre İrtifâda Otel, Lokanta Tesisi, Bir Papağanın
Fezâhati (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Şuûnât-ı Edebiyye ve Fenniyye, (nesir), s. 4

(İmzasız), Şundan Bundan; Rahat Uyumanın Çaresi, Amerikalıların Garâbeti,
Hayvânât-ı Muhterisenin Ateşten Korkusu, (nesir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs, (nesir), s. 4

6 Receb 1317/ 28 Teşrin-i Evvel 1315/ 9 Teşrin-i Sâni 1899, Aded: 22

(İmzasız), Musâhabe; 21. Nüşamıza müracaat, (nesir), s. 1

Âsâr-ı Vâride, Mehmed Muhlis, Bî-vefâlar; Hâlid Fevki, Yâd-ı Gamgîn, (şiiir), s. 2-3

(İmzasız), Seyahat Garâibi, (nesir), s. 3

(İmzasız), Mütenevvia; 1900 Sergisi Almanya Şûbesi, Andre'den Başka Bir Haber,
Vebaya Karşı Başka Bir İlaç, Bir Yanlış Zehâbın Tashîhi, Saat ve
Kronometre Müsâbakası, Kör Sağır ve Dilsiz Bir Kızın İmtihanda Birinci
Çıkması, Baron de Hirş'in Mirası Hakkında Bazı Malumat-ı Garibe, Yeni Bir
Makine, Tıbbât Sergisi, Kolsuz Gazete Muharriri (nesir), s.3-4

(İmzasız), Şundan Bundan; Açık Muhâbere Varakaları, Meşrûbat ve Me'kûlâtımızın
Derece-i Harâreti, Çocuk Yetiştirmek İsteyen Zevc ve Zevce Ne Yaşta
Bulunmalıdır? (nesir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs, (nesir), s. 4

13 Receb 1317/ 4 Teşrin-i Sâni 1315/ 16 Teşrin-i Sâni 1899, Aded: 23

(İmzasız), Âsâr-ı Edebiyye; Enderun Tarihine Dâir Bir Takrîz, (Mecmûa-i Ebuzziyâ'nın 87 Numaralı Nüshasından Muktebestir) (nesir), s. 1

(İmzasız), Musâhabe, 22.Nüşamıza Mürâccat, (nesir), s. 1-2

(İmzasız), Âsâr-ı İslâmiyye'den; Mukaddime, Kemâlettin Harpûtî; (İmzasız)Kasîde-i Ferîde-i Mevlânâ Câmî (şiiir), s. 2-3

(İmzasız), Fenniyye (nesir) s. 3

(İmzasız), Kutb-ı Cenûbî Seyahatinden Avdet (nesir), s. 3-4

Âsâr-ı Vâride, Y. İzzet, Neşîde-i Gam; Filibelizâde Mehmed Nizâmî, Nesîs; Filibelizâde Mehmed Nizâmî, Hayat-ı Muztarib (şiiir), s. 4

(İmzasız), Şundan Bundan, (nesir), s. 4

20 Receb 1317/ 11 Teşrin-i Sâni 1315/ 23 Teşrin-i Sâni 1899, Aded: 24

(İmzasız), Âsâr-ı Edebiyye; S. Pürüdom, Sükût ve Şeb-i Meşâcir (nesir), s. 1

(İmzasız), Musâhabe; Doktor Fâlbe (nesir), s. 1

(İmzasız), Âsâr-ı İslâmiyye'den; Kasîde-i Ferîde-i Mevlânâ Câmî (şiiir), s. 1-2

Âsâr-ı Vâride; Mahmud Bedî, Yalnız Seninle;M. İzzet, Niyâz-ı Muhabbet; Musahipzade Celâl, Şarkı; M. Âsaf, Bir Refikin Defter-i İhtisâsâtından; Gâlib Mihri, Zâde-i Hayal (şiiir), s. 2-3

(İmzasız), Seyahat Garâibi, (nesir), s. 3

(İmzasız), Mütenevvia; Körlük Denilen Şeyin Hitâmı, Elmas Fiyatı, Sanayi-i Harbiyye, Bahr-ı Sefîdin Balon İle Mürûru, Tîr-endâzlığın İhyâsı (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Şundan Bundan, (nesir), s. 4

27 Receb 1317/ 18 Teşrin-i Sâni 1315/ 30 Teşrin-i Sâni 1899, Aded: 25

(İmzasız), Musâhabe, (nesir), s. 1

(İmzasız), Âsâr-ı İslâmiyye'den; Kasîde-i Ferîde-i Mevlânâ Câmî, (şiiir), s. 1-2

Âsâr-ı Vâride; İsak Ferera, Kebûter-i Garâmıma; İsak Ferera, Mahsûl-ı Nevmîdi; İsmail Safâ, Eyyâm-ı Mâtemden Bir Gün; Garib Harâbâti, Levha-i Mâtem; M. Ziyâeddin, Şarkı (şiir), s. 2-3

(İmzasız), Fenniye; Nikom Ziyâsı, (nesir), s. 3

(İmzasız), Mütenevvia; Avrupa'da Şâyân-ı Takdir Hareket, Kale Müsâbakası, Ottan Samandan Kaldırım (nesir), s. 4

(İmzasız), Seyahat Garâibi; Dünyanın En Küçük Hükûmeti, Kükürt Adası, Hava İçinde İstenilen Cihete Sevk Edilen Bir Balon, (nesir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs, (nesir), s. 4

4 Şaban 1317/ 25 Teşrin-i Sâni 1315/7 l Kânun-ı Evvel 1899, Aded: 26

(İmzasız), Asâr-ı Edebiyye; Bir Çocuğun Yadigârı (nesir), s. 1

(İmzasız), Âsâr-ı İslâmiyyeden; Kaside-i Feride-i Mevlânâ Câmî, (25.Nüşamıza Müracaat), (şiir), s. 2

Âsâr-ı Vâride; Mehmed Muhlis, Hep Sen; Elif Niyazi, Enîn-i Hasret;

Filibelizâde Mehmed Nizâmî, Hasbihâl-i Yetîmâne (şiir), s. 2-3

(İmzasız), Seyahat Garâibi; 1900 Senesi, Almanya ve Fransa Devletleri Arasında, İngiltere ile Transilvanya Arasında, Garâib-i Âdât: Yeni Doğan Çocuklara Edilen Mua'amele, Afrika-yı Cenûbîde Elmas Hırsızlığı (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Mütenevvia; Nâdir Görülür Bir Hâl, Salnâmelerin Dörtüyzüncü Sene-i Devriyye-i Te'sisi, Gazetecilik Mektebi (nesir), s. 4

(İmzasız), Şundan Bundan, (nesir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs, (nesir), s. 4

(İmzasız), Pul Mecmuası, Reklâm, (nesir), s. 4

11 Şaban 1317/ 2 l Kânun-ı Evvel 1315/ 14 l Kânun-ı Evvel 1899, Aded:27

(İmzasız), Türk Akvâmı ve Türk Medeniyeti (nesir), s. 1-2

Âsâr-ı Vâride; Ayntab'dan Nevres Niyazi, Münâcât (şiir), s. 2

Elif (İlyas) Sükûtî, Makâle-i Edebiyye: Tekrîre Dair, (nesir), s. 2-3

(İmzasız), İstatistik Malumâtı: Kıymetdâr Mâdeniyyât Hakkında Bazı Malûmat (nesir), s. 3

(İmzasız), Seyahat Garâibi, (nesir), s. 3

(İmzasız), Mütenevvia; 1900 Sergisinde Çin Şubesi, Balonculukta Terakkî, Binbaşı Marşa'nın Mükâfâtı, Rûya Hakkında Bazı Tedkîkât, Bir Müsveddenin Kıymeti, Berlin Dârülfünûnu, Bir Dârülfünûna Büyük Bir Hibe, (nesir), s. 4

(İmzasız), Şundan Bundan; Takvîm-i Daimî, (nesir), s. 4

18 Şaban 1317/ 9 Kânun-ı Evvel 1315 / 21 Kânun-ı Evvel 1899, Aded:28

(İmzasız), Padişahım Çok Yaşa, (nesir), s. 1

(İmzasız), Musâhabe; Şi'r-i Âvam, (nesir), s. 2

Siroz'dan Sadi, İkâ-yı Nîk-Nâm (şiiir), s. 2

Âsâr-ı Vâride; İlyas Sükûtî, Mecbûrî Bir Söz (nesir), s. 3

Mehmed Muhlis, Sergüzeşt-i Hayattan, , (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Seyahat Garâibi; Londra'da Fukarâ Oteli, En Ziyade Şimalde Vâkı Bir Kariâ, Kelebek Çiftliği, Bir Muhteri-i Bahtiyar (nesir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs, (nesir), s. 4

25 Şaban 1317/ 16 Kânun-ı Evvel 1315/28 Kânun-ı Evvel 1899, Aded:29

(İmzasız), Musâhabe; Poeti Fabülist (nesir), s. 1

(İmzasız), Tenkid Merakı (nesir), s. 1-2

İbnül'lâmi Mahmud Ekrem, Meserret-i Tıflâne, (şiiir), s. 2

İbnürrâşid Emin Fikri, Son Sınıf Lisânından, (nesir), s. 2

Âsâr-ı Vâride; Gâlib Mihrî, Zâde-i Hayal Başka: Bir İsim (nesir), s. 3

(İmzasız), Seyahat Garâibi; Londra'da Fukarâ Otelleri, 1900 Sergisi Acâibi, Bir Hayvan-ı Sâdıkın Heykeli, Bir Bahs-i Garîb, Uzun Boylu Adamlar, Japonya'da İdam Cezası (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Mütenevvia; Buzlar İçinde Elli Sene, Elektrik Basdırması, Bereket-i Tenâsül, Sûrat-i İsâl Bu Kadar Olur, Meşhur Bir Hikâyegû (nesir), s. 4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs (nesir), s. 4

(İmzasız), Pul Mecmuası, Reklâm, (nesir), s. 4

3 Ramazan 1317/ 23 Kânun-ı Evvel 1315 /4 Kanun-ı Sâni 1900, Aded:30

(İmzasız), Almanya İmparatoru Hazretlerinin Seyahatnâmeleri, (nesir), s.1

M. Bedî, Sen Nesin? ; (İmzasız), Gazel; İbnül-Nasûh Hayrî, Bakalım Neleri Andırıyorsun; M. Ekrem, Kıta; Ahmed Avni,Telehhûf (şiiir)s.1-2

Âsâr-ı Vâride; Mehmed Muhlis, Bir Levha (nesir), s. 2-3

M. Âsaf, Nevehât-ı Hicran, (nesir), s. 3

M. Rıdvan, Fransızca'dan: Fenniyye, Fillerde İfade-i Meram, (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Şuûnât-ı Edebiyye ve Fenniyye; Şiir Müzesi, Molier'in Heykeli, 1900 Sergisinin Büyük Teleskobu, Akademiler Heyet-i Müttefikası, (nesir), s. 4

(İmzasız), Seyahat Garâibi; Elektrik Hırsızlarının Cezası, Newyork Şehrinin Nüfusu, Garib Bir Gazetenin Garib Sâhib-i İmtiyâzı (nesir), s. 4

(İmzasız), Mütenevvia; Haşet Salnâmesi, (nesir), s. 4

(İmzasız), Şundan Bundan: “Efendi ile Halayık Arasında, Garson ile Müşteri Arasında, Yan Kesici İle Yolcu Arasında”(nesir), s. 4

10 Ramazan 1317/30 Kânun-ı Evvel 1315/11 Kânun-ı Sâni 1900, Aded: 31

(İmzasız), Musâhabe: Bir mecelle-i Cemîle; Tarih-i Edebiyat-ı Osmâniyye (nesir), s.1

Mehmed Muhlis, Sahâif-i Şuarâ-yı Sâlife; Rûhî-i Bağdâdî , (nesir), s. 1-2

Âsâr-ı Vâride; Garib Harâbâtî, Levha-i Mâtem: Cemîle, (Nesir) s.2-3

Ahmed Avni, Fecirde, (şiiir)s.3

(İmzasız), Seyahat Gâribi; Gondolsuz Venedik, Çin'de Yılbaşı Merasimi; Marsilya'da Ticaret Dârülfûnunu (nesir), s.3

(İmzasız), Mütenevvia; Belçika'da Müsekkirât içmiş Ameleye Mükâfat, Harita-yı Sema (nesir), s.4

17 Ramazan 1317/ 6 Kânun-ı Sâni 1315/18 Kânun-ı Sâni 1900, Aded:32

(İmzasız), Musâhabe, (nesir), s. 1

Mehmed Ekrem, Mersiye; Ayn. Vecdi, Bir Resmin Arkasına, Ayn. Vecdi, Nazım (şiiir)s.2

(İmzasız), Edebiyat-ı Garbiyye ve Farsiyye Numûneleri, (şiiir), s. 2-3

Yanyalı Âdem Rıza, Hatıralarım,(nesir) s.3

M. Servet, Gel (nesir), s. 3

(İmzasız), Mütenevvia; Garib Bir Müfreze-i Askeriye, Büyük Bir Transatlantik

Vapuru, Rusya'da Bir Roman Muharririnin Vefatı, Kutb-ı Cenûbî'ye

Gidecek Alman Heyet-i Seferiyyesi, Metre İle Köpek Vergisi, Sulb

Hâlinde İspirto, Nev-usul Bir Vapur, Avusturya Ticaret Mektepleri,

En Büyük Omlet (nesir), s. 3-4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs, (nesir), s. 4

(İmzasız), Pul Mecmuası, Reklâm, (nesir), s. 4

24 Ramazan 1317/ 13 Kânun-ı Sâni 1315/ 25 Kânun-ı Sâni 1900, Aded:33

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs, (nesir), s. 1

(İmzasız), Her Aileye Bir Ev, (nesir), s. 1

(İmzasız), Fâik Reşad'ın Mektubu, (nesir), s. 1-2

Mehmed Muhlis, Mezâristanda, (nesir), s. 2-3

Nâzım Nazmi, Sahâif-i Hayâtımdan; Mehmed Nizâmi, Hasbihâl-i Yetîmâne, (şiiir)s.3

(İmzasız), Seyahat Garâibi, (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Mütenevvia, Deniz Üzerinde Güğercin Muhârebesi, Kont Tolstoy'un Hastalığı, Almanya'da Mühendislere Doktor Ünvanı Verilmesi, Kutb-ı Cenûbî Seyahatleri, İnsan Gözünden Büyük Bir Gerdanlık, İngiltere'de Kâğıt Katarı, Ayağıyla Yazı Yazan Bir Mahkeme Kâtibi (nesir), s. 4

(İmzasız), İhtâr, (nesir), s. 4

(İmzasız), Pul Mecmuası, (nesir), s. 4

8 Şevval 1317/ 27 Kânun-ı Sâni 1315/ 8 Şubat 1900, Aded: 34

(İmzasız), Musâhabe; Terakkiyât-ı İlmiyye ve Fenniyyenin En Büyük Sâiki (nesir), s. 1

(İmzasız), Fenniye; Sarhoşluğun Tedavisi (nesir), s.1-2

Mehmed Muhlis, Sahâif-i Şuarâ-yı Sâlîfe: Vasıf-ı Enderûnî, (nesir), s. 2-3

İlyas Sükûtî, Zâde-i Hayal; İlyas Sükûtî, Tiyatroda, (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Mütenevvia; Avrupa'da Kuş ve Kelebek Koleksiyonları, Posta Pulu Tevzîine Mahsus Makineler, (nesir), s. 4

(İmzasız), Şundan Bundan; Küre-i Şemsin Madeniyâtı, Almanya'da Servet-i Umûmiye, Fillerin Sokak Süpürmesi, İzdivaç Sigortası, (nesir), s. 4

15 Şevval 1317/ 3 Şubat 1315 / 15 Şubat 1900, Aded: 35

(İmzasız), Musâhabe; Mefâhir-i Şuarâ, (nesir), s. 1-2

Mehmed Nizâmi, Ona; Mehmed Nizâmi, Mezarlık(şiir), s. 2

(İmzasız), Onbeş Yaşında Bir Gazetecinin Sergüzeşti, (nesir), s. 2-3

(İmzasız), Mütenevvia; Mar Orama, İtalya'da Garib Bir Gazetenin Vefatı, Yılanlar İle Def-i Davaya Tesaddî, Telsiz Telefon, İstenograf Makinesi, Kont Pele'nin Balonu, (nesir), s. 3

(İmzasız), Şundan Bundan; Hizmet-i Matbuatta Bulunanlara Mahsus Bir Dârülaceze, Rusya Akademiyasının Yeniden Tesisi, Kâşif Andre'nin Taharrîsi, Kolsuz Bir Ressamın Vefatı, Harita-ı Umûmiyye-i Küre-i Semâ,. Fonografin Şehâdeti, Siyah Renkli Kar, Mesârif ve Müddet-i Seyahatin Azalması (nesir), s.4

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs, (nesir), s. 4

(İmzasız), Katalog, Reklâm, (nesir), s. 4

22 Şevval 1317/ 10 Şubat 1315/ 22 Şubat 1900, Aded: 36

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsûs, (nesir), s. 1

Mehmed Nûreddin, Tavsîfât-ı Hikemiyyeden, (nesir), s. 1-2

Mehmed Ekrem, Münâcât; Mehmed Ekrem, (Başlıksız) (şiir), s. 2

İbnürreşid Eminfikri, Eski Yollardan Hiç de mi Geçmeyelim (nesir) ,s.2

İbnü'l Hasan Fuat, Me'yûs (nesir), s. 2

(İmzasız), Onbeş Yaşında Bir Gazetecinin Sergüzeşti, (Geçen Haftadan Ma'bad)(nesir), s. 2-3

(İmzasız), Havâdis-i Fenniyye ve Edebiyye; 1900 Sergisinde Balon Müsâbakası, Spitzberg Ceziresi Sularında Tedhikat-ı Fenniyye, Gözcülük Eden Bir Makine, (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Mütenevvia; Dumansız Lokomotifler, Gayet Pahâlî Bir Gazete, Piyer Loti'nin Hindistan Seyahati, (nesir), s. 4

(İmzasız), Tabîyyât, (nesir), s. 4

(İmzasız), Şundan Bundan, Berber ile Müşteri Arasında, Ana ile Oğul, (nesir), s. 4

(İmzasız), Muhâberât-ı Aleniyye, (nesir), s. 4

29 Şevval 1317/ 17 Şubat 1315/29 Şubat 1900, Aded: 37

(İmzasız), Musâhabe: Sene-i Şemsiyye Hesabıyla Saltanat-ı Osmâniyye'nin Altyüzüncü Senesi, (nesir), s. 1

Mehmed Muhlis, Sahâif-i Şuarâyı Sâlîfe: Nazîm(nesir),s. 1-2

Mehmed Emin, Hîçî-i Sevdâ; Sürûdî, Gurûbda; İsak Ferera, Mahsûl-ı Nevmîdî; Mehmed Nizâmi, Nağme-i Neğamât; Nazım Nazmi, Gülşenin Derdi ,(şiir), s.3

(İmzasız), Onbeş Yaşında Bir Gazetecinin Sergüzeşti (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Mütenevvia; Bir Tırnak Ne Kadar Büyüeyebilir? , Bir Gecelik Uykunun Kıymeti, Alp Dağları Seyyahlarının Kongresi, Fog Disperser Aleti, Dumanın Kıymeti, (nesir), s. 4

(İmzasız), Tabîyyât, (nesir), s. 4

6 Zilkade 1317 /24 Şubat 1315/ 7 Mart 1900, Aded: 38

(İmzasız), Musâhabe; Elvâh-ı Tarihiyye, (nesir), s. 1

Mehmed Muhlis, Sahâif-i Şuarâ-yı Sâlîfe; Nazîm, (nesir), s. 1-2

M. Servet, Giryerîz-i Teessür Bir Mâsûme, (nesir), s. 2

Nâzım Nazmi, O Hikâyeler, (nesir), s. 3

(İmzasız), Onbeş Yaşında Bir Gazetecinin Sergüzeşti, (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Havâdis-i Fenniye ve Edebiyye; Kûsûf-ı Küllî-i Şems, (nesir), s. 4

(İmzasız), Mütenevvia; Büyük Bir Satranç Oyunu, Kamçı İle Düello, Öte Beri, Hastalıkların Mevâsîmi, Dimağ-ı Beşerin Hüceyrâtı, (nesir), s. 4

13 Zilkade 1317/ 2 Mart 1315 / 14 Mart 1900, Aded: 39

(İmzasız), Musâhabe; Avrupalıların Şâyân-ı Takdîr Bir Meziyeti, (nesir), s. 1

Mehmed Muhlis, Sahâif-i Şuarâ-yı Sâlîfe; Nazîm, (nesir), s. 1-2

Ahmed Münîr, Me'yûs-ı emel; İbnür' rızâ, Bâzîçe-i Efkâr; (İmzasız), Ud Nağmeleri,(şiir), s.2

Ömer Aziz, Menekşe (tercüme) (nesir), s.2

Süleyman Fâik, Şi'r-i Muhayyel, (şiir), Mehmed Selahaddin, Hayâl-i Giryân, (şiir) s. 2-3

(İmzasız), Mevsime Münâsib Bir Fenniyye: Levni, Sebeb-i Hudûs, Derece-i Harareti, Tabiatı, Tarihi, Neye Yaradığı, (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Mütenevvia; Kâğıttan Mendiller, Örümcek İpliği, Havâdis-i Fenniyye ve Edebiyye, Ucuz Satılan Gazeteler, (nesir), s. 4

(İmzasız), Seyahat Garâibi; Acayîb Bir Vasiyetnâme, Tuhaf Bir cenaze Alayı, (nesir), s.4

(İmzasız), Şundan Bundan, Akıllı Bir Hizmetkâr, (nesir), s. 4

20 Zilkade 1317/9 Mart 1316/ 21 Mart 1900, Aded: 40

Asâr-ı Edebiyye, Fransız Edebiyatı Numûneleri; Paul Bourget, Akşam, (şiiir), s. 1

(İmzasız), Musahâbe, Theatre France'nin Yanması ve Âlem-i Medeniyette Edebiyatın Taammümü (nesir), s. 1

(İmzasız) Fünûn, Şemsin Reng-i Hakikisi Ne İmiş (nesir), s. 2

(İmzasız), Hûşecîn-i Eş'ar-ı Osmâniyye, (şiiir),s.2

Yusuf İzzet, Tâ'lim-i Âşikâne; Mehmet Ekrem, Kıt'a (şiiir), s.3

(İmzasız), Küçük Hikâye: Siyah İnci (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Mütenevvia; Avusturyalı Bir Şairin Vefatı; 1900 Sergisinde Heyet Kongresi, Sabon Madeni, (nesir),s.4

(İmzasız), Seyahat; Newyork'da Babil Kulesi, (nesir), s. 4

(İmzasız), Şundan Bundan, Akalli-i Uşâk, (nesir), s.4

(İmzasız), Tebrik ve Tavsiye, (nesir), s.4

28 Zilkade 1317/ 16 Mart 1316/ 28 Mart 1900, Aded: 41

(İmzasız), Musâhabe: Fransa'da Gazetelerin Ehemmiyeti Ne ile Tâkdir Olunur?, (nesir), s. 1

(İmzasız), Musâhabe: Baki, (nesir), s. 1

(İmzasız), Hûşecîn-i Eş'ar-ı Osmaniyye, (şiiir),s.2

(İmzasız), Bir İhtiyar Gazeteci (nesir), s.3

Yusuf İzzet, Tâlim-i Âşikâne; Nâzım Nazmi, Sevda-yı Muhtedir (şiiir), s.2

Pertev Suad, Mev'id-i Melâkât,(nesir) s.2

Eğimli Ömer Aziz, İhtâr,(nesir), s. 2

(İmzasız), Havadis-i Fenniyye ve Edebiyye, (nesir), s. 2-3

(İmzasız),Mütenevvia; Bir Elektrik Mühendisinin Serveti; Sedd-i Kebir-i Çin; Dünya'nın En Büyük Saati; Kutub-ı Şimalide Bir Kaza-yı Müthiş (nesir), s.3

(İmzasız),Seyahat Garâibi; Sigara Müsabakası; Bir Kanun-ı Garib, (nesir), s4.

(İmzasız), Şundan Bundan, (nesir), s. 4

5 Zilhicce 1317/23 Mart 1316/ 4 Nisan 1900, Aded: 42

(İmzasız), İhtar-ı Mahsus, (nesir), s. 1

(İmzasız), Musâhabe; Elvâh-ı Tarihiyye, (nesir), s. 1

Eğimli Mustafa Cavit, Mezar-ı Mâderde; Vav. Safâ Alaâeddin, Şiirlerimden (şiiir) s.1

Safâ Alaâeddin, Hicran-ı Ebedi; Galip Mihri, Zade-i Hayâl: Yine Onlar (nesir), s. 1-3

Ahmed Fâik, Küçük Hikâye: Venedik'te, (nesir), s. 3

(İmzasız), Seyahat-i Garâibi (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Havadis-i Fenniyye ve Edebiyye; Gutenberg'in Beş Yüzüncü Sene-i
Devriye-i Velâdeti, Shakespeare'in Bir Kitabı (nesir), s. 4

(İmzasız), Mütenevvia; Balıklar Ne Türlü Seda Çıkarır imiş? Tiyatroların Yanmak

İhtimali, Ecnâs-ı Hayvanat, Cild-i Beşerin Değiştirilmesi, Denizden Altın İhracı,
(nesir), s. 4

(İmzasız), Şundan Bundan; Bir Nekregû; Siyahi ile Otlakçı Arasında, (nesir), s. 4

19 Zilhicce 1317/6 Nisan 1316/ 18 Nisan 1900, Aded: 43

(İmzasız), Musâhabe; İstatistik (nesir), s. 1

(İmzasız), Fünûn-ı İctimâi'yyeden, Müsta'merenin Faidesi Var mı Yok mu? (nesir),
s.1

(İmzasız), Hûşçin-i Eş'ar-ı Osmaniyye (şiiir), s. 2

Cevad Refî, Seninle Söyleşelim; Cevad Refii, Aşk-ı Ebedi, Yusuf İzzet, Mersiye,
(şiiir), s.2- 3

Ahmet Fâik, Küçük Hikâye: Kırk İkinci Numaralı Nüşhamızdaki Hikayeden Maba'd,
(nesir), s. 3-4

(İmzasız), Mütenevvia; Londra'nın Tenvirâtı, Açık Muhabere Varakalarının Mizan-
ül Hava Evveliyatı, Galile'nin Heykeli, Alphonse Daudet'nin Heykelleri,
Yeni Bir Balon (nesir), s. 4

(İmzasız), Seyahat-ı Garâibi, (nesir), s. 4

1 Muharrem 13185/ 17 Nisan 1316/ 29 Nisan 1900, Aded: 44

(İmzasız), 1318 Sene-i Müteyemmine-i Hicriyyesi, (nesir), s. 1

(İmzasız), Musâhabe; Terakkiyat-ı Ticariyye ve Sanaiyye ve Ziraiyye Çalışmak
Müdafaa-i Memleket Kadar Lazım ve Mukaddestir, (nesir), s. 1-2

(İmzasız), Hûşecin-i Eş'ar-ı Osmaniyye, (nesir), s. 2

Hasan Tahsin, Rûza (şiiir),s.2

Eğimli Ömer Aziz, Satıcı Kız,(La Fontaine'den Tercüme), (nesir), s. 2-3

Pertev Suad, Küçük Hikâye: Dere Başı, (nesir), s. 3

(İmzasız), Havâdis-i Fenniyye ve Edebiyye; En Büyük Ma'külât Fabrikası,
Dünya'nın En Az Yağmur Yağan Yeri (nesir), s. 3

(İmzasız), Mütenevvia; Fransa'nın En Meşhur Resimleri, Morel Âtasının Gaib
Olması, Telefon Mukavelenamesi, Tablo Satışı, 4000 Metre Mesafeye

Şimendüferle Su'ud, (nesir), s. 4

(İmzasız), Seyahat Garâibi, (nesir), s. 4

(İmzasız), Şundan Bundan, Baba İle Oğul, (nesir), s. 4

11 Muharrem 1318/ 27 Nisan 1316 /10 Mayıs 1900, Aded: 45

Necm'alaâeddin Arif, 1900 Sergisinde Devr-i Âlem (nesir), s. 1-3

Muallim Feyzi, Galeyan-ı Aşk; Cevad Refî, Feryad; İzmirli Ahmed Cemil, Gazel;
Katıpzade Nazif, Şarkı; Katıpzade Nazif, Kıt'a; İbnü'l-Lâmi Mahmud Ekrem,
Güzaran-ı Hayât; Aksaraylı Mustafa Kemal, Şiirlerimden; Yusuf İzzet,
Talim-i Âşıkane (Şiir) s.3-4

(İmzasız), Mütenevvia; Bir Mukayese (Siyânet-i Fin-i Amerikan), Asr-ı Cedidin
Yeni Kâtîrî, Serginin Büyük Dolabı (nesir), s. 4

(İmzasız), Tabîyyat; Revac-ı Ezhâr (nesir), s. 4

18 Muharrem 1318/4 Mart 1319/ 17 Mayıs 1900, Aded: 46

(İmzasız), Musâhabe; Ansenî Man Modern (nesir), s. 1

(İmzasız), Hûşecin-i Eş'ar-ı Osmaniyye, (nesir), s. 1

Halil Namet, Tehassür; Giresunlu Mehmed Hamdi, Tahahturat; Nâhid, Seninle;
İzmirli Ahmed Cemil, Sâil; İzmirli Ahmed Cemil, Şâir; Katipzâde Nazif,
Kıt'a (Şiir) s.2

Katipzâde Nazif, Bir Mektup (nesir), s. 2

(İmzasız), Havâdis-i Fenniyye ve Edebiyye, İstikbalde Tenvirât, (nesir), s. 2-3

(İmzasız), Mütenevvia; Ressam-ı Şehir Ayvazovski'nin Vefatı, Kâğıt İmalatı ve
Ormanlar, Tiyatro Aktrislerinin Kazancı, Kadınlar Sergisi, Bir Mezâr-ı
Kadimin Bulunması, Toz, Küre-i Kameri mi Bir Metre Mesafeye Takrib
Edecek Teleskop? ,Amerika'da Kütüphaneler Müessesesi Bir Zengin, (nesir),
s. 3-4

(İmzasız), Seyahât Garâibi, İsteyen Tabutuyla Seyahat Edebiliyor! ,Nakl-ı Mesâkin
(nesir), s. 4

(İmzasız), Tabîiyât; Vezüv Dağı'nın Feveranı (nesir), s. 4

(İmzasız), Pul Mecmûası(nesir), s. 4

25 Muharrem 1318/ 11 Mayıs 1316/ 24 Mayıs 1900, Aded: 47

(İmzasız), Musâhabe: Edmond Goncourt Akademisi ve Mükâfatı (nesir), s. 1

Mehmed Ekrem, Mehtâb-ı Temâşâ ; (Mim) Sahrâ Yahud Kır Alemi; İzmirli Ahmed
Cemil, Zavallı Kuşcağız; Katipzâde Nazif, Hakikat Değil mi? ; Giresunlu
Mehmed Hamdi, Kıt'a', (şiir),s.1-2

Giresunlu Mehmed Hamdi, Küçük Hikâye: Netice-i Sefâhat, (nesir), s. 2-3

(İmzasız), Seyahat Garâibi; Banda Bunda, (nesir), s. 3

(İmzasız), Mütenevvia; Kale-i Babil Hakkında Mâlumat, Seyyar Tiyatro, Mucid-i
Fenn-i Tabâat Gutenberg'in 500. Sene-i Devriyesi, Arslan Yetiştirilmesi,
Seyyah-ı kutub-ı Şimali Dük Vabiruc, Amerikalılar Usulünce Bir Gazeteci,
Sarhoşluk Tezkiresi Madagaskar'da Nesilleri Münkati Olmuş Büyük Kuşlar,
(nesir), s. 4

(İmzasız), Amerikalılar Usulünce Bir Gazeteci, (nesir), s.4

9 Safer 1318/25 Mayıs 1316 /7 Haziran 1900, Aded: 48

(İmzasız), Musâhabe, Âsâr-ı Edebiye'nin Kıymeti, Avrupa'da Ödüller, (nesir), s. 1

İzmirli Ahmed Cemil, Aşk ile Ümit; Giresunlu Mehmed Hamdi, Taznin; Bahaeddin, Acz-i Beşer Yahud Nükte-i Tevkif; İbnü'lhakkı Ali Fuad, Dilavere; Katipzade Nazif, Yâre Hitab (şiiir),s.1-2

(İmzasız), Havadis-i Fenniyye; Kusûf-ı Şems, İspanya'da (nesir), s. 2-3

Giresunlu Mehmed Hamdi, Küçük Hikâye: Maba'd Netice-i Sefâhat I (Geçen Haftaki Nüşhamızdan) (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Mütenevvia; İnsaniyetperverâne bir hibe, Paris Meclis-i Belediyesinde Muharrirler ve Şairler; Deri Kâğıdı, Pireler Hangi Sınıf Hayvandan İmiş?, Kutub-ı Şimâlî Seyyah-ı Andre'nin Taharrîsi, Telsiz Telgraf (nesir), s. 4

(İmzasız), Pul Mecmuası (nesir), s. 4

16 Safer 1318/ 1 Haziran 1316/ 14 Haziran 1900, Aded: 49

(İmzasız), Musâhabe (nesir), s. 1

Giresunlu Mehmed Hamdi, Pencereye Karşı; İzmirli Ahmed Cemil, Cennet Mekân Sultan Selim Han Hazretleri; Katipzâde Nazîf, Bir Arkadaşımın Kitabe-i Seng-i Mezarı; M. Bedîi, Manzum Mektup, (şiiir), s.1-2

(İmzasız), Havâdis-i Fenniyye; Kamil Fîla, Kûsuf-ı Küllî Şems, (nesir), s.2- 3

Giresunlu Mehmed Hamdi, Küçük Hikâye: Netice-yi Sefahat II, (Geçen Haftaki Nüşhamızdan Maba'd) (nesir), s. 3-4

Mütenevvia; Uzak Mesafeden Fotoğrafi Almak, Heyet-i Şinâs Kadınlar, Balon Meraklısı Bir Kadın, (nesir), s. 4

23 Safer 1318/ 8 Haziran 1316/ 21 Haziran 1900, Aded: 50

(İmzasız), İhtâr-ı Mahsus (nesir), s. 1

(İmzasız), Musâhabe (nesir), s. 1

Naciz, Kalbimin Baharı; İzmirli Ahmed Cemil; Netice-i Sekran; İzmirli Ahmed Cemil, Gazel; (İmzasız), Kıta', (şiiir),s.1

Kâtibzâde Nazif, Sizi Seviyorum (nesir), s.1

Ahmed Midhat, Havadis-i Fenniyye, Nebatata Dair Bazı Mütalaat ve Tedkikât:
Ekmek Ağacı, (nesir), s. 2-3

Vambery, Türk Akvamı ve Türk Medeniyeti hakkında, , (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Mütenevvia; Mösyö John Ruskin, Balon Seyahati, Renkli Fotoğrafi,
Büyük Balon Müsabakası, (nesir), s. 4

(İmzasız), Şundan Bundan, Liverpool ile Manchester Arasında Elektrik
Şimendüferleri, Resimli Açık Muhabere Sergisi, Mikrop Çitfliği, (nesir), s.4

1 Rebiülevvel 1318/15 Haziran 1316 /28 Haziran 1900, Aded: 51

(İmzasız), Musâhabe; Tedrisat-ı Tarihiyye'nin Kısmi Edebisi, (nesir), s.1

(İmzasız), Bir Âvâze-i Tazarrû; İbnür'rıza, Bazice-i Efkâr; İzmirli Ahmed Cemil,
Hitab-ı Aşikâne; Giresunlu Mehmed Hamdi Latifiyyet: Unutulmuş
Yazılarımda; İzmirli Ahmed Cemil, Kıta'; Erzincanlı Ali Rıza,
Başlıksız,(şiir), s.1-2

Adem Rıza, Bedbaht Çiçekler, (nesir), s. 2

Ahmed Mithad, Fenniyye, Nebatata Dair Bazı Mütalaat ve Tetkikat:
Ekmek Ağacı(nesir), s.3

(İmzasız), Seyahat Garaibi; Paris Sergisinde Bulunan Daireler, Paris Ahalisi Bir Sene
Ne Yer Ne İçer? Paris'de Elektrik İstima'linin Taammümü, (nesir), s. 3

(İmzasız), Mütenevvia; Fotoğrafın Hidmet-i Müstakbelesi; Muharebede İnsan Yerine
Elektrik ile Hareket Heykellerin İstimali, Heyet-i Şinas-i Şehir Kopernik'in
Heykeli, Brezilyanın 400. Sene-i Keşfi Şenliği, Bir Muhteri'nin Vefatı, Balon
Seyahati, Kutup Seyyahı Andre Hakkında Bir Konferans, Müskirât İbtilas
Bir Senede Fransa'ya Kaça Mâl Oluyor? , (nesir), s. 4

Tabiîyât;(İmzasız), Şemsin Lekeleri (nesir), s. 4

(İmzasız), Katolog (nesir), s. 4

8 Rebiülevvel 1318/ 22 Haziran 1316/5 Temmuz 1900, Aded: 52

(İmzasız), Tehdis-i Ni'met ve Beyan-ı Teşekkür (nesir), s. 1

(İmzasız), Musâhabe; Mevcud Fenni Tabiatın Beş Yüzüncü Sene-i Viladatı Şenliği,
(nesir), s. 2

Nâciz, Nevha-i Garam; Yusuf İzzet, Bahar-ı Latif; Katipzade Nazif, Şarkı; Giresunlu Mehmed Hamdi, Telehhüf (şiir), s.2

Ahmed Mithad, Fenniyye; Nebatata Dair Bazı Mütalaat ve Tedkikat: Kudret Havası Ağacı (nesir), s. 2-3

(İmzasız), Seyahat Garaibi, (nesir), s.3

(İmzasız), Mütenevvia; Avrupaca Fünûn ve Maarif Hakkında, Kuş Kongresinin Mükerreratı, Küsûf-ı Şemsin Tavuklara Tesiri, Dokuz Yüz Doksan Dokuz Senelik Bir Mukavelename, Paris Sergisinin İlave Şubesinde Balon Müsabakaları, Londra'da Elektrik Simendüferleri, Yazı Makinaları, Umûr-ı Maârife Mahsûs Hibeler, (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Şundan Bundan; Gümüş İhracatı, Fenn-i Tabâ'atın Kadimi (nesir), s. 4

(İmzasız), Pul Mecmuası (nesir), s. 4

22 Rebiülevvel 1318/ 6 Temmuz 1316/ 19 Temmuz 1900, Aded: 53

(İmzasız), Musâhabe: Mütâlâa, Kürre-i Kamer'in Bir Metre Mesafeye Gelmiş Gibi Görünmesi ,(nesir), s. 1-2

Mehmet Ekrem, Mektep Tatili; Giresunlu Mehmed Hamdi Bir Hasta Dile Karşı; Karamanlızâde Veysi, Kıta'; Erzincanlı Ali Rıza, Başlıksız; Katipzade Nazif, Bir Mecmuâ İçin,(şiir) s. 2

Pertev Suad, Semere-i Hayat, (nesir), s. 2

Ahmed Midhat, Fenniyye: Nebatata Dair Bazı Mütalâat ve Tetkikat, (nesir),s.2-3

(İmzasız), Seyahat Garaibi; Bir Köyün Heykeller Kızı, (nesir), s. 3

(İmzasız), Mütenevvia; Seyyar Gazete, Andre'den Yeni Bir Haber, Polon Dağı'nın Tepesinde, Maveray-ı Hayat Sigortası, Taht-el Bahr Ziyafeti, Mühim Bir Keşif, Lavoisrer'in Heykelleri (nesir),s.3

29 Rebiülevvel 1318/13 Temmuz 1316/ 26 Temmuz 1900, Aded: 54

(İmzasız), Musâhabe; Ulûm ve Fünûn Kongreleri

Kenan Behiç, Peri-i Hayâlîme; Demircili Ha Avni ,(Başlıksız) ;Ayın Necmi Kıta'(şiir), s1-2

Naciz, Köylü Kızı (nesir) s.2

(İmzasız), Fenniyye; Nebatata Dair Bazı Mütalaat ve Tetkikat, Süt Ağaçları, (nesir), s. 2-3

(İmzasız), Küçük Hikâye; İtiraf (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Seyahat Garaibi; Amerikalılar, (nesir), s. 4

(İmzasız), Mütenevvia; Gayet Büyük Bir Saat, Balon Kazası, Andre'nin Şamandra'sı (nesir), s. 4

(İmzasız), Tabîyyât; Denizler Hakkında, Yanardağ'ın Feveranı, (nesir), s. 4

Muhaberat-ı Aleniyye, (nesir), s. 4

(İmzasız), Pul Mecmuası (nesir), s. 4

13 Rebiülâhir 1318/ 27 Temmuz 1316/ 9 Ağustos 1900, Aded: 55

(İmzasız), Musâhabe; İmlâ Meselesi, (nesir), s.1

Ahmed Midhat Fenniyye (nesir), s. 1-2

Mustafa Kemal, Gügercin (şiir), s. 2

Nâhid Âsaf, Nevehât-ı Hicrân, (nesir), s. 2

(İmzasız), Mütenevvia; Kutb-ı Şimâlî Seyyahları, Saatte Yüz Yirmi Kilometre Mesafe Kat ediş, İsveç'te Telefon, Alp Dağlarından Berhava Edilecek Balon, (nesir), s. 3-4

(İmzasız), Seyahat Garâibi, Kurbağa Hayvanat Ehlinden Değil mi? ; Çinlilerin Garâibi, Emsâli Görülmemiş Bir Fistan, (nesir), s. 4

(İmzasız), Tabîyyât, (nesir), s. 4

(İmzasız), Şundan Bundan; Ressamla Müşteri Arasında, Bir Nekre-gû, (nesir), s. 4

(İmzasız), Muhâberât-ı Aleniye, (nesir), s. 4

6 Cemâziyelevvel 1318 /19 Ağustos 1316 / 1 Eylül 1900, Aded: 56

(İmzasız), Padişahım Çok Yaşa, (nesir), s. 1-2

(İmzasız), Musâhabe; Encümen-i Dâniş-i Beynelmîl-i Külliyyât-ı Ulûm u Fünûn-ı İslâmiyye, (nesir), s. 2

Ahmed Midhat, Hayâtu'lhayvân: Arslan ile Boğa Mübârezesi, , (nesir), s.3

Mimarzâde Mehmed Ali, Mağbût-ı Emel; Bir Güzel Sesliye; Mustafa Kemal, Nâle-i Tahassür; İzmirli Ahmed Cemil, Şarkı,(şiiir), s.3-4

Giresunlu Mehmed Hamdi, Küçük Hikâye: Karadeniz Sahilinde Bir Cevalân (nesir), s. 4

(İmzasız), Muhâberât-ı Aleniyye, (nesir), s. 4